

Buletinul

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

nr.1/2020
IANUARIE-MARTIE

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2020

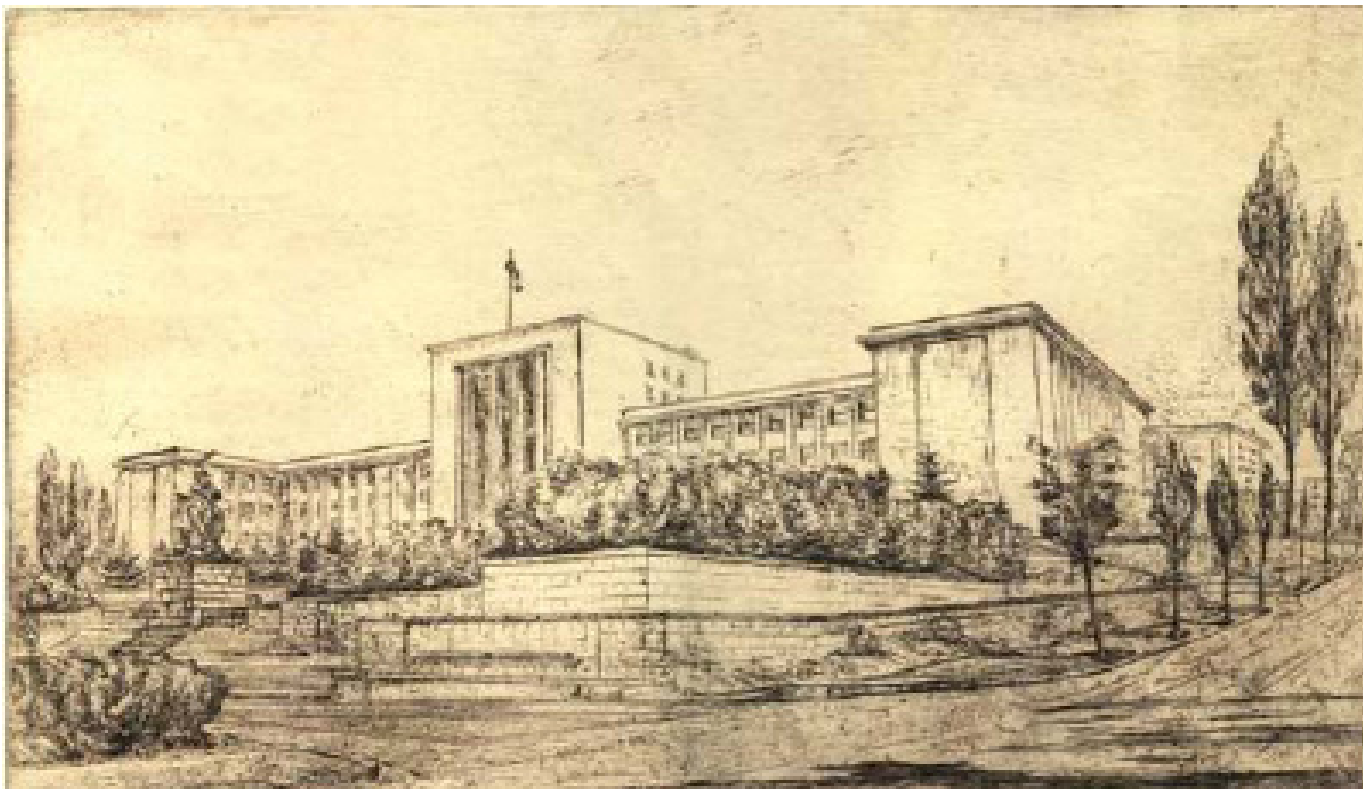

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

1 / 2020

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE CEEOL, GOOGLE SCHOLAR ȘI INDEX COPERNICUS.

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2020

Coperta: Andreea GÎRTONEA

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

Articolele publicate în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, ISSN 1584-1928, se regăsesc în integralitate – titlu, autor, abstract, conținut, bibliografie – și în varianta în limba engleză a revistei, ISSN 2284-936X
L 2284-936X

CONSILIUL EDITORIAL

1. CONSILIUL ONORIFIC

Gl.bg. Dorin-Corneliu PLEȘCAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Codrin MUNTEANU	Ministerul Apărării Naționale
Gl. bg. prof. univ. Constantin Iulian VIZITIU	Academia Tehnică Militară
Gl. bg. prof.univ.dr. Ghiță BÎRSAN	Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”
Gl. fl.aer. prof.univ.dr. Gabriel RĂDUCANU	Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”
Cdor.prof.univ.dr. Octavian TARABUȚĂ	Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Ion PURICEL	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Cdor.prof.univ.dr. Ioan CRĂCIUN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Ioana ENACHE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Constantin POPESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Florian BICHIR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Doina MUREȘAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Daniel GHIBA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect. univ.dr. Florin CÎRCIUMARU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Marinel-Dorel BUȘE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col.conf.univ.dr. Tudorel-Nicolai LEHACI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect.univ.dr. Liviu BALABAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect.univ.dr. Răzvan GRIGORAȘ	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Inspector Carol Teodor PETERFY (Laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2013)	Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice – OPCW
Col. Alin CRIVINEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

2. CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Daniel DUMITRU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI	Universitatea „Titu Maiorescu”
Prof.univ.dr. Gelu ALEXANDRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Sorin TOPOR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Marian NĂSTASE	Academia de Studii Economice din București
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS II dr. Cristina BOGZEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS III dr. Sorin CRISTESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Pavel OTRISAL	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă

Conf.univ.dr. Elena ȘUȘNEA
Dr. Elitsa PETROVA

Dr. Jaromir MAREȘ

Lect.univ.dr. Cris MATEI

Dr.conf.univ Tengiz PKHALADZE

Cercetător Richard WARNES

Dr. Piotr GAWLICZEK

Conf.univ. dr. Piotr GROCHMALSKI

Dr. Marcel HAKAKAL

Dr. Lucian DUMITRESCU

Prof.univ.dr. Anton MIHAIL

Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE

Prof.univ.dr. Gheorghe ORZAN

Prof.univ.dr. Gheorghe HURDUZEU

CS II Mihai-Ștefan DINU

Conf.univ.dr. Magdalena POPESCU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Universitatea Națională Militară ”Vasil Levski”,
Veliko Tarnovo, Bulgaria

Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă

Centrul pentru relațiile Civili-Militar, SUA

Institutul Georgian de Afaceri Publice, Georgia

RAND Europe

Universitatea ”Cuiavian” din Wloclawek, Polonia

Universitatea ”Nicolaus Copernicus” din Torun, Polonia

Academia Forțelor Armate ”General Milan Rastislav

Štefánik”, Liptovský Mikuláš, Republica Slovacă

Academia Română

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Universitatea „Spiru Haret”

Academia de Studii Economice din București

Academia de Studii Economice din București

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

3. REFERENȚI

Cdor.prof.univ.dr. Florin NISTOR

Col.prof.univ.dr. Dorin EPARU

Col.prof.univ.dr. Ion ANDREI

Col.conf.univ.dr. Alexandru STOICA

Col.dr. Ștefan-Antonio DAN ȘUTEU

Col.dr. Eduard VITALIS

Lt.col.lect.univ.dr. Cristian ICHIMESCU

Lt.col.conf.univ.dr. Ciprian IGNAT

Lt.col.instr.sup.dr. Dan PETRESCU

Lt.col. senior instructor Ciprian PRIPOAIE

Conf.univ.dr. Adriana RÎȘNOVEANU

Conf.univ.dr. Sorina MARDAR

Conf.univ.dr. Mihaela BUȘE

Lect.univ.dr. Cris MATEI

Lect.univ.dr. Alexandru LUCINESCU

CS II dr. Alexandra SARCINSCHI

CUPRINS

- 7** **Poliția națională afgană – pilon în cadrul sistemului național de securitate**
Lt.col.drd. Traian MAGHERCĂ
-
- 15** **Aspecte ale întrebuințării senzorilor pasivi în misiuni de supraveghere aeriană**
Col. instr.av.s.dr. Pătru PÎRJOL
Conf.univ.dr. Ana-Maria CHISEGA-NEGRILĂ
-
- 22** **Impactul tehnologic al vehiculelor subacvatice autonome asupra cunoașterii spațiului de luptă**
Cdor. (M) drd. Daniel-Cornel TĂNĂSESCU
Cdor.(r) prof.univ.dr. Ion CHIORCEA
-
- 30** **Factori esențiali care influențează aplicarea conceptului de interzicere a mării**
Cdor.drd. Valentin-Marian TOMA
-
- 37** **Conflictul suniți-șiiți și importanța sa strategică actuală**
Lt.col.drd. Paul-Alexandru SANDA
-
- 43** **Managementul resurselor umane prin prisma standardelor de control intern managerial**
Mr.drd. Carmen Maria IEPURE (MOISE)
Drd. Elena CLENCI
Prof.univ.dr. Toma PLEȘANU
-
- 48** **De la mercenari la *private defense*. Cazul companiilor militare private ruse**
Conf.univ.dr. Iulian CHIFU
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI
-
- 60** **Factori care afectează performanța fizică operațională a militarilor**
Lt.col.lect.univ.dr. Gabriel Constantin CIAPA

68 Mersul – aspecte anatomice-funcționale și locul său în educația fizică militară și în mediul militar

Lt.col.lect.univ.dr. Gabriel Constantin CIAPA

75 Diversitatea culturală în practica relațiilor publice internaționale

Col.prof.univ.dr. Filofteia REPEZ

82 Conceptul politic de *Mitteleuropa* între mit și realitate

Lt.col.conf.univ.dr. Andi Mihail BĂNCILĂ

91 Evoluții ale sistemului de control intern managerial în organizația militară

Mr.drd. Carmen Maria IEPURE (MOISE)

POLIȚIA NAȚIONALĂ AFGANĂ – PILON ÎN CADRUL SISTEMULUI NAȚIONAL DE SECURITATE

AFGHAN NATIONAL POLICE - PILLAR WITHIN THE NATIONAL SECURITY SYSTEM

POLICE NATIONALE AFGHANNE – LE PILIER DU SYSTÈME DE SÉCURITÉ NATIONALE

Lt.col.drd. Traian MAGHERCĂ*

Confruntările din Afganistan, începute în toamna anului 2001, au creat premisele începerii unui proces de reformare a sistemului de securitate, în contextul intervenției forței militare internaționale. Evoluția acestui proces a fost marcată de influențele consilierilor străini în toate domeniile societale. Instituțiile care au deschis acest drum al transformării au fost armata și poliția. În concepția comunității internaționale, poliția a fost considerată sora mai mică a armatei, de aceea eforturile privind reformarea celor două segmente nu au fost identice. Dezvoltarea forțelor de poliție s-a produs mai greu, fondurile alocate au fost mai puține, iar aceste aspecte au contribuit la crearea unor discrepanțe mari între cele două instituții. Schimbările dese de strategie au dus la lipsa coerenței și a continuității, iar rolul secundar atribuit sectorului polițienesc, în cadrul sistemului național de securitate, produce efecte și astăzi, când se pare că poliția națională afgană a rămas mult în urmă față de armată pe drumul reformării.

The confrontations in Afghanistan, which began in the autumn of 2001, created the premises for starting a process of reforming the security system, in the context of the intervention of the international military force. The evolution of this process was marked by the influence of foreign advisers in all fields of society. The institutions that opened this way of transformation were the army and the police. In the conception of the international community, the police was considered the younger sister of the army, so the efforts to reform the two segments were not identical. The development of the police forces was more difficult, the funds allocated were less, and these aspects contributed to the creation of large discrepancies between the two institutions. Frequent changes in strategy have led to a lack of consistency and continuity. The secondary role assigned to the police sector, within the national security system still has an effect today when it seems that the Afghan national police has remained far behind the army on the way to reform.

Les affrontements en Afghanistan, commencés à l'automne 2001, ont créé, dans le cadre de l'intervention de la force militaire internationale, les conditions préalables au processus de réforme du système de sécurité. L'évolution de ce processus a été marquée par l'influence des conseillers étrangers dans tous les domaines sociétaux. Les institutions qui ont ouvert la voie de la transformation étaient l'armée et la police. De l'avis de la communauté internationale, la police était considérée comme une sœur cadette de l'armée, ce qui explique pourquoi les efforts de réforme des deux segments n'étaient pas identiques. Le développement des forces de police s'est déroulé avec plus de difficultés, les fonds alloués étant limités, ce qui avait déterminé de grandes différences entre les deux institutions. Les nombreux changements de stratégie ont conduit à un manque de cohérence et de continuité, et le rôle secondaire attribué au secteur de la police au sein du système de sécurité nationale prend encore effet aujourd'hui, lorsqu'il semble que la police nationale afghane ait pris beaucoup de retard par rapport à l'armée sur la voie de la réforme.

Cuvinte-cheie: mediu de securitate; poliția națională afgană; reformă; coalitiție internațională; Afganistan.

Keywords: security environment; Afghan National Police; reform; international coalition; Afghanistan.

Mots-clés: espace de sécurité; police nationale afghane; réforme; coalition internationale; Afghanistan.

***Brigada 30 Gardă „Mihai Viteazul”,
participant la misiunile coalitiției
din Afganistan în anii 2008, 2011, 2017
e-mail: traianmagherca@yahoo.com**

Căderea regimului taliban în toamna anului 2001, ca urmare a intervenției americane în Afganistan, și stabilirea unui guvern interimar afgan au creat premisele declanșării procesului de reconstrucție și de reformare a statului. Pentru a se îndeplini acest deziderat, era nevoie de stabilitate și de un mediu de securitate sigur, care să încurajeze aderarea instituțiilor internaționale la acest efort. Astfel, primul sector care a intrat în restructurare, reformare și dezvoltare a fost sistemul de securitate, mai exact armata și poliția națională afgană. În scopul îndrumării și consilierii autorităților naționale în efortul lor de reformare, au fost stabilite, la nivelul comunității internaționale, națiuni-lider pentru sectoarele importante. În urma acestei decizii, Germania a preluat responsabilitatea sprijinirii dezvoltării poliției naționale afgane. Această alegere a avut legătură cu sprijinul îndelungat, acordat de această țară poliției afgane, înainte de intervenția trupelor sovietice în Afganistan, în anul 1979.

Deși modelul european, aplicat de consilierii germani, a pus accent, în mod firesc, pe sarcinile de bază ale instituției poliției, întărind rolul acestei structuri în soluționarea problemelor cetățenilor, la nivel internațional acest fapt nu a fost în totalitate apreciat. SUA, în calitate de lider la nivelul coaliției internaționale care acționa în teatrul de operații din Afganistan, își doreau o poliție care să desfășoare operații militare împotriva membrilor grupărilor insurgente. Chiar dacă, în anul 2007, atribuțiile specifice națiunii-lider au fost preluate de EUPOL (European Union Police), în paralel, SUA au implementat unele măsuri pentru a transforma poliția într-o entitate luptătoare.

Adoptarea unei noi abordări care presupunea o militarizare rapidă a poliției a bulversat factorii de conducere ai acestei instituții, iar modificările impuse de națiunea-lider paralelă, împreună cu nivelul scăzut al investițiilor financiare în acest sector au condus la un ritm de dezvoltare foarte lent.

Reformarea poliției naționale afgane după modelul german

Poliția națională afgană (ANP – Afghan National Police) este o structură foarte importantă din cadrul sistemului de securitate, subordonată Ministerului de Interne, alături de alte două departamente, poliția contranarcoticelor și

departamentul pentru lupta împotriva terorismului. ANP a avut în componență, de-a lungul timpului, mai multe branșe, dintre care amintim Afghan Uniform Police (AUP) – responsabilă cu punerea în aplicare și cu respectarea legilor, – Afghan Highway Police (AHP) – responsabilă cu siguranța traficului pe principala rută de comunicație din Afganistan, – Afghan National Civil Order Police (ANCOP) – responsabilă cu stabilirea ordinii publice, Afghan Border Police (ABP) – responsabilă cu securitatea frontierelor statului, – Afghan Local Police (ALP) – responsabilă, inițial, cu lupta împotriva insurgenților la nivel local, ulterior, responsabilă cu primele investigații la nivel local, – Afghan National Police Auxiliary (ANPA) – responsabilă cu sprijinirea autorităților locale în lupta împotriva grupărilor insurgente.

Așa cum precizam mai sus, țara care și-a asumat reformarea și restructurarea acestui sector a fost Germania. Inclusiv ministrul de interne afgan din acea perioadă a recunoscut faptul că este nevoie de asistență internațională pentru reformarea poliției.

Pe timpul celei de-a doua¹ conferințe a donatorilor internaționali, care a avut loc, la Berlin, pe 13 martie 2002, guvernul german a hotărât înființarea unei structuri speciale (GPPO – The German Police Project Office) care să gestioneze efortul de reconstrucție a poliției afgane. În acest sens, a fost semnat un acord între Ministerul de Interne german și Ministerul de Interne din cadrul guvernului interimar afgan, prin care partea germană s-a angajat să acorde consiliere, asistență și sprijin financiar și material forțelor ANP.

GPPO s-a concentrat pe cinci domenii de activitate: consiliere și asistență pentru reorganizarea structurală a poliției, reabilitarea Academiei de poliție din Kabul, renovarea facilităților aparținând instituției poliției, dotarea cu echipamente și coordonarea acțiunilor partenerilor internaționali.

Primul contingent de consilieri pentru ANP, dislocat, în Afganistan, de Germania, a fost format din 10 ofițeri de poliție din departamente diferite, iar efectivele acestuia au crescut de-a lungul anilor, ajungând până la aproximativ 45 de ofițeri, în anul 2007².

Dislocarea inițială a acestora a fost în capitala Kabul, pentru ca, ulterior, aceștia să își desfășoare activitatea în provincii din nordul țării, zonă în care Germania a început să disloce forțe din cadrul armatei care să contribuie la stabilizarea și

la menținerea unui mediu de securitate sigur până la realizarea capacității operaționale complete a forțelor armate afgane. Principala sarcină a echipei germane a fost coordonarea efortului consilierilor internaționali în domeniul poliției (au existat și alte state care s-au alăturat Germaniei în efortul de reconstrucție a sectorului polițienesc) și furnizarea de echipamente structurilor ANP.

Această perioadă de început a fost marcată de unele deficiențe în ceea ce privește monitorizarea acțiunilor forțelor ANP la nivelul districtelor și comunităților, cauzate de faptul că membrii GPPO se deplasau strict în zonele în care forțele armate germane erau în măsură să le asigure protecție apropiată permanentă. Acest aspect a condus la imposibilitatea de a verifica veridicitatea informațiilor necesare procesului de evaluare a acțiunilor ANP și la întocmirea unor aprecieri eronate referitoare la progresul înregistrat de structurile polițienești în cadrul procesului de reconstrucție, reformare și dezvoltare. Rezultatele corecte puteau fi înregistrate doar la nivelurile ministerial și regional, paliere la care interacțiunea cu partenerii afgani era nemijlocită.

Academia de Poliție din Kabul a fost renovată și deschisă în luna august 2002, în cadrul unei ceremonii la care a luat parte și Hamid Karzai, președintele Autorității de Tranziție Afgane, instituție a cărei sarcină principală era coordonarea acțiunilor pentru reconstrucția și reformarea statului afgan. Ofițerii de poliție germani au contribuit fundamental la implementarea unei noi concepții de educație a viitorilor ofițeri și subofițeri de poliție afgani prin modificarea ariei curriculare și prin aplicarea conceptului ”train the trainers”.

Proiectul propus de echipa germană pentru Academia de Poliție a fost un succes rapid. După o perioadă scurtă de timp, în care partea germană a gestionat activitățile de transformare necesare instituției de învățământ, responsabilitatea conducerii procesului educațional a fost transferată către autoritățile afgane, consilierilor germani rămânându-le doar sarcina de a monitoriza procesul de leadership al academiei.

După perioada regimului de conducere taliban, în care polițiștii nu au beneficiat de instruire specifică, mulți dintre aceștia fiind foști mujahedini în timpul conflictului sovieto-afgan, iar majoritatea se subordona liderilor informali locali, Germania a subliniat importanța redeschiderii academiei, care a

pregătit, anual, în jur de 1.500 de ofițeri (programe de studii cu durata de cinci ani) și aproximativ 500 de subofițeri (programe de studii cu durata de trei luni)³. Scopul declarat al ministrului de interne afgan din acea vreme era atingerea unui efectiv de 70.000 de polițiști, în toate branșele existente în acest sector.

Sprijinul material și financiar acordat de partea germană a fost unul considerabil și foarte necesar, întrucât infrastructura, echipamentele, armamentul și mijloacele auto erau într-o stare deplorabilă și insuficiente. Astfel, principalele investiții ale guvernului german și ale donatorilor internaționali asociați au fost direcționate către reconstrucția clădirilor și facilităților necesare desfășurării în condiții normale a activităților polițienești (clădiri de birouri, posturi de poliție, puncte de control), achiziționarea de autospeciale, de motociclete, de instalații și utilaje pentru mentenanță, de echipamente cu raze X, de detectoare de metale necesare controlului persoanelor și bagajelor în aeroporturi, de calculatoare și programe pentru acestea, de mijloace de comunicație moderne, de uniforme și echipamente specifice pentru dotarea personalului etc.

Efortul principal, pe timpul colaborării germano-afgane în domeniul poliției, a constat în consilierea și instruirea personalului, proces de durată, care își arată efectele în timp. Intenția autorităților germane a fost ca transferul total al responsabilității către autoritățile afgane să se producă într-un termen cât mai scurt, însă nu au fost prevăzute obstacolele care au încetinit derularea normală a procesului de reformă. Ca în toate celelalte domenii în care comunitatea internațională a acordat sprijin părții afgane, un mare impediment l-a constituit înlocuirea periodică a consilierilor (în funcție de țara din care provin, aceștia au avut mandate de șase luni sau de un an).

Un alt obstacol major l-a constituit nivelul ridicat de analfabetism al angajaților din poliție, pentru care a fost nevoie de cursuri de alfabetizare, dar după ce a absolvau toate formele de pregătire, din cauza nivelului scăzut de salarizare, foarte mulți dintre membrii structurilor de poliție părăseau sistemul și se angajau la firme de securitate private, la persoane fizice foarte înstărite sau dezertau și se înrolau în rândul grupărilor insurgente. De cele mai multe ori, aceștia plecau cu uniforma, armamentul și echipamentele din dotare.

Un domeniu vital din cadrul reformei a fost modificarea statului de organizare, iar principala divergență dintre națiunea-lider și autoritățile afgane a fost legată de reducerea numărului funcțiilor mari din organigramă. Acest aspect a fost acceptat cu greu de partea afgană, iar în urma discuțiilor, în anul 2005, președintele Hamid Karzai a adoptat măsuri în sensul creșterii salariilor în rândul polițiștilor, reducerii numărului funcțiilor mari (de general) și creșterii numărului funcțiilor mici și instituirii sistemului de promovare pe baza meritocrației, în locul promovării bazate pe dare și luare de mită sau pe nepotism.

Reorganizarea poliției de frontieră (ABP – Afghan Border Police) a constituit o provocare pentru experții internaționali, însă după multe încercări, s-a ajuns la o variantă eficientă din punct de vedere organizațional, dar mai puțin eficientă din punct de vedere acțional. Treccerile ilegale de frontieră și traficul de armament, de droguri și de echipamente militare aveau loc frecvent, în special la frontiera afgano-pakistaneză, iar aceste activități favorizau acțiunile grupărilor insurgente din zonă.

Putem concluziona că proiectul german a fost unul potrivit pentru inițierea procesului de reformă a poliției afgane, dacă avem în vedere faptul că acesta a presupus o serie de măsuri importante și necesare în zona de educație, organizare și înzestrare. Ritmul de dezvoltare, care nu a fost cel anticipat, nu a permis o transformare mai rapidă în plan acțional, iar resursa umană locală selectată pentru această meserie a dezamăgit și nu s-a ridicat la nivelul implicării membrilor comunității internaționale în efortul de reconstrucție a statului afgan.

Contribuția EUPOL la reformarea ANP

Începând cu luna iunie 2007, atribuțiile de lider ale Germaniei în procesul de reformare a poliției afgane au fost preluate de EUPOL-A (EUPOL – Afghanistan), organism internațional care și-a propus să continue abordarea de instruire a polițiștilor afgani, sub aspectul caracterului civil al acțiunilor specifice. Unul dintre obiectivele inițiale ale EUPOL-A a fost să mărească numărul de polițiști și de experți civili internaționali la 400⁴, însă încadrarea posturilor prevăzute în organigrama structurilor de consiliere a fost tot timpul o problemă a comunității internaționale.

Strategia propusă a avut la bază șase direcții principale: dezvoltarea relațiilor ierarhice la toate

eșaloanele instituției, optimizarea procesului de culegere și management al informațiilor, înființarea structurilor de investigare a criminalității, lupta împotriva corupției, îmbunătățirea relațiilor dintre poliție și structurile justiției și dezvoltarea ideii de respectare a drepturilor omului, în general, și ale femeilor, în special, atât în cadrul instituției, cât și în relațiile polițiștilor cu populația.

Noua structură-lider a reafirmat necesitatea instruirii poliției, în sensul rezolvării situațiilor din domeniile ordine publică, combaterea criminalității, traficului de persoane, armament, droguri și materiale ilicite, investigații și sprijinirea autorităților în aplicarea legilor specifice unui stat de drept și, mai puțin, în domeniul luptei armate împotriva grupărilor insurgente.

Încă de la începutul mandatului, EUPOL-A a extins rețeaua de reprezentare la nivel local, deschizând birouri în nu mai puțin de 16 provincii. Acest aspect subliniază faptul că respectivul organism dorea o implicare mai profundă la nivel tactic, la eșaloanele mai mici, în zona provinciilor și districtelor.

Principala preocupare a EUPOL-A a fost să interacționeze cu factorii de conducere de la nivelul Ministerului de Interne pentru a îndruma și a contribui la profesionalizarea unitară a poliției și la reforma instituțională a acestui sector. În același timp, a căutat să realizeze conexiuni cu structuri din alte instituții, ale căror acțiuni au implicații în activitatea Ministerului de Interne.

Unele dintre realizările elocvente ale EUPOL-A au fost deschiderea, cu fonduri ale Uniunii Europene, a Colegiului de poliție (Afghan Police Staff College) în anul 2010, instituție care a contribuit substanțial la instruirea unui număr mare de polițiști afgani și la implementarea numărului unic de urgență.

De asemenea, a contribuit la creșterea autorității Ministerului de Interne în cadrul instituțiilor de stat prin aportul la înființarea unor structuri care să investigheze faptele de corupție, comportamentul inadecvat și abuzurile polițiștilor. Pe timpul gestionării sprijinului acordat procesului de reformare, EUPOL-A și-a adus contribuția la reorganizarea, transformarea și dezvoltarea instituțiilor ANP, la profesionalizarea membrilor poliției și la îmbunătățirea leadershipului, la creșterea nivelului de încredere a populației în ANP, la recrutarea persoanelor de sex feminin și la

acceptarea acestora în structurile de conducere, la conștientizarea respectării drepturilor omului și a legilor adoptate de forurile centrale.

Mandatul EUPOL în Afganistan a luat sfârșit în decembrie 2016, odată cu închiderea ultimelor birouri ale organismului internațional în această țară, transferând responsabilitatea monitorizării acțiunilor ANP membrilor misiunii Resolute Support, misiune internațională, condusă de Alianța Nord-Atlantică, începând cu ianuarie 2015.

Sprijinul acordat de SUA pentru reconstrucția ANP

SUA și-au asumat sprijinirea reformei armatei afgane (ANA – Afghan National Army) ca națiune-lider, dar au monitorizat evoluția reformării sectorului polițienesc și, în faza inițială, au apreciat nepotrivită abordarea Germaniei în privința ANP, care, din punctul de vedere al americanilor, s-a concentrat strict pe partea educațională și pe formarea liderilor și, mai puțin, pe partea operațională.

De aceea, în anul 2003, în paralel cu programele derulate de autoritățile germane, au demarat un program de instruire a membrilor ANP care încadrau funcții la baza instituției. „Departamentul de stat al SUA a înființat, în primă fază, un centru de pregătire a poliției în Kabul, ulterior, acesta a servit drept model pentru alte șapte centre înființate pe întreg teritoriul afgan”⁵. În aceste centre, membrii ANP au urmat diferite tipuri de cursuri (cursul de bază, pentru personalul cu nivel minim de educație, curs pentru personalul analfabet, curs de perfecționare pentru personalul cu experiență în domeniul polițienesc).

Randamentul acestor cursuri nu a fost cel scontat, iar cauzele pot fi ușor deduse. Calitatea actului de învățământ a fost foarte scăzută, deoarece SUA au contribuit cu un număr foarte redus de instructori, numărul acestora fiind completat cu instructori afgani care nu aveau cunoștințe de metodică și de pedagogie. Nivelul ridicat al analfabetismului în rândul participanților la cursuri nu a permis acestora acumularea de cunoștințe prin citire sau scriere, iar faptul că informațiile erau transmise prin intermediul unor traducători care nu erau familiarizați cu terminologia (suportul de curs era în limba engleză) a determinat scăderea la maximum eficiența cursurilor. De asemenea, numărul mare de polițiști care aveau nevoie de o

minimă instruire de bază a forțat factorii de decizie să scurteze perioada cursurilor și să opteze pentru cantitate, în detrimentul calității.

Un motiv, invocat de SUA, pentru ritmul lent de dezvoltare a ANP a fost lipsa de implicare a comunității internaționale, în faza inițială, în furnizarea de fonduri necesare unei instituții care se afla într-o situație deplorabilă. Deși, prin intermediul programului de dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite (ONU) pentru Afganistan, a fost înființat un fond comun LOTFA (Law and Order Trust Fund for Afganistan) pentru toți donatorii internaționali, în anul 2004 se adunaseră doar 11,2 milioane de dolari, din cele 65 de milioane solicitate⁶. Acest aspect a condus la mari întârzieri în plata salariilor polițiștilor, care s-au dat la acte de corupție, iar acest lucru a avut consecințe nefaste în ceea ce privește nivelul de încredere a populației în membrii ANP.

În anul 2005, guvernul SUA a transferat responsabilitatea asupra programului de asistență a poliției afgane de la Departamentul de stat la Departamentul apărării, care, la rândul său, a delegat această sarcină structurii din Afganistan (CSTC-A – Combined Security and Transition Command – Afghanistan) care se ocupa cu programul de asistență a armatei afgane în procesul de reformare și dezvoltare.

Deși, prin această măsură, a crescut numărul personalului destinat instruirii ANP și reformării Ministerului de Interne afgan și a sporit cuantumul fondurilor alocate acestui program, se pare că randamentul nu a fost unul mulțumitor pentru autoritățile americane.

Un alt program a fost demarat de CSTC-A, în anul 2007, prin care s-a urmărit o monitorizare mai atentă a performanțelor polițiștilor afgani în cadrul comunităților pe care le deserveau.

Un raport anterior a subliniat faptul că nu există destulă vizibilitate la nivelul structurilor de poliție aflate la eșaloanele mici, iar evaluarea, făcută în baza informațiilor primite de la partenerii afgani, s-a dovedit a fi neconformă cu realitatea. Prin acest nou program, echipe mixte de polițiști militari și civili americani se deplasau până la nivelul districtelor pentru a putea obține date corecte despre eficiența măsurilor aplicate. Pe lângă faptul că membrii ANP nu își îndeplineau sarcinile specifice pentru care fuseseră instruiți, autoritățile afgane raportau valori foarte ridicate ale efectivelor, în comparație

cu cele existente, pentru a primi sume de bani mai mari de la donatorii internaționali.

Sprijinul acordat de SUA efortului de reformare a poliției afgane a continuat prin dislocarea, în anul 2009, a unui contingent suplimentar de 4.000 de militari, destinați instruirii ANP și ANA. Intenția autorităților americane era ca membrii ANP să fie în măsură să acționeze, în cadrul operațiilor împotriva insurgenților, ca forță de sprijin a armatei.

Acest lucru se poate deduce inclusiv din organizarea acestei instituții, care avea în componență structuri asemănătoare armatei (plutoane, companii, batalioane). În ciuda tuturor acestor eforturi și a unei sume colosale investite (6,2 miliarde de dolari, până în anul 2008⁷), un raport al autorităților guvernamentale americane reliefa faptul că, deși efectivele poliției crescuseră spre 70.000, CSTC-A a raportat că nicio unitate nu a atins nivelul capacității operaționale complete.

Cauzele principale care au dus la această situație nedorită se rezumă la incapacitatea autorităților americane de a asigura mai mulți instructori, la deficiențele majore din procesul de management, practicat de autoritățile afgane din cadrul Ministerului de Interne, la răspândirea masivă a fenomenului corupției și la lipsurile imense existente în sistemul de salarizare la nivelul ANP.

În cadrul strategiei coaliției internaționale contrainsurgență, polițiștii au fost folosiți pentru a menține teritoriile în care influența grupărilor insurgente fusese anihilată, ocupând puncte de control, dispuse în proximitatea localităților și de-a lungul rutelor principale de comunicație. După părăsirea zonelor de către forțele principale, celulele insurgente reveneau și angajau cu foc aceste locații izolate, producând numeroase pierderi în rândul efectivelor poliției. Mai mult decât atât, insurgenții capturau armament, muniție, tehnică și echipamente din facilitățile cucerite, pe care, ulterior, le foloseau pe timpul atacurilor împotriva forțelor armate internaționale și locale.

Pentru a crește eficiența luptei împotriva insurgenței la nivel local, SUA au demarat un nou program prin care lua naștere o altă branșă a ANP, denumită Afghan National Police Auxiliary (ANPA).

Prin acest program, guvernatorilor provinciilor în care nivelul insurgenței era mai ridicat li se ofereau bani pentru a recruta personal din rândul populației

locale, care primea armament, uniformă și salariu pentru a încadra noua structură. Practic, această inițiativă a încurajat formarea fostelor miliții locale care se opuneau acțiunilor grupărilor insurgente, desfășurate împotriva comunităților din care făceau parte. După numai doi ani, acest program a fost sistat, pentru că s-a dovedit a fi nepotrivit, întrucât oferea posibilitatea înrolării persoanelor care fraternizau cu insurgenții, creând nemulțumire în cadrul membrilor ANP, care s-au declarat revoltați de faptul că membrii noii structuri foloseau aceleași uniforme și luau același salariu, deși nu urmau nicio formă de pregătire și instruire, și s-a demonstrat că mare parte din fonduri erau folosite de către liderii locali afgani pentru prosperitatea personală.

În contextul celor prezentate mai sus, suntem îndreptățiți să afirmăm că abordarea americană referitoare la sprijinirea reformei poliției a avut drept obiectiv principal militarizarea acestei instituții, pentru a sprijini efortul comun de înlăturare a grupărilor insurgente.

La nivelul anului 2010, ANP arăta ca o structură militară, înzestrată cu armament și cu echipamente specifice forțelor armate, dar cu un nivel de instruire net inferior acestora.

Acest aspect a stârnit reacții în rândul statelor europene, care aveau o altă viziune referitoare la reformarea sectorului polițienesc. În același timp, au apărut suspiciuni referitoare la starea finală a ANP, în momentul încheierii misiunii ISAF (International Security and Assistance Force). Va fi o structură cu sarcini specifice poliției sau va rămâne o instituție militarizată, care va continua lupta contrainsurgență?

Pe timpul participării mele la misiunea Resolute Support, în cadrul comandamentului internațional din Kabul, în anul 2017, am aflat răspunsul la această întrebare. Reforma poliției a continuat în aceeași manieră, punându-se accentul pe latura luptătoare. Eforturile de schimbare a strategiei în acest sector au avut rezultate parțiale, iar poliția a continuat să îndeplinească atât sarcini specifice, cât și sarcini tip combat. Mai mult decât atât, în anul 2018 ANCOP a fost transferată în subordinea Ministerului Apărării afgan⁸, considerându-se, la acel moment, că nivelul de pregătire și înzestrare va permite membrilor acestora să execute operații militare, împreună cu structurile din armată.

În acest moment, într-o mare măsură, poliția îndeplinește sarcini specifice în domeniile

ordinii publice, combaterii corupției, luptei împotriva cultivării, producerii și traficului de narcotice, dar participă, în continuare, la acțiunile contrainsurgente, aspect care produce mari pierderi (răniți și morți) în rândul efectivelor.

ANP are în componență patru structuri principale și trei secundare. Din prima categorie, fac parte Afghan Uniform Police (AUP), Public Security Police (PSP), Afghan Border Police (ABP) și Afghan Anti-Crime Police (AACCP), iar în a doua categorie, se înscriu Afghan Local Police (ALP), Afghan Public Protection Force (APPF) și Counter Narcotics Police of Afghanistan (CNPA)⁹.

Cea mai eficientă componentă polițienească este Police Special Units (PSU), structură subordonată direct Ministerului de Interne, similară forțelor pentru operații speciale din armată.

Datorită succesului înregistrat de această structură, se dorește extinderea unităților de acest tip și aplicarea conceptului ”big brother” (unitățile deja existente, cu capacitatea operațională completă și cu experiență în sectorul de poliție, vor acorda asistență și consiliere celor care se înființează, sub directă monitorizare a consilierilor internaționali).

Concluzii

Din punctul meu de vedere, abordarea inițială în domeniul reconstrucției și reformării structurilor de poliție, adoptată de Germania și de țările partenere, a fost una potrivită, raportat la finalitatea dorită de comunitatea internațională, dar se pare că ritmul lent de dezvoltare al acestui sector a determinat implicarea paralelă a SUA în acest proces.

Din rapoartele întocmite de Departamentul de stat american referitoare la evoluția instituțiilor de securitate afgane, reiese faptul că strategia aplicată nu a fost cea mai eficientă. Situația de securitate existentă la acel moment ar putea justifica oarecum decizia autorităților SUA, dacă luăm în calcul faptul că, începând cu anul 2004, grupările insurgente au crescut nivelul acțiunilor violente împotriva forțelor de securitate locale și internaționale. Numărul mic de efective specializate a determinat luarea deciziei de a implica structurile de poliție în operațiile militare, fapt ce a dus la neîndeplinirea obiectivelor, stabilite de națiunea-lider în intervalele de timp prevăzute.

Ultimele rapoarte periodice¹⁰ indică faptul că s-a ajuns, în cele din urmă, la o organizare eficientă a Ministerului de Interne și ANP, iar

componentele poliției naționale afgane au început să îndeplinească sarcini specifice domeniilor pentru care au fost înființate. Participarea la acțiunile militare contrainsurgente are o pondere foarte scăzută în spectrul activităților poliției, iar acest aspect permite polițiștilor să interacționeze mai mult cu populația locală și să contribuie la extinderea autorității instituțiilor guvernamentale și la efortul acestora de a implementa reforme și măsuri care să aibă drept finalitate un trai mai bun, într-un stat care să îmbine, într-o manieră eficientă, valorile culturii tribale cu valorile specifice unui stat de drept.

NOTE:

1 Prima conferință internațională, după căderea regimului taliban, a avut loc la Petersburg (lângă Bonn), în perioada 27 noiembrie - 5 decembrie 2001, în urma căreia s-au pus bazele sprijinului internațional, acordat pentru reconstrucția Afganistanului. În anul următor, au avut loc trei conferințe ale donatorilor internaționali, la Tokio, Berlin și Geneva, care au avut drept scop coordonarea efortului internațional pe domeniul de sprijin.

2 Markus Feilke, *German experiences in police building in Afghanistan*, 2010, p. 7, <http://www.grips.ac.jp/r-center/wp-content/uploads/10-02.pdf>, accesat la 17.11.2019.

3 Robert M. Perito, *Afghanistan's Police – the weak link in security sector reform*, publicat în United States Institution for Peace Special Report, august 2009, p. 3, https://www.usip.org/sites/default/files/afghanistan_police.pdf, accesat la 27.01.2020.

4 Markus Feilke, *op.cit.*, p. 14.

5 Robert M. Perito, *op.cit.*, p. 4 (traducere).

6 *Ibidem*, p. 5.

7 *Ibidem*, p. 6.

8 <https://rs.nato.int/news-center/feature-stories/2018-feature-stories/ministry-of-defense-takes-command-of-police-unit.aspx>, accesat la 28.01.2020.

9 [Department of Defense], USA *Enhancing security and stability in Afghanistan*, iunie 2019, p. 76, <https://media.defense.gov/2019/Jul/12/2002156816/-1/-1/1/ENHANCING-SECURITY-AND-STABILITY-IN-AFGHANISTAN.PDF>, accesat la 03.02.2020.

10 [Department of Defense], USA, *Enhancing security and stability in Afghanistan*, iunie 2018, decembrie 2018, iunie 2019, decembrie 2019.

BIBLIOGRAFIE

[Department of Defense], USA, *Report on progress toward security and stability in Afghanistan*, July 2013.

[Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction], *Reconstructing the Afghan National Defense and Security Forces*, September 2017.

[Department of Defense], USA, *Enhancing security and stability in Afghanistan*, June 2018.

[Department of Defense], USA, *Enhancing security and stability in Afghanistan*, December 2018.

[Department of Defense], USA, *Enhancing security and stability in Afghanistan*, June 2019.

[Department of Defense], USA, *Enhancing security and stability in Afghanistan*, December 2019.

Feilke Markus, *German experiences in police building in Afghanistan*, 2010.

Perito M. Robert, *Afghanistan's Police – the weak link in security sector reform*, 2009.

<https://www.rs.nato.int>

ASPECTE ALE ÎNTREBUINȚĂRII SENZORILOR PASIVI ÎN MISIUNI DE SUPRAVEGHERE AERIANĂ

ASPECTS REGARDING THE USE OF PASSIVE SENSORS ON AIR SURVEILLANCE MISSIONS

ASPECTS SUR L'UTILISATION DES CAPTEURS PASSIFS DANS LES MISSIONS DE SURVEILLANCE AÉRIENNE

Col.instr.av.s.dr. Pătru PÎRJOL*

Conf.univ.dr. Ana-Maria CHISEGA-NEGRILĂ**

Teledetecția pasivă asigură obținerea informațiilor despre obiectele sau fenomenele existente pe suprafața Pământului prin care se obține o imagine obiectivă a acestora, ancorată în repere spațio-temporale bine definite. Observarea suprafeței Pământului reprezintă o activitate cu caracter permanent a mediului științific, urmărindu-se înțelegerea proceselor și fenomenelor care se produc pe planeta noastră, precum și identificarea și monitorizarea schimbărilor naturale sau produse de activitatea umană asupra mediului natural. Sensorii pasivi dispun de parametri tehnici care permit detectarea fenomenelor și schimbărilor produse pe suprafața terestră, asigurând datele necesare pentru cartografierea sau monitorizarea caracteristicilor biofizice și geofizice ale suprafeței terestre, urmărindu-se înțelegerea impactului activității umane asupra ecosistemelor.

Utilizarea, în scop militar, a senzorilor pasivi asigură realizarea unor hărți detaliate a zonelor supravegheate, inclusiv a celor urbane, detectarea amenințărilor în timp util și asigurarea suportului informațional necesar desfășurării procesului de planificare, precum și coordonarea și executarea unor lovituri precise asupra obiectivelor.

Passive remote sensing is used to obtain information on objects and phenomena at land surface in order to get their well-defined objective image by means of special and temporal coordinates. Observing land surface represents an on-going activity for the scientific community which is directed towards the understanding of processes and phenomena on our planet as well as towards the monitoring of the impact of natural or human activity on the environment. Passive sensors have technical parameters that help them detect the phenomena and changes on land surface, ensuring the necessary data for the mapping and monitoring of biophysical and geological characteristics of the surface in order to understand the impact of human activity on ecosystems.

The military use of passive sensors is to create detailed maps of areas under surveillance, including the urban ones, to detect early threats, and to ensure the information support for the planning process as well as for the coordination and execution of precise strikes on objectives.

La télédétection passive permet d'obtenir des informations sur les objets ou les phénomènes existant sur la surface de la Terre dont le résultat est une image réelle, ancrée dans des repères spatio-temporels bien définis. L'observation de la Terre est une activité permanente des chercheurs, visant à comprendre les processus et les phénomènes qui se produisent sur notre planète, et à identifier et surveiller les changements produits par la nature ou par l'activité humaine sur l'environnement naturel. Les capteurs passifs ont des paramètres techniques qui permettent la détection des phénomènes et des changements produits à la surface de la Terre, fournissant les données nécessaires pour cartographier ou surveiller les caractéristiques biophysiques et géophysiques de la surface de la Terre, dont le but est la compréhension de l'impact de l'activité humaine sur les écosystèmes.

L'utilisation des capteurs passifs dans le domaine militaire assure la réalisation des cartes détaillées des zones surveillées, y compris des zones urbaines, l'identification des menaces en temps opportun, et les informations nécessaires pour le déroulement du processus de planification, ainsi que pour la coordination et l'exécution des frappes ciblées sur les objectifs.

Cuvinte-cheie: teledetecție; senzori pasivi; supraveghere aeriană; supravegherea suprafeței terestre.

Keywords: remote sensing; passive sensors; air surveillance; surveillance.

Mots-clés: télédétection; capteurs passifs; surveillance aérienne; surveillance de la Terre.

* Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: petpirjol@gmail.com

** Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: anachisega@yahoo.com

Istoria umanității este marcată de utilizarea forței armate ca modalitate eficientă pentru rezolvarea diferendelor existente între statele aflate în conflict. Deși războiul constituie un fenomen social cu un impact dezastruos asupra statelor și popoarelor aflate în conflict, oamenii nu au renunțat la utilizarea acestuia în rezolvarea neînțelegerilor dintre state. Înțelegerea războiului ca fenomen social are la bază criterii variate de analiză care evidențiază caracteristicile esențiale ale acestuia, precizându-i locul în cadrul ansamblului fenomenelor sociale. Evoluția războiului a fost marcată de capacitatea decidenților politici de a înțelege impactul resurselor și al mijloacelor militare asupra desfășurării acțiunilor militare la un moment dat.

Conflictele ultimelor decenii au demonstrat rolul dimensiunii aeriene în atingerea obiectivelor războiului, obligând puterile militare relevante să-și dezvolte forțele aeriene corespunzător noilor cerințe operaționale. Realizarea acestui deziderat presupune un efort constant, care implică un consum ridicat de resurse materiale pentru identificarea și implementarea unor noi tehnologii destinate să asigure superioritatea asupra adversarului. În acest sens, se va urmări dotarea forțele aeriene cu sisteme de armament sofisticate, cu un potențial distructiv ridicat și cu un impact ridicat asupra modului de desfășurare a acțiunilor armate violente¹.

În același timp, evoluția înregistrată în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor permite întrebuințarea integrată și unitară a forțelor aeriene pentru îndeplinirea misiunilor specifice. Integrarea sistemelor de armament este posibilă prin intermediul sistemului de comandă-control care furnizează informațiile necesare forțelor aeriene pentru exercitarea voinței și influenței în spațiul aerian de interes.

Obținerea informațiilor necesare pentru îndeplinirea misiunilor specifice de către forțele aeriene presupune constituirea unei rețele de senzori, care include senzori dispuși pe platforme spațiale, aeriene, terestre și maritime. Informațiile obținute în urma procesării datelor furnizate de senzori vor contribui la realizarea unei imagini reale a zonei de interes, care asigură identificarea rapidă a obiectivelor și eficientizarea procesului decizional.

Istoria artei militare demonstrează că războiul constituie „domeniul incertitudinii; trei sferturi din

lucrurile pe care se întemeiază acțiunea în război sunt acoperite de ceața unei incertitudini mai mult sau mai puțin mari”². Incertitudinea câmpului de luptă amplifică potențialul actorilor implicați în conflict pentru desfășurarea acțiunilor asimetrice. Creșterea acestui potențial va avea ca efect un nivel ridicat de realizare a surprinderii de către actorii implicați în conflict, diminuarea acestui risc fiind dependent de capacitatea de supraveghere și de colectare a datelor despre zona de interes. Informațiile obținute vor asigura desfășurarea optimă a proceselor decizionale și a unor acțiuni coerente împotriva adversarului. Obținerea controlului asupra informațiilor va asigura reducerea nivelului de incertitudine caracteristic câmpului de luptă, contribuind la avertizarea timpurie a forțelor proprii despre apariția amenințărilor.

Descoperirea din timp a amenințărilor în spațiul aerian și furnizarea informațiilor necesare pentru identificarea și neutralizarea acestora constituie scopul pentru care statele au creat și au dezvoltat sisteme de supraveghere capabile să prevină surprinderea de către un posibil adversar. În acest sens, au fost realizate rețele de senzori, dispuse pe areale geografice mari, astfel încât să permită supravegherea permanentă a zonelor de interes. Evoluția tehnologică a permis realizarea unei arhitecturi din ce în ce mai sofisticate a acestor rețele de senzori care să asigure îndeplinirea unor cerințe de supraveghere superioare. Senzorii destinați pentru misiunile de supraveghere utilizează teledetecția ca metodă de obținere de date. Datele astfel obținute sunt analizate și prelucrate de personal și de echipamente specializate, produsele obținute fiind utilizate la realizarea unei imagini reale a câmpului de luptă.

Supravegherea prin teledetecție asigură realizarea unei imagini veridice a zonei supravegheate. Datorită posibilităților de supraveghere foarte bune, un rol important revine platformelor spațiale și aeriene, care asigură supravegherea prin teledetecție a zonelor pe care le survolează.

Teledetecția este un „complex de tehnici utilizate pentru prelucrarea de la distanță a unor date cu privire la obiecte sau fenomene”³, de pe Terra sau din spațiul cosmic. Teledetecția reprezintă un ansamblu de aplicații ale fizicii și ingineriei, cu ajutorul cărora sunt realizate imagini ale unor corpuri sau fenomene, utilizând radiațiile

electromagnetice generate pe cale naturală sau de diverse mijloace tehnice dispuse pe platforme spațiale sau aeriene. Teledetecția poate fi activă sau pasivă.

Teledetecția activă permite obținerea datelor despre obiectele și fenomenele existente pe suprafața terestră utilizând, în acest scop, instrumente specializate pentru generarea radiațiilor electromagnetice. Teledetecția activă utilizează ca mijloace de emisie radarul și lidarul. Indiferent de instrumentul utilizat datele obținute sunt prelucrate și analizate pe baza unui set de elemente care permit analiza calitativă și cantitativă a acestora, obținându-se, la final, o imagine fidelă a obiectelor sau a fenomenelor studiate.

Teledetecția pasivă are la bază aplicații complexe ale fizicii care asigură captarea, analizarea și prelucrarea radiațiilor electromagnetice reflectate de obiectele aflate pe suprafața terestră pentru obținerea informațiilor necesare realizării imaginii acestora. Evoluția tehnologiei a permis realizarea și dezvoltarea unor senzori care au diversificat modalitățile de realizare a teledetecției, prin utilizarea unor principii și metode tehnice diferite. Teledetecția pasivă utilizează următoarele principii⁴:

- principiul televiziunii satelitare;
- principiul scanării multispectrale;
- principiul radiometriei;
- principiul scanării termice.

Televiziunea satelitară presupune utilizarea unor camere de televiziune construite special pentru a fi întrebuințate în teledetecție. Aceste camere captează radiația luminoasă emisă sau reflectată de corpurile dispuse pe suprafața terestră. Imaginile sunt obținute prin înregistrarea, simultană, în mai multe benzi spectrale, a radiației luminoase, datele obținute fiind transmise și procesate în centre specializate dispuse la sol⁵.

Scanarea multispectrală are la bază proprietatea obiectelor sau corpurilor de a genera radiații a căror lungime de undă este dependentă de proprietățile fizico-chimice ale acestora. Senzorii multispectrali vor înregistra radiațiile electromagnetice simultan, în mai multe benzi spectrale, datele obținute fiind transmise spre centrele de procesare. Imaginile obiectivelor vizate au o rezoluție spațială și spectrală foarte bună, fiind obținute prin procesarea datelor înregistrate, în toate benzile spectrale, în care senzorul poate detecta radiațiile specifice corpurile detectate⁶.

Radiometria utilizează senzori speciali destinați acestui scop, numiți radiometre, care detectează radiațiile emise de corpurile existente pe suprafața terestră, simultan și selectiv, în diferite benzi spectrale, comparând lungimile de undă captate cu lungimile de undă standard, determinate în laborator, pentru fiecare substanță sau element existent în natură. Radiometrele asigură identificarea obiectelor în funcție de comportamentul spectral înregistrat.⁷

Scanarea termică constă în captarea radiațiilor calorice emise de către corpurile existente pe suprafața terestră, utilizând senzori sensibili la variațiile de temperatură ale acestora care pot înregistra lungimile de undă corespunzătoare infraroșului termal. Imaginile corpurilor se obțin prin procesarea datelor, obținute de către senzori, în centre specializate dispuse la sol⁸.

Senzorii dispuși pe platforme aeriene sau spațiale asigură teledetecția, pasivă sau activă, a corpurilor, a fenomenelor sau a acțiunilor desfășurate în spațiul aerian sau pe suprafața terestră, utilizând senzori de teledetecție care includ principiile teoretice enunțate anterior. Senzorii dispuși pe aceste platforme pot supraveghea suprafețe foarte mari, fără a fi influențate posibilitățile de teledetecție de formele de relief existente. Imaginile obținute sunt superioare din punct de vedere calitativ, asigurând suportul informațional necesar desfășurării proceselor decizionale și creșterii eficienței acțiunilor forțelor proprii. Stăpânirea informațiilor utile desfășurării procesului decizional asigură cadrul optim pentru planificarea și desfășurarea unor acțiuni coerente, cu un impact ridicat asupra modului și rapidității cu care se obține succesul pe câmpul de luptă.

Platformele aeriene care au dispuse la bord senzori de teledetecție sunt: avioanele, elicopterele, aerostatele și dronele. Aparatele de zbor utilizate în acest scop sunt caracterizate de autonomie ridicată, în concordanță cu dimensiunile zonei stabilite pentru supraveghere. Platformele spațiale utilizate în acest scop sunt: sateliții, navele spațiale, stațiile spațiale etc.

Realizarea unor platforme spațiale destinate pentru supravegherea și avertizarea timpurie a constituit o preocupare permanentă a puterilor militare în ultimele decenii, având ca finalitate dezvoltarea unor programe spațiale care să asigure îndeplinirea acestui scop. Posibilitatea întrebuințării acestor platforme și în scopuri civile,

pentru detectarea și monitorizarea evoluției unor fenomene, calamități sau catastrofe naturale, sau generate de activitatea omului, cu impact asupra populației din arealul de producere a acestora, a contribuit la creșterea importanței senzorilor de teledetecție și a necesității realizării unui sistem de supraveghere spațială a suprafeței terestre.

Programele de dezvoltare relevante pentru acest obiectiv sunt:

- *programul Landsat* – este un program realizat de către SUA, care a cuprins, în timp, o serie de opt sateliți, ultimul, Landsat 8, fiind lansat la 11 februarie 2013, și incluzând senzori activi și pasivi de supraveghere a suprafeței terestre;

- *programul IRS* – este un program de sateliți de supraveghere dezvoltat de India, care au dispuși la bord senzori pasivi și activi, comparabili ca posibilități de teledetecție cu cei din programul Landsat;

- *programul SPOT* – este un program dezvoltat de Franța, care include o serie de șapte sateliți, ultimul, SPOT 7, fiind lansat în iunie 2014, având la bord senzori activi și pasivi, multispectrali, care sunt utilizați în misiuni de cartografiere a suprafeței terestre;

- *programul ERS* – este un program european de sateliți de supraveghere, compus din sateliții ERS 1 și ERS 2, care include senzori de teledetecție în infraroșu, ultraviolet și spectrul vizibil, senzori de determinare a compoziției atmosferei și senzori radar destinați pentru supravegherea suprafeței terestre;

- *programul COSMOS* – include sateliți de spionaj și a fost realizat de fosta URSS, fiind continuat de Federația Rusă, având dispuși la bord senzori pasivi și activi de teledetecție.

Observarea suprafeței Pământului a constituit o preocupare permanentă a mediului științific pentru înțelegerea proceselor care se produc pe planeta noastră, construindu-se, în acest sens, senzori cu posibilități de teledetecție foarte bune, dispuși la bordul sateliților, care asigură menținerea permanentă sub observație a zonelor de interes. Dintre programele prezentate mai sus, programul LANDSAT a constituit un real succes. Lansată în 1972, seria de sateliți a asigurat o acoperire globală continuă, sinoptică și repetitivă a suprafețelor terestre, permițând detecția schimbărilor naturale sau de natură umană, datele furnizate constituind o sursă foarte bună pentru cartografierea și

monitorizarea caracteristicilor biofizice și geofizice ale suprafeței terestre.

Din perspectiva acestui demers, vom detalia aspectele referitoare la senzorii pasivi dispuși pe platformele aeriene sau spațiale. Acești senzori utilizează principii și metode specifice teledetecției pasive, care asigură furnizarea datelor necesare pentru realizarea imaginii reale, corespunzătoare zonei supravegheate. În analiza senzorilor pasivi vom utiliza ca repere senzorii utilizați în cadrul programului Landsat, respectiv a senzorilor pasivi dispuși la bordul satelitului Landsat 8.

Landsat 8 dispune de două instrumente de imagistică care asigură supravegherea suprafeței terestre: Operațional Land Imager (OLI) și un senzor în infraroșu Thermal InfraRed Sensor (TIRS). Dimensiunea aproximativă a scenei satelitare este de 170 km nord-sud și 185 km est-vest, având un ciclu de colectare a imaginilor de 16 zile⁹.

Operațional Land Imager (OLI), construit de Ball Aerospace & Technologies Corporation, este un senzor care folosește detectoare fotosensibile capabile să detecteze lungimi de undă cuprinse între 443 nm și 2.200 nm. Focalizarea radiațiilor incidente se realizează cu ajutorul unui telescop anastigmatic cu patru oglinzi, care asigură un câmp de vedere de 15 grade, acoperind zone largi ale suprafeței Pământului. Intervalul spectral în care se realizează detecția este împărțit în nouă benzi spectrale, din care în opt se realizează detecție multispectrală și în una se realizează detecție pancromatică. Imaginile corespunzătoare acestor benzi au rezoluții de 30 de metri pentru cele multispectrale, iar imaginea pancromatică oferă o rezoluție de 15 m. Radiațiile incidente sunt direcționate către detectorii de lumină, dispuși sub forma unor module aliniate cu planul focal, cu un design special de tip ”push-broom”, care îi crește sensibilitatea. Modulele se compun din 7.000 de detectori pentru fiecare bandă multispectrală și 13.000 de detectori pentru banda pancromatică, oferind imagini ale suprafeței terestre cu o claritate foarte bună¹⁰.

Thermal InfraRed Sensor (TIRS), construit de NASA Goddard Space Flight Center, utilizează o nouă tehnologie care aplică fundamente teoretice ale fizicii cuantice pentru detectarea căldurii, sub forma unor fotodetectoare cu infraroșu cuantice, care asigură detectarea unor lungimi de undă cuprinse între 10 și 12,5 μm. TIRS detectează

radiațiile termice în două benzi spectrale cu o rezoluție spațială de 100 de metri. Fotodectoarele cu infraroșu cuantice sunt dispuse sub formă de matrice, în trei module, cu un design de tip ”push-broom” asemănător celui existent la senzorul OLI. Focalizarea radiațiilor termice se realizează cu ajutorul unui telescop optic refractiv care direcționează energia de intrare pe planul focal și asigură un câmp de vedere de 15 grade, asigurând supravegherea unor zone ce corespund ca dimensiuni cu valorile asigurate de senzorul OLI. Scena satelitară este asigurată de cele trei module care conțin, fiecare, câte 640 de fotodectoare cu infraroșu cuantice, asigurând un răspuns spectral pentru radiațiile termice detectate în cele două benzi spectrale dedicate¹¹.

Programul Landsat furnizează date cu rezoluție moderată, constituind atât o sursă importantă pentru desfășurarea activităților științifice, cât și o sursă necesară factorilor de decizie pentru monitorizarea, eficientizarea și desfășurarea activităților în diverse domenii, precum agricultura, utilizarea terenurilor, utilizarea resursele de apă existente, explorarea resurselor naturale și silvicultura¹².

Imaginile obținute permit determinarea și localizarea resurselor de apă, supravegherea zonelor de coastă, a centrelor urbane, a fermelor și a exploatațiilor agricole, pădurilor, precum și pentru distingerea diferitelor straturi de roci și soluri în geologie, monitorizarea schimbărilor în ecologie etc.¹³

OLI și TIRS asigură măsurarea temperaturii la nivelul suprafeței terestre, furnizând datele necesare pentru realizarea unor studii privind procesele fizice și biologice, impactul variației termice asupra desfășurării acestora, precum și pentru înțelegerea proceselor de evaportranspirație, hidrologia lacurilor, monitorizarea resurselor de apă dulce, impactul fenomenelor climatice locale asupra mediului etc. Datele furnizate constituie o sursă neprețuită de informații pentru gestionarea consumului de apă, partajarea acestuia între consumul individual și cel rezultat în urma activităților economice, în special în agricultură la irigarea culturilor¹⁴.

Evaluarea productivității agricole necesită date obținute de senzorii dispuși la bordul sateliților, deoarece ritmul bun de îmborsărire a datelor, precizia și corectitudinea acestora asigură elaborarea unor prognoze cât mai exacte privind randamentul culturilor. Imaginile obținute cu ajutorul senzorilor

pasivi despre utilizarea terenurilor asigură dezvoltarea unor domenii științifice importante din punct de vedere social, referitor la modul de gestionare a resurselor naturale sau la schimbarea folosinței terenurilor agricole. Imaginile obținute din spațiu sunt esențiale, deoarece asigură suportul informațional necesar adoptării unor decizii sau dezvoltării unor programe care să asigure ameliorarea sau diminuarea impactului activității umane asupra mediului. Înțelegerea modificărilor care se produc atât în ceea ce privește utilizarea terenului, cât și extinderea comunităților umane devine din ce în ce mai importantă atât din perspectiva factorilor de decizie, cât și pentru umanitate ca beneficiari ai activităților social-economice.

În ultimele decenii, datele furnizate de sateliții din programul Landsat au fost utilizate în aplicații diverse, cum ar fi recensământul populației, monitorizarea creșterii gradului de urbanizare la nivel global sau evoluția zonelor de coastă ca urmare a eroziunii sau a activității umane. Datele furnizate sunt utilizate pentru fundamentarea deciziilor în diverse domenii, cum ar fi: sănătate umană, climă, energie, prevenirea și protecția împotriva incendiilor, dezastrelor naturale, ecologie, prin urmărirea evoluției ecosistemelor și a biodiversității¹⁵.

Senzorii pasivi dispuși pe platforme aeriene au parametri tehnici asemănători celor dispuși pe platforme spațiale, diferențele constructive constând în modificările necesare funcționării în spațiul aerian sau în spațiul cosmic.

Senzorii pasivi destinați pentru îndeplinirea unor misiuni militare au parametri tehnici superiori senzorilor întrebuițați în misiuni de supraveghere cu caracter civil. Un exemplu în acest sens îl constituie senzorii de supraveghere utilizați în cadrul programului COSMOS, care au o rezoluție spațială cuprinsă între 0,7 m și 3 m¹⁶.

Supravegherea aeriană realizată prin intermediul senzorilor dispuși la bordul platformelor spațiale sau aeriene va asigura monitorizarea permanentă a zonelor stabilite și va furniza datele necesare pentru identificarea obiectivelor de interes dispuse pe suprafața terestră.

Senzorii pasivi prezintă o valoare militară incontestabilă certificată de calitatea datelor furnizate care asigură, în urma prelucrării, realizarea unor hărți detaliate a zonelor de interes, inclusiv a celor urbane, detecția mijloacelor de

luptă și identificarea, în timp util, a acțiunilor pe care adversarul intenționează să le execute. Din punct de vedere militar, obținerea unei imagini veridice a zonei de interes asigură desfășurarea cu eficiență a actului de comandă și a acțiunilor forțelor proprii. Obținerea unor imagini detaliate și precise ale teatrului de operații asigură o planificare detaliată a acțiunilor proprii, creșterea gradului de adaptabilitate a forțelor proprii la realitățile existente în teatrul de operații, precum și coordonarea și executarea unor lovituri precise asupra obiectivelor identificate. În acest sens, senzorii de supraveghere dispuși pe platforme spațiale sau aeriene sunt integrați cu echipamentele de procesare a datelor obținute, cu echipamentele de acces la informații și cu rețelele de distribuire a informației. Integrarea acestor senzori asigură obținerea unei imagini complete a evenimentului observat și facilitează factorilor de decizie gestionarea acestuia în toate fazele de evoluție: evaluare și prevenire, predicție și alertă, intervenție și asistență.

În consecință, observăm că senzorii pasivi pot îndeplini atât misiuni cu caracter militar, cât și misiuni cu caracter civil, asigurând identificarea în timp util a semnelor precursore apariției unui fenomen sau eveniment și asigurând suportul informațional necesar autorităților pentru desfășurarea în condiții optime a acțiunilor necesare pentru menținerea unui nivel de securitate adecvat.

În concluzie, se poate afirma că senzorii pasivi dispuși pe platforme aeriene sau spațiale constituie instrumente utile și eficiente pentru supravegherea permanentă a suprafeței terestre. Datele furnizate contribuie la obținerea unei imagini reale a zonei de interes, în timp real, asigurând suportul informațional necesar desfășurării eficiente a procesului decizional la nivelul structurilor militare și a actului de comandă pe timpul executării acțiunilor. Concomitent, datele furnizate de senzorii pasivi contribuie la înțelegerea impactului activităților umane asupra mediului contribuind la elaborarea unor prognoze sau a unor proiecte care să reducă influențele negative asupra ecosistemelor și gestionarea eficientă a resurselor naturale.

Identificarea în timp util a evenimentelor cu impact asupra vieții sau activității umane în zona de producere a acestuia a constituit unul dintre scopurile pentru care au fost concepuți și realizați senzori cu performanțe superioare, care aduc

servicii imense societății omenesti prin menținerea unui climat de securitate adecvat desfășurării activității umane.

NOTE:

1 Constantin Moștofleu, Gheorghe Văduva, *Tendințe în lupta armată*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 4.

2 Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, p. 84.

3 *Dicționar explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1998, p. 1080.

4 Bogdan-Andrei Mihai, *Teledetecție – noțiuni generale*, Departamentul de învățământ deschis la distanță CREDIS, curs, București, 2008, p. 17.

5 *Ibidem*, pp. 17-18.

6 *Ibidem*, pp. 18-20.

7 *Ibidem*, pp. 20-22.

8 *Ibidem*, pp. 22-23.

9 James R. Irons, John L. Dwyer, Julia A. Barsi, "The next Landsat satellite: The Landsat Data Continuity Mission", *Remote Sensing of Environment*, vol. 122, Publisher Elsevier, Amsterdam, 2012, p. 4.

10 James R. Irons, John L. Dwyer, Julia A. Barsi, *op.cit.*, pp. 4-5.

11 *Ibidem*, pp. 5-7.

12 https://landsat.gsfc.nasa.gov/how_landsat_helps/, accesat la 20.01.2020.

13 https://landsat.gsfc.nasa.gov/how_landsat_helps/, accesat la 20.01.2020.

14 James R. Irons, John L. Dwyer, Julia A. Barsi, *op.cit.*

15 James R. Irons, John L. Dwyer, Julia A. Barsi, *op.cit.*, p. 3.

16 Constantin Nițu, Călin Daniel Nițu, Corneliu-Eftimie Tudose, Mircea Cristian Vișan, *Sisteme informaționale geografice și cartografie computerizată*, Universitatea din București, București, 2002, p. 69.

BIBLIOGRAFIE

Clausewitz Carl von, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982.

Irons James R., Dwyer L. John, Barsi A. Julia, "The next Landsat satellite: The Landsat Data Continuity Mission", *Remote Sensing of Environment*, vol. 122, Publisher Elsevier, Amsterdam, 2012.

Mihai B., *Teledetecție – noțiuni generale*, Departamentul de învățământ deschis la distanță CREDIS, București, 2008.

Moștofleu Constantin, Gheorghe Văduva, *Tendințe în lupta armată*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Nițu Constantin, Nițu Călin Daniel, Tudose Corneliu-Eftimie, Mircea Cristian Vișan,

Sisteme informaționale geografice și cartografie computerizată, Universitatea din București, București, 2002.

*** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Ediția a II-a, București, 1998.

<https://landsat.gsfc.nasa.gov/landsat-8/mission-details/>

https://landsat.gsfc.nasa.gov/how_landsat_helps/

<https://earth.esa.int/web/eoportal/satellite-missions/l/landsat-8-ldcm>

<https://landsat.gsfc.nasa.gov/tirs-design/>

IMPACTUL TEHNOLOGIC AL VEHICULELOR SUBACVATICE AUTONOME ASUPRA CUNOAȘTERII SPAȚIULUI DE LUPTĂ

UNMANNED UNDERWATER VEHICLES TECHNOLOGY'S IMPACT ON COMBAT SITUATIONAL AWARENESS

IMPACT TECHNOLOGIQUE DES VÉHICULES SOUS-MARINS AUTONOMES SUR LA RECONNAISSANCE DE LA ZONE DE COMBAT

Cdor. (M) drd. Daniel-Cornel TĂNĂSESCU*
Cdor.(r) prof.univ.dr. Ion CHIORCEA**

Domeniul spațiului submarin a reprezentat, pentru o lungă perioadă de timp, un mediu provocator pentru implementarea tehnologiilor de descoperire a amenințărilor reprezentate de submarine. Echipamentele de hidrolocație în regim pasiv, de la bordul navelor de luptă, s-au confruntat, istoric, cu limitări tehnologice, cauzate de amprenta acustică redusă a țintelor submarine, dar și de un prag ridicat al alertelor fals pozitive, datorate activităților industriale din zonele costiere. În plus, constrângerile de natură tehnologică, dar și costurile ridicate, impuse de poziționarea fixă a senzorilor de descoperire activi sau pasivi au permis submarinelor să dispună de o vastă varietate de spații operative pentru manevra în secret. Aceste noi capacități de descoperire, combinate cu sisteme și programe inteligente de prelucrare a informațiilor pentru sprijinirea luării deciziilor, vor avea un impact semnificativ asupra înțelegerii situației operativ-strategice din mediul de luptă subacvatic.

The domain of underwater space has represented for a long time a challenging environment for the implementation of technologies for discovering threats represented by submarines. Passive hydrolocation equipment on board warships have historically been confronted with technological limitations caused by the low acoustic footprint of submarine targets but also by a high threshold of false positive alerts due to industrial activities in coastal areas. In addition, the technological constraints and the high costs imposed by the fixed positioning of the active or passive detection sensors allowed the submarines to have a wide variety of operating spaces for insidious maneuvering. These new discovery capabilities, combined with intell information processing systems and programs to support decision making will have a significant impact on understanding the operational-strategic situation in the underwater combat environment.

Le domaine de l'espace sous-marin a longtemps représenté un défi pour la mise en œuvre des technologies d'identification des menaces représentées par les sous-marins. Les équipements d'hydro-localisation passive existants à bord des navires de combat ont toujours dû faire face à des restrictions technologiques, causées par la faible empreinte acoustique des cibles sous-marines, mais aussi par un niveau élevé de fausses alertes positives, en raison des activités industrielles des zones côtières. De plus, les contraintes technologiques, ainsi que les coûts élevés requis par le positionnement fixe des capteurs de détection actifs ou passifs ont permis aux sous-marins d'avoir une grande variété d'espaces opérationnels pour la manœuvre secrète. Ces nouvelles capacités de détection, combinées à des systèmes et programmes performants de traitement des données visant à soutenir la prise de décisions, auront un impact significatif sur la compréhension de la situation stratégique et opérationnelle dans l'espace de combat sous-marin.

Cuvinte-cheie: mediul de luptă subacvatic; submarine; vehicule subacvatice autonome; impact tehnologic.

Keywords: undersea warfare; submarines; unmanned underwater vehicles; technological impact.

Mots-clés: espace de combat sous-marin; sous-marins; véhicules sous-marins autonomes; impact technologique.

***Forțele Navale Române**

e-mail: cornel.tanasescu@navy.ro

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: chiorcea44@yahoo.com

Vehiculele subacvatice autonome (*UUV – Unmanned Underwater Vehicles*) reprezintă o clasă emergentă de vehicule maritime fără pilot, cu potențial uriaș de transformare a domeniului luptei antisubmarin (*ASW – Anti Submarine Warfare*). Tehnologia utilizată de către aceste *drone subacvatice* are la bază folosirea sonarului de tip activ pentru descoperirea, clasificarea, identificarea și urmărirea submarinelor cu ajutorul platformelor mobile, dispuse la imersiune. Sistemele subacvatice autonome reprezintă capacități destinate cu prioritate raioanelor maritime cu ape puțin adânci sau care prezintă caracteristici geografice care fac dificilă utilizarea sonarelor tractate sau a sonarelor de chilă.

Caracteristica operațională principală a UUV este reprezentată de caracterul complementar al acțiunilor militare, în raport cu platformele aeronavale clasice dedicate luptei antisubmarin (nave, aeronave ASW, submarine).

Progresul tehnologic din domeniul capacităților militare conduce către o transformare la nivel conceptual privind cunoașterea spațiului de luptă, în principal pe direcția asigurării unor informații certificate, de o calitate superioară, disponibile într-un timp scurt și cu potențial în domeniul realizării efectelor planificate la nivel operativ și strategic. Noul mediu operativ-strategic are potențialul de a ajuta decidenții politico-militari nu numai să determine indicii amenințării și să ofere instrumentele optime privind reacția la amenințările adversarului, dar chiar să prevadă și să prevină acțiunile inamicului prin utilizarea arhitecturii noilor tehnologii emergente, bazate pe gestionarea unui management avansat al informațiilor, al comunicațiilor și al elementelor inteligenței artificiale.

Viitoarele modele arhitecturale ale cunoașterii spațiului de angajare au potențialul de a oferi o perspectivă fără precedent asupra capacităților, acțiunilor și intențiilor adversarului, astfel încât decidenții vor avea posibilitatea de a acționa proactiv și prociclic, cu o consistentă componentă de anticipare. Analizate împreună, aceste capacități oferă o serie de caracteristici – și anume, avantajul operativ-strategic, raza de acțiune, precizia, persistența, reziliența, fiabilitatea și tempoul – care permit reevaluarea mediului de luptă operativ-strategic din noi perspective.

Considerații asupra spațiului de luptă, din perspectiva sistemelor subacvatice autonome

Analiza și interpretarea mediului de securitate au cunoscut transformări profunde, preponderent pe trei direcții principale: ritmul accelerat al inovațiilor tehnologice, degradarea mediului internațional de securitate și accentuarea tensiunilor geopolitice. Începuturile acestei evoluții negative, greu predictibile la nivelul relațiilor internaționale, își au originea încă de la sfârșitul anilor '90, de la încheierea Războiului Rece. Această perioadă este marcată de evoluții tehnologice militare remarcabile, care culminează cu implementarea și utilizarea conceptului de *Război Bazat pe Rețea (RBR)*, din timpul Războiului din Golf.

La nivel conceptual și operațional, acest război a fundamentat conceptul C3I (comunicații, comandă, control și informații) și a pus la dispoziția comandanților instrumente structurate și partajate privind înțelegerea integrată a spațiului de angajare pe palierele strategic, operativ și tactic. Sistemele satelitare au permis fuzionarea imaginilor din teatrul de operații, deschizând, astfel, perspectiva unei noi abordări privind optimizarea ciclului informațional.

Arhitectura informațională a războiului bazat pe rețea (*Network Centric Warfare*) a făcut ca liniile de separare dintre nivelul operativ și cel strategic să devină neclare. Cunoașterea și interpretarea caracteristicilor și a indicilor mediului de luptă realizează o translație către utilizarea de capacități neconvenționale, în care elemente ale inteligenței artificiale dobândesc o poziție din ce în ce mai importantă. Din această perspectivă, introducerea în zonele de operații a sistemelor maritime autonome reprezintă capacități care nu numai că aduc o nouă filosofie cu privire la desfășurarea războiului naval, dar și accentuează caracterul secret și insidios al culegerii de informații pentru obținerea avantajului strategic.

Trăsătura cvasiunanimă a războiului modern actual, din perspectiva introducerii în spațiul de angajare a sistemelor subacvatice autonome, este reprezentată de „fuzionarea datelor într-un concept arhitectural, caracterizat prin distributivitate și realizarea unei imagini maritime integrate”¹. Prin acțiunea sistemelor subacvatice autonome în ecosistemul informațional emergent spațiului de angajare, precum și prin modul de acțiune sub

acoperire, specific acestora, putem identifica riscuri semnificative privind escaladarea situației operative, din perspectiva unei abordări convenționale a conflictului. Riscurile sunt asociate capacității invazive de culegere a informațiilor, caracterului secret al acțiunilor sistemelor autonome și măsurilor limitate de descoperire, identificare și recunoaștere a vehiculelor subacvatice, pornind de la amprenta acustică redusă a acestora.

Sub aspectul caracterizării capacităților subacvatice autonome privind avantajele operării, din perspectiva cunoașterii spațiului de luptă, se impune determinarea cu precizie a pozițiilor din planul de marș și a intervalelor de transmitere a informațiilor, culese din raionul maritim². Utilizarea sistemelor subacvatice autonome are o influență considerabilă asupra reducerii timpului dintre decizia adversarului, acțiunea acestuia, descoperirea acestei acțiuni și transmiterea informațiilor relevante către decident. Acest factor este determinat de reducerea timpului alocat secvențelor de observare, orientare, luare a deciziei și a acțiunii în lanțul de comandă.

O serie de tehnologii militare care au drept principal scop culegerea rapidă de informații și prelucrarea acestora într-un timp foarte scurt determină reducerea timpilor de reacție pe multiplele paliere ale procesului de planificare. Implementarea unor sisteme specifice inteligenței artificiale la bordul sistemelor subacvatice autonome a dus la procesarea unor volume mari de informații mult mai rapid, comparativ cu operatorii umani³. Caracterul autonom al sistemelor subacvatice este strâns legat de capacitatea acestora de a colecta și furniza informații din zona de interes. O autonomie mărită a sistemelor autonome permite o prezență îndelungată în proximitatea liniilor de comunicații maritime ale adversarului și oferă posibilitatea transmiterii unui flux sporit de informații privind rutele de patrulare ale acestuia.

Ecosistemul operativ-strategic de astăzi, specific cunoașterii spațiului de luptă, include o gamă largă și diversă de platforme, de senzori și de capacități, care sunt conectate în rețea prin arhitecturi de comunicații complexe și cu eficacitate sporită. Reziliența și fiabilitatea sistemelor autonome se referă la capacitatea tehnologiilor utilizate la proiectarea și construirea acestor echipamente de implementare a unor capacități redundante și robuste, pentru acțiunea acestora

într-un mediu ostil. Vehiculele subacvatice autonome pot fi lansate într-un număr mare pentru a forma o rețea cu misiuni în domeniul ISR.

Noile sisteme de descoperire și urmărire a submarinelor, folosind capacități, precum sistemele subacvatice autonome, sunt dependente de dezvoltarea sistemelor de propulsie silențioase, de sistemele de alimentare cu acumulatori, de sistemele de comunicații și de realizarea materialelor de construcție compozite. Realizarea unor sisteme de propulsie performante trebuie să se realizeze și din perspectiva creșterii razei de acțiune, a vitezei de deplasare prin apă, a duratei misiunilor și a păstrării caracterului insidios al acțiunilor.

Provocările majore, asociate utilizării vehiculelor subacvatice autonome, provin din limitările echipamentelor de comunicații, care trebuie operate în mediul submarin. În acest moment, sistemele autonome trebuie să iasă la suprafața apei, pentru a transmite informațiile colectate altor nave sau posturi de observare de la coastă. Studiile din acest moment sunt focalizate asupra dezvoltării tehnologiilor care implică realizarea unor antene submarine, ce transmit impulsuri electromagnetice de joasă frecvență. Alte direcții de dezvoltare includ dezvoltarea surselor de energie pentru instalarea unor senzori de mare precizie și pentru optimizarea sistemelor de propulsie prin preluarea energiei cinetice a valurilor.

Caracterul complex al amenințărilor din spațiul de luptă subacvatic

Natura activă a ecosistemului informațional emergent de nivel operativ-strategic al cunoașterii spațiului de angajare include capacitatea statelor de a se infiltra în teritoriul adversarului (terestru, aerian sau maritim) și de a obține informații precise și cu potențial operațional ridicat. Toate aceste capacități reprezintă instrumente de acțiune, la limita interpretării dreptului internațional, deoarece contestă în mod direct principiile politice ale suveranității statelor.

Un subdomeniu al cunoașterii spațiului de luptă maritim este cel al mediului subacvatic, acesta fiind compus dintr-un conglomerat de concepte, de acțiuni, de procese și de informații referitoare la:

- monitorizarea și evaluarea unor entități subacvatice civile industriale sau a unor capacități militare proprii ori ale terților;
- determinarea caracteristicilor de mediu subacvatic ale raioanelor maritime de interes;

- monitorizarea rutelor de transport maritim ale flotelor comerciale.

Sistemele subacvatice autonome pot fi folosite într-o arhitectură integrată privind descoperirea amenințărilor submarine dintr-un raion maritim de interes. Dimensiunile reduse ale acestor sisteme și capacitatea de a acționa în secret fac din aceste capacități instrumentele optime pentru executarea misiunilor de cercetare și de supraveghere într-un raion controlat de forțele adversarului. Vehiculele subacvatice autonome se pot dispune în punctele obligatorii de trecere sau în ape puțin adânci, acolo unde submarinele au o vulnerabilitate ridicată în a fi detectate.

Pornind de la provocările actuale din domeniul transmisiilor subacvatice privind realizarea unor conexiuni criptate stabile între vehiculele subacvatice autonome și navele specializate în prelucrarea informațiilor colectate din spațiul de luptă, sfera comunicațiilor optice sau a celor cu frecvență joasă reprezintă direcțiile de dezvoltare în augmentarea capacităților sistemelor autonome. Mediul marin reprezintă un spațiu complex din punctul de vedere al propagării undelor emise de senzorii subacvatice, montați pe vehiculele autonome, acest fapt aducând cu sine constrângeri majore privind descoperirea, urmărirea, identificarea și clasificarea submarinelor. În plus, anomalii geomorfologice ale spațiului marin, variabilitatea factorilor de mediu și limitările privind operarea în raioane costiere cu ape puțin adânci reprezintă preocupări atât pentru planificatorii operațiilor cu utilizarea sistemelor autonome, cât și pentru proiectanții și constructorii acestor echipamente.

Interesul major din domeniul dezvoltării tehnologiilor referitor la descoperirea și urmărirea contactelor submarine este orientat, în acest moment, în direcția obținerii de informații din raioanele maritime aflate sub controlul adversarului.

O trecere în revistă a literaturii de specialitate privind sistemele de luptă autonome ne indică clar faptul că descoperirea, achiziția, integrarea și analiza informațiilor despre ținte trebuie să fie realizate în cadrul conceptului de *image operațională comună (COP/Common Operating Picture)*, acest produs fiind destinat tuturor palierelor de decizie. Este deosebit de important ca COP să fie utilizată de către toți actorii din spațiul de angajare, pentru cunoașterea situației și pentru schimbul de informații dintre structurile proprii.

O atenție deosebită trebuie acordată volumului mare de informații prelucrate și culegerii acestora din surse variate, care determină întâzieri în realizarea unor produse informaționale utile. Pentru a depăși aceste inconveniente, sistemele autonome își realizează modelarea prelucrării informaționale pe tehnologia inteligenței artificiale, realizându-se în acest fel interoperabilitatea în partajarea datelor și diseminarea în timp util și într-un format standard acceptat.

Tehnologia de descoperire și de urmărire, montată la bordul vehiculelor subacvatice autonome, este din ce în ce mai des utilizată pentru raioanele de acțiune aflate în dispută, punctele obligatorii de trecere, strâmtori, porturile adversarului și raioanele de litoral ale acestuia.

În actuala analiză de securitate a spațiului de luptă maritim, aceste locații geografice devin cruciale pentru obținerea avantajului strategic și, prin urmare, vor fi din ce în ce mai disputate de către actorii regionali relevanți. În acest fel, desfășurarea vehiculelor subacvatice autonome în spațiul de angajare și navele de transport ale acestor capacități reprezintă priorități în planificarea și utilizarea unor contramăsuri eficiente.

Caracterul sistemelor subacvatice autonome nu este neapărat unul distructiv (bazat pe conceptul vectorului de lovire cu încărcătură de luptă), deoarece nu se rezumă doar la misiuni care au ca scop neutralizarea sau interceptarea submarinului advers, ci este, mai degrabă, unul din sfera ISR, preponderent orientat către culegerea și transmiterea de informații privind acțiunile submarinului ca țintă de interes. Tehnologia utilizată în cazul vehiculelor subacvatice autonome poate avea dublă utilizare civil-militară. Astfel, la acest moment avem rezultate pozitive privind utilizarea cu succes în domenii științifice, cum ar fi: biologia marină, prospectarea resurselor platoului continental, monitorizarea factorilor de mediu sau industria piscicolă.

Din această perspectivă, noi apreciem că dezvoltarea duală a acestor capacități reprezintă o resursă încă insuficient exploatată. Dezvoltarea dimensiunii civile a capacităților sistemelor autonome este în mod evident în avantajul componentei militare, dacă ar fi să analizăm doar prin prisma extinderii duratei de viață a acumulatorilor, a creșterii autonomiei sau a miniaturizării senzorilor de navigație.

Din punctul de vedere al cheltuielilor privind cercetarea și dezvoltarea sistemelor subacvatice autonome, partajarea costurilor între actorii din zona sistemului național de apărare și operatorii civili ar putea constitui o abordare de tip *win-win*, pentru toți cei implicați.

Realizarea unei arhitecturi de monitorizare a traficului submarin, formată din senzori hidroacustici și vehicule subacvatice autonome, are drept scop principal scurtarea secvențelor de descoperire și identificare a amenințărilor existente în raioanele maritime⁴. Miniaturizarea componentelor sistemelor subacvatice autonome, concomitent cu reducerea amprentei acustice a acestor echipamente fac din aceste capacități instrumentele optime pentru a fi introduse într-un spațiu de angajare aflat în dispută sau în raioanele A2/AD (*anti-access/area denial*).

Putem afirma că atât volumul mare de informații cules din spațiul de luptă, cât și calitatea și veridicitatea acestor informații au potențialul de a înclina balanța echilibrului operativ-strategic și de a provoca o escaladare rapidă a situației din teatrul de operații.

Din perspectiva spațiului de securitate intern, se consideră că o varietate mare a informațiilor și o calitate superioară a acestora duc, de cele mai multe ori, către decizii fezabile și sustenabile. Cu toate acestea, există riscul ca fluxul informațional din arhitectura de comandă și control să fie suprasaturat, iar elementele esențiale evaluării spațiului de angajare să fie omise sau să fie analizate mult prea târziu pentru a mai putea avea inputuri relevante. Din această perspectivă, sistemele subacvatice autonome, dotate cu capacități din domeniul inteligenței artificiale, reprezintă instrumentele de care analiștii militari au nevoie pentru optimizarea timpilor de analiză și decizie. Depășirea blocajelor la nivel decizional, apărute ca urmare a afluxului informațional, se poate realiza prin introducerea elementelor de inteligență artificială în lanțul de comandă-control, sub controlul decizional al factorului uman⁵.

În cele din urmă, cunoașterea de nivel operativ-strategic a mediului de securitate maritim, în special a spațiului subacvatic, prin introducerea sistemelor autonome, are potențialul de a oferi decidenților informații extrem de precise, cu un pronunțat caracter anticipativ, în special pe configurarea cursurilor de acțiune ale adversarului.

Dezvoltarea cursurilor de acțiune ale adversarului pe dimensiunea subacvatică se realizează mult mai eficient, pornind de la atributele oferite de prezența, pentru o lungă perioadă de timp, a vehiculelor subacvatice autonome în raioanele maritime ale acestuia și de capacitatea oferită de aceste echipamente de a beneficia de avantajul tehnologiilor disruptive.

Factorii specifici care oferă avantaje prin prisma acestor tehnologii sunt: acțiunea sistematică în interiorul raioanelor A2/AD, caracterul distructiv pe care îl pot dezvolta sistemele autonome, natura predictibilă a acțiunilor, caracterul anticipativ al misiunilor vehiculelor autonome, natura duală civil-militară a echipamentelor de la bord, nivelul redus al vulnerabilității, caracterul secret al acțiunilor desfășurate și amprenta acustică redusă. Incursiunea în adâncimea teritoriului advers, realizată de către vehiculele subacvatice autonome, reprezintă o caracteristică specifică sistemelor autonome, care pot penetra spațiul aerian, maritim sau terestru, dar și arhitectura de comandă și control a adversarului.

Capacitatea de lovire de care dispun vehiculele subacvatice autonome asupra obiectivelor adversarului se referă la acțiunea de distrugere sau de neutralizare a unor ținte prin acțiuni temporare sau sistematice, în raioanele proprii sau ale inamicului. În funcție de scopul și de obiectivele urmărite, sistemele subacvatice autonome pot fi configurate ca vectori de lovire și pot fi lansate de la limita raioanelor controlate de către inamic. Versatilitatea capacităților subacvatice autonome în executarea unui spectru larg de misiuni asigură, acestor sisteme, avantaje operativ-strategice, superioare capacităților convenționale, cum ar fi nave de luptă sau submarine. Acțiunea vehiculelor subacvatice autonome în raioanele maritime este greu predictibilă din perspectiva analizei realizate de către forțele adverse. Predictibilitatea acțiunilor sistemelor autonome poate fi evaluată prin modul în care forțele și mijloacele inamicului pot realiza o analiză anticipativă complexă.

Pe de altă parte, sistemele subacvatice autonome care acționează în domeniul ISR, dotate cu subsisteme din sfera inteligenței artificiale, sunt capabile să realizeze analize predictive, care conduc către produse informaționale relevante pentru cunoașterea mediului de securitate de nivel operativ-strategic, într-un timp foarte scurt.

Riscul este reprezentat de faptul că multe dintre capacitățile predictive ale sistemelor autonome pot genera riscuri, dacă informațiile produse nu sunt evaluate corect de către operatorii umani. Pot apărea situații complexe, în care produsele informaționale, oferite de către sistemele bazate pe inteligența artificială, generează amenințări false privind acțiunile adversarului, care, în final, pot duce la escaladarea mediului de securitate, pornind de la premise interpretate eronat.

Vehiculele subacvatice autonome au capacitatea de a reacționa la diferiți factori din spațiul de luptă subacvatic și de a realiza o prioritizare a sarcinilor, în funcție de noile condiții operative. Această capacitate a sistemelor autonome de a iniția acțiuni, în funcție de modificările survenite în spațiul de angajare, este posibilă, datorită contribuției aduse de inteligența artificială în realizarea de măsuri preventive, fără a fi neapărat predictive. De exemplu, informațiile primite de către sistemele autonome de la sistemele de supraveghere satelitare referitoare la noi acțiuni ale adversarului pot constitui elemente definitorii în modificarea misiunilor sau a unei noi prioritizări a acestora.

Potențialul folosirii duale a sistemelor subacvatice autonome atât în scop civil, cât și în scop militar, se poate valorifica prin realizarea unor direcții de dezvoltare comune, în principal pe componenta de monitorizare a factorilor fizici ai mediului submarin. Identificarea unor domenii comune de interes civil-militar reprezintă o direcție importantă în reducerea semnificativă a costurilor de cercetare-dezvoltare, pentru o serie de componente sau senzori de la bordul vehiculelor subacvatice autonome. Este bine cunoscut faptul că „rapoartele și informările specifice cunoașterii mediului operațional sunt concepute pentru a răspunde unor situații de urgență sau din perspectiva unor scenarii de gestionare a crizelor”²⁶. Aceste produse informaționale sunt dezvoltate prin intermediul unor structuri de analiză, care operează în mod colaborativ și care diseminează rezultatele finale unor factori de decizie civili și militari.

Identificarea cu precizie a cerințelor operaționale ale misiunilor de luptă pe mare trebuie realizată din analiza posibilităților de configurare a unui flux securizat de diseminare a informațiilor, în raport cu timpul de transfer și cu procesul de luare a deciziilor. Acest proces se face prin analiza elementelor care definesc infrastructura de

comunicații, rata de transfer al datelor, capacitatea sistemelor subacvatice de a se poziționa favorabil în raioanele de luptă maritime.

Perspectivă și direcții de acțiune

Capabilitățile reprezentate de sistemele subacvatice autonome, din perspectiva folosirii acestora pentru realizarea imaginii maritime integrate, au potențialul unei avertizări rapide asupra pericolului reprezentat de forțele adversarului.

Cu toate acestea, unele funcțiuni pot avea potențialul de a declanșa escaladarea unor situații contextuale, pornind de la complexitatea înțelegerii mediului de securitate. Sistemele subacvatice autonome contribuie la creșterea gradului de cunoaștere a mediului de luptă maritim. Acest mediu de luptă este definit pe mai multe domenii și paliere, care includ, printre altele, identificarea țintelor de suprafață și a submarinelor, pozițiile țintelor, direcțiile de deplasare, activitatea navelor și submarinelor, încărcăturile navelor comerciale, date despre armament și pericole de navigație din raioanele de interes.

Noi apreciem că proiectarea și dezvoltarea utilizării sistemelor subacvatice autonome în cadrul Forțelor Navale trebuie să fie orientate preponderent către misiuni de luptă împotriva minelor (*MCM/ Mine Counter Measures*), de luptă antisubmarin (*ASW/Anti-Submarine Warfare*) și de cercetare, supraveghere și recunoaștere (*ISR/ Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*).

Necesitatea cunoașterii permanente a situației operaționale a spațiului de luptă este prioritară din perspectiva atât a asigurării securității spațiului maritim național, cât și a colaborării cu statele membre ale NATO. Acest aspect este fundamental din punctul de vedere al exercitării suveranității și este esențial în îndeplinirea obiectivelor de securitate și de siguranță la nivelul Alianței. În mod evident acest fapt se reflectă și asupra unor rațiuni care țin de monitorizarea mediului marin, de domeniile industrial, economic și comercial.

Vehiculele subacvatice autonome au capacitatea de a extinde zona de acțiune a platformelor navale clasice și de a executa o serie de misiuni cu minimum de costuri și fără a pune în pericol echipajele navelor. Dezvoltarea accelerată a tehnologiilor de reducere a amprentei acustice a acestor echipamente și a posibilității de a fi lansate în proximitatea raioanelor de litoral ale adversarului

reprezintă provocări serioase privind descoperirea și identificarea țintelor de interes. Principala barieră, pentru realizarea interoperabilității tehnice, este dată de neconcordanțele standardelor privind tipologia datelor și specificațiilor dintre mediul militar și cel civil, acest aspect fiind fundamental în îmbunătățirea capacităților de diseminare a datelor între operatorii sistemelor autonome.

În opinia noastră, o direcție importantă pentru realizarea schimbului de informații inter-instituțional la nivel național este reprezentată de realizarea de către Forțele Navale a unei imagini maritime recunoscute pentru zonele de responsabilitate și furnizarea acestora către alte structuri din arhitectura sistemului național de apărare.

În acest sens, considerăm oportună „complementaritatea unui sistem de senzori antisubmarin care va crește capacitatea de descoperire a unor ținte submarine”⁷. Un astfel de tandem al sistemelor va oferi informații mult mai precise privind vectorii de poziție și de mișcare a unor ținte submarine, de orice natură.

În cadrul acestui articol, am reliefat modul în care informațiile, colectate de către sistemele subacvatice autonome, pot fi utilizate pentru a configura mediul de securitate maritim, cu perspectiva îmbunătățirii considerabile a cunoașterii situației operaționale a spațiului de angajare.

Pentru o înțelegere cuprinzătoare atât a arhitecturii informaționale, cât și a conținutului informațiilor colectate din raioanele maritime, comandanții de la toate structurile implicate trebuie să realizeze o analiză detaliată a următoarelor aspecte:

- identificarea și integrarea într-o concepție unitară a misiunilor și a sarcinilor în care sistemele subacvatice autonome pot juca un rol determinant. În contextul specific zonei de responsabilitate a Forțelor Navale, misiuni din sfera ISR, ASW sau MCM oferă avantaje evidente, din perspectiva utilizării vehiculelor subacvatice autonome;

- dezvoltarea unei concepții integrate a utilizării sistemelor autonome din punctul de vedere al eficientizării fluxului informațional și al luării deciziilor la nivel operativ și tactic, prin integrarea structurilor specifice de informații;

- realizarea unor studii de oportunitate, aplicabile zonei de responsabilitate a Forțelor Navale și specificului zonei maritime a României, privind utilizarea sistemelor subacvatice;

- corelarea nevoilor de dezvoltare a utilizării vehiculelor subacvatice autonome cu cadrul general de dezvoltare și de utilizare a acestor capacități, la nivelul NATO;

- identificarea și utilizarea unor standarde general acceptate privind partajarea informațiilor între mai multe agenții și organizații, precum și realizarea unei tipologii de formare a datelor și de partajare a acestora;

- realizarea unei abordări integrate a datelor și informațiilor prelucrate cu privire la provocările specifice mediului submarin și a unei analize privind transferul acestora între structurile cu rol de decizie.

Având în vedere cele menționate mai sus, pentru maximizarea efectelor utilizării sistemelor autonome în mediul submarin, design-ul misiunilor, stabilite de către comandanți, trebuie analizat nu doar din perspectiva volumului de informații pe care le pot asigura aceste sisteme, dar și din punctul de vedere al realizării fluxului informațional și, mai ales, al integrării acestora într-un centru, dedicat procesării datelor culese din raioanele de interes.

NOTE:

1 Lucian Valeriu Scipanov, Florin Nistor, ”The timeliness of an underwater sensor system”, *SEA - CONF 2019, 5th International Conference*, May 17th-18th, Constanța - 2019, „Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Vol. XXII, 2019, Issue no. 2, pp. 14-21.

2 Bethany Goldblum, Andrew Reddie, *Unmanned Underwater Vehicles for Submarine Detection*, <https://ontheradar.csis.org/issue-briefs/unmanned-underwater-vehicle-UUV-systems-for-submarine-detection-a-technology-primer/>, accesat la 15.01.2020.

3 Lizamaria Arias, Nate Frierson, *Artificial Intelligence Analysis Applications, On the Radar*, <https://ontheradar.csis.org/issue-briefs/artificial-intelligence-analysis-applications-a-technology-primer/>, accesat la 15.01.2020.

4 Katherine Ownes, *DARPA proposes portable antenna for underwater drone communication*, Defense Systems, 2017, <https://defensesystems.com/articles/2017/06/02/ameba.aspx>, accesat la 02.02.2020.

5 Austin Long, Brendan Green, *Invisible Doomsday Machines: The Challenge of Clandestine Capabilities in World Politics*, War on the Rocks, 2017, <https://warontherocks.com/2017/12/invisible-doomsday-machines-challenge-clandestine-capabilities-deterrence/>, accesat la 02.02.2020.

6 Alberto A. Soto, ”Maritime information-sharing strategy: A Realistic Approach For The American Continent And The Caribbean”, *Naval War College Review*, V. 63, no. 3, 2010, p. 22.

7 Lucian Valeriu Scipanov, Florin Nistor, *op.cit.*, p. 17.

BIBLIOGRAFIE

Arias Lizamaria, Nate Frierson, *Artificial Intelligence Analysis Applications, On the Radar*, 2012, <https://ontheradar.csis.org/issue-briefs/artificial-intelligence-analysis-applications-a-technology-primer/>

Goldblum Bethany, Andrew Reddie, *Unmanned Underwater Vehicles for Submarine Detection*, 2016, <https://ontheradar.csis.org/issue-briefs/unmanned-underwater-vehicle-UUV-systems-for-submarine-detection-a-technology-primer/>

Long Austin, Brendan Green, *Invisible Doomsday Machines: The Challenge of Clandes-*

tine Capabilities in World Politics, War on the Rocks, 2017.

Ownes Katherine, *DARPA proposes portable antenna for underwater drone communication*, Defense Systems, 2017, <https://defensesystems.com/articles/2017/06/02/ameba.aspx>

Scipanov Lucian Valeriu, Nistor Florin, "The timeliness of an underwater sensor system", *SEA - CONF 2019, 5th International Conference*, May 17th-18th, Constanța-2019, „Mircea cel Bătrân” Naval Academy, Vol. XXII, 2019.

Soto Alberto A., "Maritime information-sharing strategy: A Realistic Approach For The American Continent And The Caribbean", *Naval War College Review*, V. 63, no. 3, 2010.

FACTORI ESENȚIALI CARE INFLUENȚEAZĂ APLICAREA CONCEPTULUI DE INTERZICERE A MĂRII

ESSENTIAL FACTORS INFLUENCING THE APPLICATION OF THE SEA DENIAL CONCEPT

FACTEURS FONDAMENTAUX QUI EXERCENT UNE INFLUENCE SUR L'APPLICATION DE LA NOTION D'INTERDICTION À LA MER

Cdor.drd. Valentin - Marian TOMA*

Modalitățile de aplicare a conceptului de interzicere a mării sunt de o complexitate ridicată prin diversitatea și intensitatea acțiunilor tactice navale în mediile de luptă la suprafața apei, sub suprafața acesteia și aerian. În cazul în care nu se reușește interzicerea unui anumit spațiu maritim pentru inamic, există posibilitatea ca acesta să-și proiecteze forța pe țărm și să distrugă obiectivele economice și militare. Nevoia de a interzice un anumit spațiu maritim pentru inamic apare atunci când nu se poate realiza sau atunci când s-a pierdut controlul mării în acel spațiu maritim. De regulă, interzicerea mării se urmărește a se realiza în apropierea litoralului propriu, pentru a zădărnici eforturile inamicului de a încerca o debarcare amfibie sau de a întrerupe căile de comunicații maritime. Factorii principali care influențează aplicarea conceptului de interzicere a mării sunt spațiul, timpul, forțele și mijloacele avute la dispoziție, dezvoltarea tehnologică și gradul de instrucție al echipajelor. În aplicarea conceptului de interzicere a mării, pe lângă forțele navale, un rol deosebit de important îl au forțele aeriene și forțele terestre. Caracterul întrunit al acțiunilor de luptă necesită o concepție de acțiune unitară, cel mai probabil pregătită încă de pe timp de pace sau pe timpul escaladării crizei.

The modalities of applying the concept of sea denial are of high complexity due to the diversity and intensity of the naval tactical actions in the fighting environments on the surface of the water, under the surface of the water and aerial. If denial of certain maritime space for the enemy fails to succeed, there is the possibility that the enemy will project his force on the shore and destroy the economic and military objectives. The need to prohibit a certain maritime space for the enemy arises when the control of the sea cannot be achieved or lost in that maritime space. As a rule, sea denial is intended to be carried out near its own coast in order to thwart the enemy's efforts to attempt an amphibious landing or to interrupt the maritime communications routes. The main factors influencing the application of the concept of sea denial are the space, time, forces and means available, the technological development and the degree of instruction of the crews. In the application of the concept of sea denial in addition to the naval forces, the air forces and the ground forces play a particularly important role. The joint characteristic of the combat actions requires a concept of unitary action, most likely, prepared from the time of peace or during the crisis development.

Les modalités d'application du concept d'interdiction à la mer sont d'une grande complexité, en raison de la diversité et de l'intensité des actions tactiques navales dans les zones de confrontations militaires – terre, mer, air. Si on ne réussit pas d'interdire à l'ennemi d'utiliser un certain espace maritime, il est possible que l'ennemi projette sa force sur le rivage et détruise des objectifs économiques et militaires. La nécessité d'interdire à l'ennemi d'utiliser un certain espace maritime apparaît lorsqu'on ne peut pas exercer la maîtrise de la mer ou on a perdu le contrôle. On envisage, en principe, d'appliquer l'interdiction à la mer près de sa propre côte afin de contrecarrer les tentatives de l'ennemi de commencer un débarquement amphibie ou d'interrompre les voies de communication maritimes. Les principaux facteurs qui influencent l'application du concept d'interdiction à la mer sont l'espace, le temps, les forces et les moyens disponibles, le développement technologique et la formation des équipages. En ce qui concerne l'application du concept d'interdiction à la mer, un rôle particulièrement important revient tant aux forces navales, qu'aux forces aériennes et terrestres. Le caractère combiné des actions de combat nécessite un concept d'action unitaire, probablement préparé à partir du moment de la paix ou pendant l'escalade de la crise.

Cuvinte-cheie: interzicerea mării; controlul mării; putere navală; puncte obligatorii de trecere; acțiuni tactice navale; proiecția forței; operații amfibii; libertate de navigație; mări semiînchise; căi de comunicații.

Keywords: sea denial; control of the sea; naval power; obligatory crossing points; tactical naval actions; force projection; amphibious operations; freedom of navigation; semi-enclosed seas; communication channels.

Mots-clés: l'interdiction à la mer; maîtrise de la mer; force navale; points de passage obligatoires; actions tactiques navales; projection de force; opérations amphibies; liberté de navigation; mer semi-fermé; voies de communication.

***Forțele Navale Române**

e-mail: valentintomita@yahoo.com

În acest articol mi-am propus să scot în evidență factorii principali care influențează posibilitățile de aplicare a conceptului de interzicere a mării.

De regulă, când se analizează aplicarea conceptului de interzicere a mării, realizarea acestui concept este atribuită unei puteri navale inferioare, care, în cele mai multe cazuri, nu este capabilă să obțină și să mențină controlul mării într-un anumit spațiu maritim și atunci folosește forțele și mijloacele pe care le are în dotare pentru a interzice inamicului accesul în acel spațiu maritim.

Odată cu dezvoltarea tehnologică a platformelor navale, a mijloacelor de descoperire și a vectorilor care pot fi lansați de pe aceste platforme, conceptul de interzicere a mării poate fi pus în aplicare și de marile puteri navale, cel mai probabil în scopul evitării unor confruntări navale directe.

Delimitări conceptuale

Definiția dată, pentru interzicerea mării, de către Joint Doctrine Publication 0-10/UK Maritime Power, „o formă de a nu permite accesul inamicului într-o anumită zonă de mare pe care nici cel care interzice marea nu poate să o controleze”¹, este relevantă pentru tipul de acțiuni tactice navale, care trebuie executate în scopul realizării acestui concept.

Caracteristica principală a conceptului de interzicere a mării constă în faptul că acest concept se aplică, în principal, pe timp de război, dar este pregătit în timp de pace. Aplicarea conceptului de interzicere a mării este influențată, în principal, de factorii de spațiu, timp, forțe avute la dispoziție, tehnologie și instrucția echipajelor.

Aplicarea conceptului de interzicere a mării pentru un anumit spațiu maritim poate constitui un obiectiv strategic în orice stadiu al unui conflict². În mările semiînchise, cum ar fi Marea Neagră și Marea Baltică, pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial aplicarea acestui concept a constituit un obiectiv strategic și s-a realizat în special prin plantarea barajelor de mine marine.

Interzicerea mării într-un spațiu maritim se poate realiza parțial sau total în mediile de luptă aerian, la suprafața apei sau sub suprafața apei. Consider că, din punctul de vedere al factorului timp, interzicerea mării se realizează temporar, iar din punctul de vedere al factorului forță, aplicarea acestui concept este limitată. Folosirea în luptă a forțelor și mijloacelor, dotările tehnologice ale

navelor, precum și gradul de instrucție al echipajelor contribuie semnificativ la dimensionarea spațiului maritim și la durata pe care se aplică conceptul de interzicere a mării.

În analiza factorului *spațiu* pentru aplicarea conceptului de interzicere a mării, un rol important îl au lungimea și configurația litoralului. Astfel că un stat insular sau peninsular, cu o lungime considerabilă a litoralului de apărare, nu poate realiza interzicerea mării în cea mai mare parte a spațiului maritim de apărare, mai ales dacă nu deține o tehnologie militară dezvoltată. Efortul de a controla spațiul maritim înconjurător necesită un consum mare de resurse și o putere navală dezvoltată, cu capabilități de acțiune în toate mediile de luptă.

Pe de altă parte, un stat insular sau peninsular este obligat să-și dezvolte puterea navală pentru protecția căilor de comunicații și a litoralului propriu. Controlul unor puncte obligatorii de trecere, cum ar fi strâmțurile, asigură statului care le controlează posibilitatea interzicerii traversării acestora dintr-o parte în cealaltă de către navele sau submarinele considerate ostile, aplicându-se, astfel, conceptul de interzicere a mării.

Cele mai cunoscute puncte obligatorii de trecere din zona europeană sunt strâmțurile turcești (Bosfor și Dardanele), care asigură comunicarea dintre Marea Neagră și Marea Mediterană, Strâmțurile Gibraltar, care conectează Marea Mediterană cu Oceanul Atlantic, Canalul Mânecii, strâmțurile daneze (Kattegat și Skagerak), care asigură legătura dintre Marea Baltică și Marea Nordului.

De regulă, aplicarea conceptului de interzicere a mării are rolul de a proteja țărmul de o eventuală proiecție a forței inamicului la litoralul propriu. Acțiunile militare de proiecție a forței, în special în cazul operațiilor amfibii, sunt influențate de acțiunile aeronavale³. De aceea lungimea litoralului, caracteristicile terenului din zona de litoral, dispunerea obiectivelor militare și economice, precum și adâncimile din zona costieră determină, în mare măsură, ce forțe și mijloace sunt necesare pentru interzicerea unui anumit spațiu maritim.

Un spațiu maritim în care adâncimile sunt mici, iar terenul din zona de litoral este plat, fără forme de relief pronunțate, este propice executării unor acțiuni de luptă amfibii. În acest caz, pentru interzicerea mării, cel mai probabil se pot executa acțiuni de minare a anumitor raioane, atacuri cu nave rapide de suprafață, acoperirea spațiului

maritim cu rachete de coastă și executarea atacurilor cu aviația.

Implicații

Aplicarea conceptului de interzicere a mării prin folosirea minelor marine pe scară largă a fost realizată cu succes de către marina irakiană, după ocuparea Kuweitului, în august 1990, prin lansarea unor baraje de mine marine la o distanță de 150 de mile marine de porturile kuweitene și a altor baraje de mine în zona costieră, pentru interzicerea unei posibile debarcări a aliaților la litoral. S-au lansat peste 1.300 de mine, iar rezultatul a fost avarierea mai multor nave și blocarea temporară a fluxului logistic, necesar susținerii operației Desert Shield⁴.

Este cunoscut că, pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în perioada 15-19 iunie 1941, s-a executat de către Marina Militară Română cea mai mare operație de minare din istoria Marinei Române, cunoscută sub numele de „Operația de minare Constanța”. S-au instalat baraje de mine în raionul Capu Midia – Tuzla, pe o lungime de aproximativ 28 de mile marine, pentru protecția litoralului și a porturilor românești împotriva navelor de suprafață și submarinelor rusești⁵.

Marina Militară Română a mai executat o serie de operații de minare: „Operația de minare Varna”, „Acțiunea de minare Capu Midia-Sfântu Gheorghe”, „Acțiunea de minare Odessa”. Sistemul barajelor de mine și-a dovedit eficiența prin scufundarea distrugătorului rusesc Moskva și a peste zece submarine rusești.

În cazul folosirii minelor marine, pentru realizarea interzicerii mării într-un anumit spațiu maritim, trebuie luate în considerare mai multe aspecte.

În primul rând, se limitează libertatea de navigație pe căile de comunicații, fiind folosite drumuri și pase recomandate, cunoscute doar de cei care au realizat sistemul de baraje de mine.

De asemenea, este limitată manevra navelor și a submarinelor proprii, obligate să folosească un spațiu de manevră mult diminuat. Există posibilitatea afectării mediului marin prin scufundarea navelor cu cantități mari de combustibil la bord, deversarea combustibilului în mare poate duce la dezastre ecologice.

Totodată, după încheierea conflictului, barajele de mine trebuie înlăturate, pentru a asigura

libertatea de navigație pe mare, ceea ce necesită forțe specializate pentru dragajul și vânătoarea de mine, acțiunile de deminare întinzându-se pe un timp îndelungat.

Cele mai multe operații de minare au avut loc în mările semiînchise, deoarece dimensiunea spațiului maritim și adâncimile au permis executarea acțiunilor de minare pe aproape întreaga lungime a litoralului unui stat.

În sprijinul afirmației anterioare, aduc, ca exemple, adâncimile din Marea Baltică, de aproximativ 45 de metri, pe mai mult de 60% din suprafață; în Golful Persic adâncimile nu depășesc cu mult 100 de metri, platforma continentală a Mării Negre are o lățime de aproximativ 50 de kilometri, unde adâncimile nu depășesc 100 de metri, iar adâncimea medie în Marea Nordului este de 95 de metri.

Spațiul în operațiile de interzicere a mării este determinat în special atunci când, în sprijinul forțelor navale, acționează și aviația. În mările semiînchise, liniile de operații sunt scurte, de multe ori acestea fiind suprapuse, astfel că folosirea aviației poate acoperi, într-un timp foarte scurt, mai multe linii de operații (de suprafață, submarine, logistice). Timpul scurt de reacție și precizia acțiunilor purtate în sprijinul forțelor navale fac ca aviația să dețină un rol decisiv în aplicarea conceptului de interzicere a mării în mediul de luptă aerian și la suprafața apei. Desigur, acțiunea aviației este limitată în spațiu și timp, dar efectele rezultate în urma atacurilor aviației sunt determinante prin efectele produse în cadrul general al operațiilor de interzicere a mării.

Spațiul maritim în mările semiînchise este caracterizat de o mare densitate de nave prietene, potențial ostile, neutre, de nave de luptă, de nave comerciale și de nave de pescuit, fapt ce îngreunează, deseori, identificarea unor potențiale amenințări, în special pe timp de pace și pe timp de criză. Este posibil ca, pe timpul escaladării unui conflict, inamicul să acționeze cu diverse forțe și mijloace pentru executarea unor minări ofensive în scopul interzicerii intrărilor și ieșirilor din porturi, minarea căilor de comunicații sau a unor raioane de concentrare a forțelor. În acest caz, este necesară acțiunea într-un timp scurt a forțelor specializate de deminare, astfel încât să fie redată cât mai repede libertatea de navigație.

Din exemplele anterioare, se deduce că factorul spațiu și factorul timp influențează modul, forțele

și mijloacele folosite pentru aplicarea conceptului de interzicere a mării.

În continuare, voi analiza importanța factorului tehnologic în aplicarea eficientă a conceptului de interzicere a mării. Evident, conceptul de interzicere a mării nu poate fi aplicat fără forțele și mijloacele specifice pentru ducerea acțiunilor navale. În principal, navele de luptă, submarinele, rachetele de coastă și aviația sunt folosite pentru a interzice pătrunderea inamicului într-un anumit spațiu maritim.

Ideal, structura unei forțe navale trebuie să fie adaptată, în funcție de strategia militară, de progresul tehnologic și de capacitățile potențialilor adversari. Progresul tehnologic dezvoltă oportunități de creștere a eficienței acțiunilor navale prin exploatarea vulnerabilităților inamicului. Dezvoltarea vectorilor inteligenți autonomi și a vehiculelor autonome fără pilot permite acțiuni eficiente de la distanțe mari asupra inamicului, fără a pune în pericol platformele proprii.

Teoreticienii navali apreciază că, pentru a acționa eficient, este nevoie de nave care sunt greu de descoperit (tehnologie ”stealth”), care să ofere amprente reduse în spectrul electromagnetic. Chiar și cu o tehnologie de construcție avansată, navele de luptă nu vor putea deveni invizibile, tehnologia de construcție ”stealth” contribuind la întârzierea descoperirii și identificării de către inamic. O navă de luptă echipată cu tehnologie ”stealth” oferă o amprentă diminuată pentru echipamentele de descoperire acustice, magnetice, radar, termice sau optice⁶. La punerea în aplicare a planului de control al emisiilor, nivelul amprentelor emisiilor unei nave de luptă nu trebuie să fie mai mare decât cel al mediului înconjurător.

Construcția de nave noi, dotate cu tehnologie modernă ”stealth”, cu sisteme de descoperire și de lovire performante se află printre prioritățile oricăror forțe navale. Realizarea programelor de înzestrare depinde, în cea mai mare măsură, de factorul economic și de amenințările de securitate. Programele de înzestrare sunt dificil de realizat în totalitate, chiar și de către țări cu posibilități economice dezvoltate, și de aceea, în foarte multe cazuri, se hotărăște de către factorii decidenți modernizarea platformelor existente cu tehnică de nouă generație.

În principal, se pune un accent deosebit pe descoperirea țintelor la o distanță cât mai mare,

pe identificarea acestora și pe combaterea lor de la o distanță suficient de mare, astfel încât să nu reprezinte un pericol pentru forțele proprii. În spațiile maritime limitate, fiecare parte aflată în conflict execută supraveghere continuă, astfel că, pentru navele de luptă mari, este dificil să nu fie descoperite. Un avantaj pentru navele rapide de suprafață îl constituie prezența traficului comercial, care le oferă posibilități de mascare și de libertate de mișcare

În aplicarea conceptului de interzicere a mării în mediul de luptă la suprafața apei, de regulă, cele mai folosite forțe și mijloace sunt navele rapide de suprafață, aviația și dispozitivele de lansare a rachetelor de la litoral. Fiecare dintre aceste forțe și mijloace prezintă avantaje și dezavantaje, în funcție de gradul de acțiune a inamicului. Navele rapide de suprafață prezintă avantajul de a fi dotate cu rachete și cu torpile de nouă generație, pot acționa din mai multe direcții, sunt greu detectabile, în special în apropierea țărmului, iar costul de producție nu este foarte ridicat. Navele rapide de suprafață au totuși o serie de dezavantaje. Nu au o autonomie mare (nu pot fi menținute un timp îndelungat pe mare), nu pot acționa în condiții meteorologice grele, din lipsă de spațiu nu se pot instala sisteme complexe de apărare apropiată și antiaeriană, au posibilități de descoperire și de identificare a țintelor limitate.

În mările semiînchise, lipsa spațiului de manevră pentru platformele navale reprezintă un dezavantaj, în special pentru navele de tip fregată sau distrugător. Pierderea unei astfel de nave în luptă ar diminua semnificativ puterea de luptă a unui stat prin efectele produse asupra componentei fizice și componentei morale. Totuși, posibilitățile de ducere a luptei în cele trei medii de luptă (aerian, la suprafața apei și sub suprafața apei), puterea de foc, autonomia destul de mare, sistemele de descoperire și de lansare includ, în mod obligatoriu, prezența acestor tipuri de nave în arhitectura unei flote moderne.

Pentru aplicarea conceptului de interzicere a mării, se pot folosi și submarinele. Submarinul este o armă foarte importantă pentru orice forță navală, în special pentru capacitatea de a acționa în secret, departe de țărmul propriu, uneori chiar în apele controlate de inamic. Pe lângă culegerea de informații despre mișcările navale ale inamicului, lansarea și recuperarea echipelor de cercetare diversivene, submarinul poate executa și acțiuni

de luptă, cum ar fi minarea ofensivă sau de manevră și atacul asupra unor ținte navale de mare importanță.

Consider totuși că, pentru submarine, aplicarea conceptului de interzicere a mării este mai probabil să se realizeze în oceanul deschis, complementar aplicării conceptului de control al mării. Argumentez această afirmație prin acțiunile submarinelor germane din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care acționau în Oceanul Atlantic, unde navele de luptă germane nu dețineau controlul mării. În spațiile maritime limitate, submarinele care execută acțiuni tactice de luptă specifice trebuie să fie foarte manevriere și stabile, pentru a se putea adapta rapid la condițiile de mediu.

Prin realizarea unui sistem eficient de lovire de la țărm, se poate aplica conceptul de interzicere a mării în mediul de luptă la suprafața apei în spațiul maritim, delimitat de raza de acțiune a rachetelor antinavă folosite. Sistemul de lovire de la litoral sau apărarea de coastă prezintă avantajul de a se lansa de pe poziții prestabilite, pe baza informațiilor proprii sau a informațiilor primite de la forțele cu care cooperează. Capacitatea schimbării rapide a pozițiilor de lansare oferă sistemului de lovire de la litoral mobilitate și posibilitatea realizării surprinderii. Dezavantajul constă în apărarea antiaeriană foarte slabă și în vulnerabilitate la acțiunile echipelor de cercetare diversiune.

Folosirea aviației în aplicarea conceptului de interzicere a mării este necesară în special pentru asigurarea unui anumit grad de control al spațiului aerian din zona de acțiune a forțelor navale. Navele de suprafață, în special navele rapide de suprafață, și navele folosite pentru acțiunile de minare sunt vulnerabile atacurilor aeriene inamice și de aceea, pe timpul executării acțiunilor de luptă specifice, este necesară acțiunea aviației proprii.

Foarte importante sunt efectele produse de către aviație, în urma atacului asupra unei grupări de nave inamice. Pe lângă avarierea unor categorii de tehnică și de armament, atacurile aviației mai pot determina schimbarea dispozitivului de luptă inamic, întârzierea sau schimbarea direcției de deplasare. Ca dezavantaj, poate fi resursa de aviație avută la dispoziție și perioada scurtă de timp în care aviația poate acționa în sprijinul forțelor navale.

Pentru a reduce riscurile de pierdere a vieților omenești, a tehnicii, a armamentului și chiar a navelor, descoperirile tehnologice oferă soluții de

folosire a vehiculelor autonome fără pilot în acțiuni de descoperire, de recunoaștere și chiar de lovire a inamicului în toate mediile de luptă. În acțiunile de luptă împotriva minelor marine, există vehicule autonome fără pilot subacvatice (Autonomus Underwater Vehicles – AUVs), capabile să descopere minele marine, să transmită informații despre tipul de mine folosit și chiar să le distrugă.

Vehiculele aeriene fără pilot (Unmanned Aerial Vehicles – UAVs) sunt folosite pe scară largă de mai mult timp, în special în acțiuni de cercetare, monitorizare, identificare a țintelor, pentru detecția atacurilor bacteriologice și chimice, în acțiuni de lovire a țintelor inamice⁷. Vehiculele autonome fără pilot pot fi folosite de la țărm sau ambarcate pe nave și pe submarine, în funcție de autonomia de funcționare și de tipul de misiune care trebuie îndeplinită.

Dezvoltarea tehnologică se desfășoară într-un ritm foarte alert și, uneori, anumite categorii de tehnică sunt înlocuite, într-un interval relativ scurt de timp, cu altele mai performante. De aceea modul de folosire a acestora depinde foarte mult de cei care la operează și de noile tactici de folosire în luptă, care trebuie dezvoltate astfel încât să le integreze eficient. Instrucția echipajelor este esențială pentru orice tip de acțiune navală și în operarea oricărei categorii de tehnică de la bord. Senzorii și armamentul de la bordul navelor nu pot funcționa corect, dacă nu sunt exploatați la parametrii corespunzători. Formele de pregătire prin cursuri, activitățile de instrucție de la bord, care se desfășoară la cheu sau pe mare au rolul de a perfecționa deprinderile echipajelor și de a crește încrederea în tehnică și armament.

Având în vedere evoluția tehnologică, mijloacele folosite, metodele și procedeele de ducere a acțiunilor militare pe timpul unui conflict, în care obiectivul principal al unui participant este de a limita folosirea mării, tipologia unei astfel de confruntări mă trimite cu gândul către o acțiune preponderent asimetrică. Această caracteristică este dată de modalitățile de punere în practică a principiilor luptei armate, în condițiile unui inamic mult mai puternic și mai dezvoltat tehnologic. Conflictele asimetrice se caracterizează printr-o diferență între forțe, manifestată la nivelul forțelor angajate, organizării, scopurilor, metodelor, procedeele și modului de acțiune⁸.

În prezent, Forțele Navale Române parcurg o perioadă de transformare, derivată din contextul

de securitate din zona Mării Negre, iar aplicarea în totalitate a unor concepte specifice domeniului maritim, precum conceptul de interzicere a mării, nu este posibilă, în special din cauza insuficienței forțelor și mijloacelor necesare aplicării unui astfel de concept. De aceea, pentru a evita orice confuzie referitoare la aplicarea conceptului de interzicere a mării, este agreată sintagma „limitarea folosirii mării”. Acest concept specific Forțelor Navale Române derivă din conceptul de interzicere a mării și exprimă foarte clar faptul că, dacă nu se poate interzice marea simultan în mediile de luptă aerian, la suprafața apei și sub suprafața apei, nu se aplică conceptul de interzicere a mării, ci doar limitarea folosirii mării.

Concluzii

Confruntările navale, în general, sunt de scurtă durată și foarte intense, partea inferioară numeric încercând să concentreze efortul pe interzicerea unui anumit spațiu maritim.

Din cele prezentate anterior, se deduce că interzicerea mării nu se poate realiza pe o perioadă foarte lungă de timp și nici pe un spațiu de mare foarte întins. Important este ca timpul în care s-a reușit aplicarea conceptului de interzicere a mării să asigure atingerea obiectivelor tactice sau operative planificate.

Forțele Navale Române, prin forțele și mijloacele de care dispun, nu sunt în măsură să aplice conceptul de interzicere a mării, dar pot aplica limitarea folosirii mării printr-o paletă mai restrânsă de măsuri, minarea fiind acțiunea cea mai eficientă, având în vedere lungimea litoralului românesc.

Aplicarea conceptului „limitarea folosirii mării”, din punctul de vedere al modalităților de răspuns privind metodele și procedeele de folosire a forțelor, nu diferă de aplicarea conceptului de interzicere a mării, diferența constă în modul în care se realizează conceptul în cele trei medii de luptă (aerian, la suprafața apei și sub suprafața apei), în mărimea spațiului maritim și în perioada de timp cât poate fi menținută aplicarea acestui concept.

Din anumite puncte de vedere, modalitățile de aplicare a conceptului de limitare a folosirii mării se aseamănă foarte mult, la o scară mai mică însă, cu lupta de gherilă, principalele modalități de acțiune fiind tacticile de lovire a inamicului prin surprindere sau de descurajare a acțiunilor acestuia.

Din punctul de vedere al caracteristicilor principale ale confruntării, aplicarea conceptului de interzicere a mării sau a conceptului de limitare a folosirii mării, particularizează acțiunile maritime într-un conflict mai degrabă asimetric, disproporționat, disimetric, decât într-o confruntare simetrică.

Aplicarea atât a conceptului de interzicere a mării, cât și a conceptului de limitare a folosirii mării necesită o conducere întrunită a forțelor, o concepție unitară de acțiune, în care forțele navale au responsabilitățile principale, fiind sprijinite de forțele aeriene și de forțele terestre.

NOTE:

1 *** *Joint Doctrine Publication 0-10*, UK Maritime Power, 5th Edition, 2017, p. 43.

2 Milan N. Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, Frank Cass, London/ Portland, 2003, p. 137.

3 Lucian Valeriu Scipanov, *Proiecția Puterii Navale – soluție la consolidarea securității regionale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018, p. 38.

4 Otto W. Spahr, *Sea Denial: Disaster is waiting!*, Naval War College, Newport, Rhode Island, 1993, p. 4.

5 Ioan Damaschin, *Război submarin la Marea Neagră*, Editura Militară, București, 2016, p. 154.

6 Stefan Nitschke, *Stealth in Modern Naval Warfare*, Naval Forces, Military Database, 2004, p. 38.

7 *** *Autonomous Vehicles In Support of Naval Operations*, The National Academies Press, Washington, 2004, p. 35.

8 Toma Valentin Marian, Lucian Valeriu Scipanov, *Acțiunile asimetrice – pericol permanent în zonele de instabilitate. Puterea navală în acțiunile militare contemporane*, Conferința științifică anuală, iulie 2017, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, pp. 166-170.

BIBLIOGRAFIE

*** *Joint Doctrine Publication 0-10*, UK Maritime Power, 5th Edition, 2017.

*** *Autonomous Vehicles in Support of Naval Operations*, The National Academies Press, Washington, 2004.

Damaschin Ioan, *Război submarin la Marea Neagră*, Editura Militară, București, 2016.

Nitschke Stefan, *Stealth in Modern Naval Warfare*, Naval Forces, Military Database, 2004.

Scipanov Lucian Valeriu, *Proiecția Puterii Navale – soluție la consolidarea securității regionale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Spahr W. Otto, *Sea Denial: Disaster is waiting!*, Naval War College, Newport, Rhode Island, 1993.

Toma Valentin Marian, Scipanov Lucian Valeriu, *Acțiunile asimetrice – pericol permanent în zonele de instabilitate. Puterea navală în acțiunile militare contemporane*, Conferința științifică

anuală, 12 iulie 2017, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.

Vego Milan N., *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, Taylor&Francis e-Library, 2005.

CONFLICTUL SUNIȚI-ȘIIȚI ȘI IMPORTANȚA SA STRATEGICĂ ACTUALĂ

THE SUNNI-SHIA CONFLICT AND ITS STRATEGIC SIGNIFICANCE

LE CONFLIT ENTRE SUNNITES ET CHIITES ET SON IMPORTANCE STRATÉGIQUE ACTUELLE

Lt.col.drd. Paul-Alexandru SANDA*

Odată cu invazia Irakului de către o coaliție formată în jurul Statelor Unite ale Americii, Occidentul a descoperit că opera într-un mediu pe care nu îl înțelegea. Astfel, forțe militare provenite din țări unde diferențele religioase nu mai înseamnă nimic din punct de vedere politic erau forțate ca, în planificarea celor mai mici operații de nivel tactic, să țină cont nu doar de specificul religios al zonei, modelat de Islam, dar și de riftul religios dintre cele două mari ramuri ale Islamului, suniți și șiiți, rift care poate merge până la nivelul familiilor. Același lucru se manifestă și la nivel strategic, unde conflictul suniți-șiiți are potențialul de a face irelevante sau de a bulversa cele mai minuțioase planuri occidentale, dacă nu este corect înțeles și evaluat¹.

With the invasion of Iraq by a US-led coalition, the West found itself operating in an environment of which it understood little. Military forces, come from countries where religious differences did not matter politically, were forced, in planning and executing the smallest of tactical operations, to take into account the religious specificity of each area, modeled by Islam and by the rift between the two main branches of Islam – Sunni and Shia – rift that can go down to family level. The same thing is true at strategic level, where the Sunni-Shia conflict, if not correctly understood and assessed, has the potential of making irrelevant or pushing into failure the most detailed western plans.

L'Occident a découvert, avec l'invasion de l'Irak par une coalition organisée autour des États-Unis d'Amérique, qu'il agissait dans un environnement qu'il ne connaissait pas. Ainsi, les forces militaires, provenant des États où les conflits religieux ne signifient presque rien du point de vue politique, étaient forcées de prendre en compte, dans la planification des moindres opérations de niveau tactique, non seulement la spécificité religieuse de la région, modelée par l'islam, mais aussi la schisme entre les deux grandes branches de l'islam, les sunnites et les chiites, une schisme qui peut aller jusqu'au niveau des familles. La même chose se manifeste au niveau stratégique où le conflit entre sunnites et chiites, s'il n'est pas correctement compris et évalué, a la capacité de rendre sans importance ou de vouer à l'échec les plans occidentaux les plus élaborés.

Cuvinte-cheie: Islam; suniți; șiiți; petrol; Arabia Saudită; Iran.

Keywords: Islam; suniți; șiiți; petrol; Arabia Saudită; Iran.

Mots-clés: islam; sunnites; chiites; pétrol; Arabie saoudite; Iran.

Pentru un observator provenit din civilizația occidentală, în care diferitele biserici creștine și, mai mult, diferitele religii, conviețuiesc într-o astfel de pace, încât Războiul de treizeci de ani pare a fi dispărut din mentalul colectiv și pare a nu se fi petrecut niciodată, existența a două biserici musulmane, suniți și șiiți, poate părea un fapt normal, aducător de benignă diversitate și de pluralism de viziuni. Dar lentilele occidentale ar deforma grav realitatea.

Provocată de evenimente petrecute în anul 632 și materializată în conflict deschis, pentru prima dată, în anul 680, rivalitatea dintre suniți și șiiți înseamnă un lung șir de confruntări sau chiar războaie extrem de sângeroase, care se întind până

* Protocol Section Head, SHAPE, Allied Command Operations, Belgium, Mons
e-mail: paul_sanda01@yahoo.com

în prezent, fără a exista indiciile unei reconcilieri interconfesionale. Dimpotrivă, trendurile societale actuale din lumea musulmană par a prevesti o intensificare a sa.

Articolul de față își propune două obiective mari. Pe de o parte, ținim la o prezentare a datelor istorice relevante, care clarifică starea prezentă a conflictului dintre cele două comunități. Pe de altă parte, vom proceda la evaluarea modului sau a modurilor în care acest conflict poate afecta politicile occidentale în zonă. Acest demers, deși se concentrează asupra unui fenomen cu o vechime mai mare de treisprezece secole, ni se pare oportun și prin aceea că Primăvara Arabă, departe de a aduce mai multă democrație în politica Orientului Mijlociu, a adus mai mult sectarism².

Diferende religioase

În anul 632, profetul Mahomed moare și lasă tinerei comunități musulmane o moștenire problematică. Pe de o parte, comunitatea musulmană venea după o serie de succese militare, repurtate de o forță luptătoare redutabilă, care, în doar câțiva ani, urma să cucerească întreaga Peninsulă Arabică, iar în următoarele zeci de ani, urma să împingă granițele lumii musulmane de la țărmurile Atlanticului, în vest, până în Asia Centrală și subcontinentul indian, în est.

Pe de altă parte, profetul lăsa în urma sa o religie fără o scriptură, în adevăratul sens, care se baza doar pe transmiterea orală a revelației. În plus, Mahomed nu reușise stabilirea clară a unui urmaș la conducere sau a unei proceduri clare, care să fie folosită pentru alegerea unuia.

Pentru rezolvarea crizei de succesiune, cei mai importanți lideri musulmani au hotărât alegerea la conducere, după metoda arabă preislamică, a aceluia dintre ei care, pe lângă experiență de viață și pioșenie în religie, putea să asigure unitatea comunității și, odată cu unitatea, forța ei. Și, conform acestei proceduri, primul urmaș al profetului Mahomed, și deci calif, a fost ales socrul său, vârstnicul, dar respectatul Abu Bakr³.

Acest mod de gândire a găsit cei mai mulți suporteri în rândul comunității, aceștia urmând să evolueze în ceea ce astăzi numim sunnism, viziune asupra Islamului, care reprezintă o majoritate de 80-85% dintre musulmani.

În paralel, au existat și voci care au spus că Allah nu ar fi revelat Islamul unui om normal,

ci unuia excepțional. Drept urmare, liderii lumii musulmane nu ar trebui aleși după calitățile politice, ci ar trebui aleși dintre urmașii profetului, începând cu nepotul și ginerele său, Ali, urmat de Hasan și Husain, fii pe care Ali i-a avut cu fiica profetului, Fatima. Această viziune concurentă avea să se dezvolte în ceea ce urma a fi cunoscut drept Șiiism, curent rămas minoritar în lumea musulmană până la acest moment.

După impunerea, pentru moment, a viziunii succesioniste preislamice, Abu Bakr, primul calif, s-a dovedit a fi un lider politico-militar genial. Imediat după moartea lui Mahomed, multe dintre triburile care juraseră credință profetului au declarat că această credință nu mai era datorată tânărului stat sau conducătorilor săi. Abu Bakr i-a declarat apostatați și imediat a declanșat împotriva lor campaniile cunoscute drept Războaiele Apostataților (*Harub al-Ridda*). Rezultatul a fost o serie de victorii, care, după doi ani, au adus, în interiorul statului islamic sau Califatului, întreaga Peninsulă Arabică, ajungând să impună legea musulmană în teritoriile, astăzi, cunoscute drept Irak și Siria, la acel moment, provincii ale Imperiilor Sasanid (Persan) și, respectiv, Roman.

În 634, Abu Bakr moare și lasă în urma sa un stat mult mai întins și mai puternic decât, probabil, visase Mahomed. Mai mult, Califatul se învecina cu Imperiile Persan și Roman, care reprezentau două entități politico-militare decadente. În 634, devine calif un alt companion de încredere al profetului, teribilul Umar ibn Al-Khattab, supranumit *Cel care deosebește între bine și rău (al-Faruk)*. Acesta, pe de o parte, a continuat, cu mare succes, seria de victorii. Înainte de moarte sa, în 644, Califatul cuprindea aproape întregul Maghreb, Egiptul, Levantul, o parte din Anatolia și aproape întregul Imperiu Persan. Pe de altă parte, Umar începe construirea unei administrații, necesare controlării teritoriului uriaș, și, odată cu administrația, începe impunerea foarte dură a legii musulmane.

Al doilea calif este atât de draconic în aplicarea legii, încât propriul său fiu, surprins consumând alcool, primește o pedeapsă de optzeci de lovituri de bici, în urma aplicării în public a pedepsei, acesta decedând.

În 644, Umar este ucis de un sclav pers și, la conducere, vine al treilea calif, Uthman ibn Affan. Uthman consolidează controlul asupra teritoriilor moștenite de la predecesorii săi și continuă lungul

șir de cuceriri, armatele musulmane ajungând până în Sindh, actualul Pakistan. În paralel, Uthman procedează la o ușoară descentralizare, permițând consolidarea la putere a unor lideri locali, precum Muawyah, guvernatorul Siriei.

O altă mare realizare a mandatului lui Uthman este codificarea în scris a revelației islamice, denumită Quran. În 656, Uthman este ucis de un grup de soldați musulmani, pe timpul unei revolte, sângele său fiind vărsat pe Quranul pe care tocmai îl citea, act care i-a șocat profund pe credincioși⁴. Deși califul era ales pentru calitatea expresă de a putea să asigure unitatea, mandatul califilor părea a începe să dea semne de slăbiciune. La putere urmează ultimul dintre companionii profetului, nepotul său, Ali ibn Abu-Talib.

Califatul lui Ali, din punct de vedere militar, nu mai aduce mari surprize, nepotul lui Mahomed fiind afectat de războaie civile și de probleme politice, puterea sa politică este contestată de Muawyah, văr al defunctului calif Uthman. Guvernatorul Siriei i-a cerut în mod public califului să pedepsească uciderea predecesorului său, fapt ce a adâncit problemele sociale, Califatul fiind zdruncinat din ce în ce mai puternic. Nemulțumiți de situația de fapt, membrii sectei islamice a Asasinilor (*Khariji*) planifică atacuri împotriva celor doi competitori pentru putere. Ali este ucis, în timp ce se ruga în moscheea din Kufa, actualul Irak. Muawyah supraviețuiește atacului și devine calif, fondând dinastia Umayya, cu capitala la Damasc.

La acest moment, 661, devenise deja cutumiar ca liderul Lumii Musulmane, califul, să fie doar un lider politic, care trebuia să asigure stabilitatea și unitatea *Ummei*⁵ și să apere interesele credincioșilor. Califul, conform concepției de la acel moment, era ales de comunitate sau de reprezentanți ai săi, la vacanțarea funcției, urmând a conduce atâta timp cât asigura condițiile descrise mai sus. Autoritatea sa era doar politică. Aura lui Mahomed nu fusese transmisă nimănui, autoritatea religioasă fiind una strict formală, exercitată de *ulama*⁶, care era constituită precum un corp funcționăresc. Totuși, regula instituită prin alegerea primilor patru califi era ca aceștia să fie din tribul profetului Mahomed, Quraysh, și să fie aleși dintre companionii profetului.

Odată cu ajungerea la putere a dinastiei Umayyade, regula se schimbă, califi nu mai sunt aleși, puterea transferându-se de la o generație la alta. Totuși, puterea califilor nu va fi, practic,

amenințată atât timp cât pot garanta unitate, stabilitate și protejarea intereselor musulmanilor. Totuși, Umayyazii, deși membri ai tribului Quraysh, erau aparținători ai clanului Banu Abu Shams, simțindu-se într-o inferioritate de legitimitate față de membrii clanului Banu Hashim, din care proveneau profetul Ali și moștenitorii săi. De aceea primii califi umayyazi vor face eforturi continue pentru distrugerea liniei moștenitorilor lui Ali, pentru a elimina posibilitatea unei crize de legitimitate. Și califi umayyazi aveau serioase motive să se teamă.

Trecuți prin traumatizanta experiență de a vedea trei dintre primii patru califi uciși, mulți musulmani au început să creadă că modul de întemeiere a Ummei nu era cel corect și că dreptatea era de partea celor care susțineau legitimitatea succesiunii, nu în urma unui vot, dat conform metodei preislamice, ci în cadrul rudelor apropiate lui Mahomed, pe linia descendenților lui Ali. Aceștia nu ar fi trebuit să fie doar lideri politico-militari. Mai important, ei moșteneau aura lui Mahomed și erau singurii care aveau capacitatea de a pătrunde adevărul învățăturilor religioase revelate profetului. Așadar, ei urmau să fie și lideri religioși, având, astfel, un mandat mult mai bogat decât califi.

Conflictul dintre cele două partide ajunge la un deznodământ în 680, în deșertul din afara orașului Karbala, unde Yazid, comandantul militar umayyad, atacă minuscula caravană a lui Hussain, al doilea fiu al lui Ali. În urma atacului, caravana este distrusă, nepotul profetului este ucis, iar capul său tăiat este purtat pe străzile orașului Kufa, fosta capitală a lui Ali, pentru a descuraja viitoare rebeliuni.

Patru ani mai târziu, la Karbala avea să fie comemorată, pentru prima dată, prin procesiuni religioase moartea lui Hussain. Comunitatea șiiită începea să se formeze.

Începând cu incidentul de la Karbala, din 680, istoria celor două comunități avea să fie una marcată de violențe, cel mai adesea inițiate de majoritarii suniți, care vedeau în coreligionarii șiiți niște eretici, care încercau să devieze Umma de la *calea cea dreaptă*. De-a lungul timpului, diferențele dintre suniți și șiiți aveau să se adâncească și să ia forme politice.

Diferende politico-economice

Acest rift dintre comuniuni a fost exacerbat prin politica colonială de manipulare a diferențelor

religioase, care a dat puterea, în nou formatele state, minorităților. Astfel, într-un Irak cu o majoritate șiiită, puterea a fost transferată minorității sunitice. Aceasta s-a comportat întotdeauna ca o majoritate, scoțând în evidență identitatea arabă, arabii fiind majoritari suniți.

De-a lungul acestei linii de gândire, șiiții au fost constant excluși de la putere, orice încercare de revoltă fiind reprimată sângeros. Același a fost trendul în întreaga lume musulmană, reprimarea șiiților devenind o regulă.

Dușmănia dintre cele două comunități continuă până în zilele noastre, fiind de răsunet comportamentul mujahedinilor afgani suniți, care, în perioada 1979-1989, luau pauze de la lupta împotriva invadatorilor sovietici, pentru a ataca și a masacra șiiți afgani și oficiali iranieni⁷.

Bănuielile seculare ale suniților au părut a fi confirmate odată cu apariția Imperiului Persan Safavid. Deși Persia fusese un teritoriu majoritar sunitic, ajungerea la putere a dinastiei turcice Safavide a schimbat pentru totdeauna acest lucru. Fiind șiiți și beneficiind de resursele necesare, Safavizii au pornit o campanie de conversie la Șiiism a populației pe care o conduceau, de bunăvoie sau cu forța, campanie care s-a oprit la granițele naturale, unde puterea persană a fost contrabalansată de puterea turcilor otomani, suniți. Astfel, teritoriul actualului Irak a devenit, cel puțin din punct de vedere religios, asociat cu Șiiismul. Faptul că acest teritoriu era, într-o majoritate covârșitoare, populat cu iranieni, diferiți etnic de arabii, majoritar suniți, a ajutat la conturarea unei identități politico-religioase diferite.

Apariția unei puteri șiiite, vorbitoare a unei limbi distincte, la granița teritoriilor locuite de arabi, nu a făcut decât să exacerbeze conflictele, orice revendicare șiiită fiind văzută de arabii suniți ca o încercare mascată a iranienilor șiiți de a influența sau de a subjugă populațiile din Peninsula Arabică, Arabia Saudită devenind, astfel, un campion al opririi șiiților. De cealaltă parte, Irakul, ca principală putere șiiită, întotdeauna s-a simțit dator să ofere protecție, cel puțin diplomatică, coreligionarilor.

Odată cu intrarea SUA în scena Orientului Mijlociu, Irakul a devenit și mai îngrijorat. Puterea de peste ocean încheiase un acord tip securitate-contra-petrol cu regele saudit, iar Irakul a fost puternic susținut de America, pe timpul războiului

Iran-Irak, când americanii au doborât chiar dintr-o eroare, un avion iranian de pasageri⁸.

Deci, tendința normală strategică a Iranului este de a întreprinde acțiuni care să îi întărească propria poziție, odată cu slăbirea celor ale inamicilor.

Și, acest lucru a devenit foarte posibil, odată cu creșterea galopantă a dezvoltării economice mondiale, pe bază de resurse de hidrocarburi. O suprapunere a hărții cu zonele unde șiiții sunt majoritari, peste harta cu principalele câmpuri petrolifere din Orientul Apropiat poate fi una șocantă. Deși observatorul comun va spune că petrolul din Orientul Mijlociu *aparține arabilor*, analistul care face exercițiul descris mai sus descoperă că, de fapt, petrolul din Orientul Mijlociu *aparține șiiților*, chiar și prin aceea că toate câmpurile petrolifere majore se află în teritorii unde șiiții sunt majoritari (Figura 1).

În acest context, conflictul, vechi de secole, dintre suniți și șiiți capătă o nouă dimensiune strategică. Cu economia mondială strict dependentă de producția de petrol, cine controlează fluxurile de hidrocarburi poate exercita o influență politică mult dincolo de puterea sa reală. Astfel, cazul Iranului ar putea deveni un subiect interesant de studiu.

Deși, conform datelor din Figura 1, Irakul este al treilea producător mondial de petrol, Republica Islamică ar putea exercita o putere mult mai mare decât ar fi normal, prin manipularea sentimentului religios¹⁰. Astfel, bazat pe proximitatea geografică și religioasă, Irakul poate influența cel puțin unele decizii luate în Azerbaidjanul vecin, un alt mare producător de petrol și gaze naturale.

După invazia americană a Irakului, țara nu a devenit o democrație, după modelul visat de SUA, ci a fost foarte aproape de a se transforma într-o teocrație șiiită, cu adevărații *power-brokeri*, deveniți marii ayatolahi Ali Sistani și Baqir al-Hakim, și cu tânărul predicator Muqtada al-Sadr¹¹.

Toți aceștia au dus Irakul, voluntar sau prin neimplicare, într-o direcție proiraniană, și din dorința de distanțare față de politicile SUA, strâns asociate sprijinului necondiționat oferit Arabiei Saudite. Astfel, indirect, SUA s-au asigurat că Irakul va gravita în sfera Iranului, Teheranul câștigând, pe lângă influența politică, influența asupra deciziilor privind producția de petrol în sudul Irakului, locuit majoritar de șiiți.

Și, situația din Irak tinde să continue a se răspândi și pe partea vestică a Golfului Persic. Bahrain este o altă țară, unde o majoritate șiiită este

condusă cu o mână de fier de o minoritate sunită. Și aici, sentimentul de oprinare dă frâu liber pasiunilor anti-Vest și pro-Iran, fiind de notorietate faptul că demonstrațiile au fost provocate de caricaturi ale liderului iranian, apărute în presa vestică. Pe timpul demonstrațiilor, tinerii din Bahrain au scandat „Te urmăim, Khamenei!”¹²; „Kuwait urmează îndeaproape”¹³.

Concluzii

La acest moment, putem dezvolta o viziune mai clară asupra lumii musulmane și a modului în care diferitele interese se întrepătrund și se interrelaționează. Statele cu conduceri suniti vor căuta, în mod natural, un aliat extern, care să le aperse împotriva impulsurilor revoluționare, venite

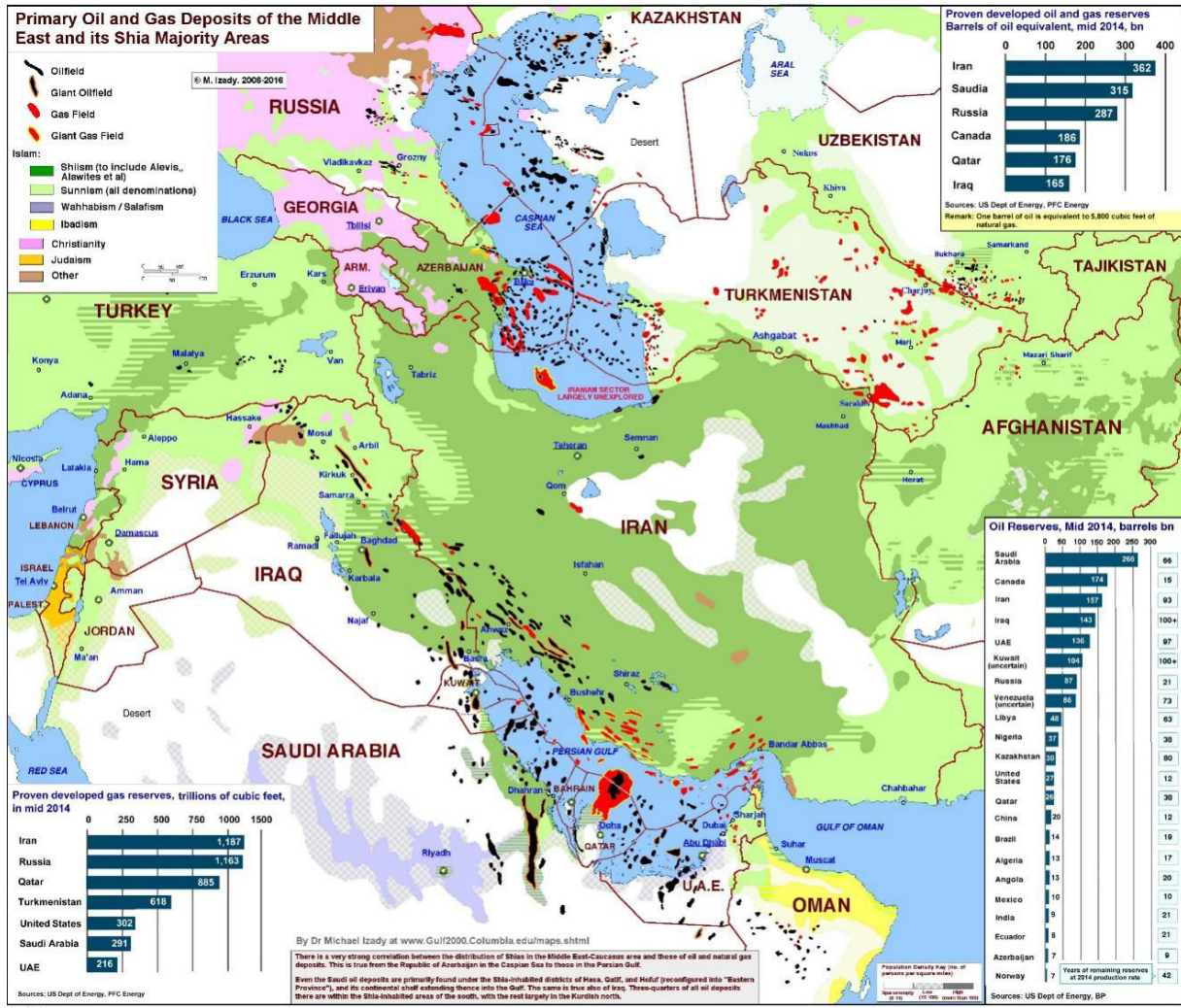

Figura 1 Harta cu modul de dispunere a celor două comunități și a resurselor de hidrocarburi în Orientul Mijlociu⁹

Astfel, odată cu această *Renaștere șiiță*¹⁴, pe lângă o întărire a sentimentului religios, populațiile šiite reprimare au mari șanse de a se realinia politic cu Iranul, oferindu-i acestuia posibilități de acțiune care să pună în pericol producția de petrol în țările conduse de oligarhii suniti. Și, afectarea producției de petrol în aceste țări este soluția logică pentru Iran. Pe de o parte, va scădea puterea economică a regimurilor suniti, adversare politico-religios, iar, pe de altă parte, vor avea de suferit economiile statelor vestice, aliate cu adversarii Iranului.

dinspre Iranul šiit. Aceste alianțe, în schimb, vor face Iranul să se simtă amenințat și, la acest moment, instrumentul cel mai ușor de folosit este lovirea intereselor energetice ale adversarilor, lucru facilitat de dispunerea populațiilor šiite, în general minoritate, drept majorități regionale în zonele cu cele mai mari resurse de hidrocarburi din Orientul Mijlociu și din lume.

Drept urmare, amenințări directe sau indirecte la adresa Iranului, în afară de zgomotul, menit consumului mediatic în Occident, nu fac decât să

pună în pericol fluxurile mondiale de petrol și de gaze naturale. Și aici, se deosebesc două categorii de state occidentale care proferează amenințări la adresa Republicii Islamice.

Pe de o parte, avem SUA, care încă posedă resurse importante de petrol în Golful Mexic, resurse la care pot apela în ultimă instanță. Pe de altă parte, avem statele europene, care sunt dependente de resursele minerale provenind covârșitor din Orientul Mijlociu. Astfel, în situația escaladării unui conflict cu Iranul, circumstanță la care SUA par uneori dispuse, mai ales sub influența Arabiei Saudite, statele europene vor avea cel mai mult de suferit, riscând chiar colapsul economic.

În concluzie, deși Europa poate avea unele deziderate comune cu SUA, în ceea ce privește situația politică din Orientul Mijlociu, abordarea „Bătrânului continent” ar trebui să fie una foarte moderată, întrucât va fi principala victimă, în situația în care Iranul, prin liderii săi, își va simți supraviețuirea afectată. Cursul de acțiune adoptat de Iran nu va putea reprezenta o surpriză, mai ales după atacurile cu drone asupra facilităților ARAMCO de la Abqaiq, Arabia Saudită¹⁵.

NOTE:

1 La cinci ani de la declanșarea Războiului Global împotriva terorismului și la trei ani de la invazia Irakului, membrii Congresului american nu cunoșteau diferențele dintre aceste două comunități politico-religioase, deși votau legislație care ar fi trebuit să aducă pace comunitară. Damien Cave, *Refresher course For Congress: Telling Sunni From Shiite*, <https://www.nytimes.com/2006/12/17/weekinreview/17cave.html>, accesat la 11.02.2020.

2 Abdo Geneive, *The new sectarianism: the Arab uprisings and the rebirth of the Shi'a-Sunni divide*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2017.

3 Vali Nasr, *The Shia Revival. How conflicts within Islam will shape the future*, W.W. Norton & Company, New York, SUA, 2007, p. 35.

4 *Ibidem*.

5 *Ummah* este un cuvânt din limba arabă ce, deși inițial însemna „comunitate”, a ajuns să fie folosit pentru a desemna comunitatea credincioșilor musulmani din întreaga lume.

6 *Ulama* este un cuvânt din limba arabă care desemnează comunitatea învățaților musulmani, în mod comun considerați păstrătorii, transmițătorii și interpreții învățăturilor islamice. Pentru funcțiile îndeplinite de aceștia în statul islamic original. Vali Nasr, *The Shia revival*, p. 36.

7 Michael Scheuer, *Marching toward Hell. America and Islam after Iraq*, Free Press, New York, SUA, 2008, p. 132.

8 Robert Fisk, *The great war for civilisation. The conquest of the Middle East*, Vintage Books, New York, SUA, 2005.

9 <https://civilianmilitaryintelligencegroup.com/wp-content/uploads/2017/04/Shia-and-Oil-lg.jpg>, accesat la 12.02.2020.

10 În fapt, manipularea de către Iran a sentimentului religios al comunităților šiite din lumea arabă este foarte bine documentată. Geneive Abdo, *The new sectarianism*, p. 148.

11 Vali Nasr, *The Shia Revival*, p. 190.

12 *Ibidem*, p. 235.

13 *Ibidem*, p. 139.

14 Vali Nasr, *op.cit.*

15 Ben Hubbard, Palko Karasz, Stanley Reed, *Two major Saudi oil installations hit by drone strike, and US blames Iran*, <https://www.nytimes.com/2019/09/14/world/middleeast/saudi-arabia-refineries-drone-attack.html>, accesat la 11.02.2020.

BIBLIOGRAFIE

Abdo Geneive, *The new sectarianism: the Arab uprisings and the rebirth of the Shi'a-Sunni divide*, Oxford University Press, Oxford, 2017.

Cave Damien, *Refresher course For Congress: Telling Sunni From Shiite*, <https://www.nytimes.com/2006/12/17/weekinreview/17cave.html>

Fisk Robert, *The great war for civilisation. The conquest of the Middle East*, Vintage Books, New York, 2005.

Hubbard Ben, Karasz Palko, Reed Stanley, *Two major Saudi oil installations hit by drone strike, and US blames Iran*, <https://www.nytimes.com/2019/09/14/world/middleeast/saudi-arabia-refineries-drone-attack.html>

Nasr Vali, *The Shia Revival. How conflicts within Islam will shape the future*, W.W. Norton & Company, New York, 2007.

Scheuer Michael, *Marching toward Hell. America and Islam after Iraq*, Free Press, New York, 2008.

Takeyk Ray, *Guardians of the revolution. Iran and the world in the age of the ayatollahs*, Oxford University Press, New York, 2009.

Takeyk Ray, *Hidden Iran. Paradox and power in the Islamic Republic*, Henry Holt and Company, New York, 2006.

Harta Orientului Apropiat și Mijlociu, <https://civilianmilitaryintelligencegroup.com/wp-content/uploads/2017/04/Shia-and-Oil-lg.jpg>

MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE PRIN PRISMA STANDARDELOR DE CONTROL INTERN MANAGERIAL

MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES THROUGH INTERNAL MANAGEMENT CONTROL STANDARDS

LE MANAGEMENT DES RESSOURCES HUMAINES À LA LUMIÈRE DES NORMES DE CONTRÔLE INTERNE DE GESTION

Mr.drd. Carmen Maria IEPURE (MOISE)*
Drd. Elena CLENCI**
Prof.univ.dr. Toma PLEȘANU***

Resursa umană este cea mai importantă valoare a oricărei organizații. Menținerea unei resurse umane performante trebuie să fie obiectivul principal al oricărui comandant. Unele dintre standardele de control intern managerial sunt dedicate acestui aspect. Managerii trebuie să implementeze într-un mod inteligent aceste standarde, pentru progresul organizației. Fără oameni performanți, nu există progres în organizație.

Human resource is the most important value of any organization. To maintain a performing human resource it must be the principal objective of any army commander. Some of internal management standards are dedicated for this. Managers need to implemented in a smart way this standards for the organization progress. Without performant people doesn't exist progress in organisation.

Les ressources humaines sont la valeur la plus importante de toute organisation. L'objectif principal de tout commandant doit être la préservation d'une ressource humaine de haute performance. Certaines normes de contrôle interne de gestion sont consacrées à cet aspect. Les dirigeants doivent mettre en œuvre avec habileté ces normes pour l'évolution de l'entreprise. Sans employés efficaces, il n'y a pas de progrès dans l'entreprise.

Cuvinte-cheie: organizație militară; control intern managerial; resurse umane; standarde; integritate; motivație.

Keywords: military organisation; internal management control; human resource; standards; integrity, motivation.

Mots-clés: organisation militaire; contrôle interne de gestion; ressources humaines; normes; intégrité; motivation.

Cea mai mare criză pe care o poate avea o organizație este pierderea resursei umane, în general, și a celei performante, în special. Coșmarul oricărui manager ar trebui să fie plecarea celor mai buni angajați, din varii motive. Din păcate, efectul plecării celor mai buni angajați dintr-o organizație

mare și, mai ales, de stat, incluzând aici organizația militară, nu este vizibil imediat și nici nu poate fi cuantificat în pierderi financiare. Efectele însă se văd în timp, și organizația decade treptat sau se menține într-un echilibru fragil, fără a exista un progres real. Spre deosebire de sectorul public, în sectorul privat acest lucru are efecte mult mai rapide și vizibile, ca: scăderea cifrei de afaceri, pierderi iremediabile și chiar falimentul.

Pornind de la aceste considerente, emitem ipoteza că, fără un management corect al resursei umane, orice organizație poate suferi o decădere majoră, ireversibilă uneori.

De aceea implementarea standardelor de control intern managerial, specifice resurselor

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: moisecarmen@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: clencielena@yahoo.ro

***Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”,

Sibiu

e-mail: tomaplesanu@yahoo.co.uk

umane, trebuie realizată corect. Dintre cele 16 standarde de control intern managerial, primele trei: Standardul 1 – Etica, integritatea; Standardul 2 – Atribuții, funcții, sarcini și Standardul 3 – Competența, performanța sunt standarde specifice acestui domeniu.

La nivelul Ministerului Apărării Naționale, potrivit Ordinului nr. M. 100/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale, structura centrală responsabilă de implementarea acestor standarde este Direcția generală management resurse umane¹. Toate politicile de management al resursei umane sunt emise de la nivelul acestei structuri. Importanța unor politici corecte de personal este de la sine înțeleasă.

Se prezintă, în continuare, rezultatele parțiale ale unui studiu, realizat prin construirea unui instrument de evaluare (un chestionar), și aplicarea acestuia asupra unui eșantion reprezentativ din cadrul structurilor de conducere ale Ministerului Apărării Naționale, pentru a avea un sistem de referință documentat în cercetările viitoare și în identificarea oportunităților de îmbunătățire a acestui sistem².

Pentru *Standardul 1 – Etica, integritatea*, conform legislației naționale în vigoare, trebuie implementate o serie de cerințe. Acestea ar fi: stabilirea unor reguli de conduită internă și a sancțiunilor aferente nerespectării acestora³; declararea averilor pentru persoanele cu funcții de conducere⁴; declararea cadourilor primite în activități de protocol care depășesc o anumită sumă, stipulată în legislație⁵; asigurarea, prin aplicarea unor proceduri clar stabilite, a respectării codurilor de deontologie profesională; aplicarea de chestionare angajaților pentru a ne asigura de cunoașterea legislației în vigoare aferente acestui standard; efectuarea de prezentări care să conțină teme specifice standardului; executarea de controale inopinate pentru a verifica respectarea cerințelor; crearea de oportunități pentru a cunoaște și a respecta cerințele standardului.

Dar cum realizăm în mod practic aceste lucruri, care sunt acțiunile și activitățile care trebuie executate pentru a spune că standardul a fost implementat? O parte dintre activități sunt vizibile și pot fi verificate ușor printr-o simplă accesare a site-ului Agenției Naționale de Integritate, și anume, declararea averilor. Ce nu putem și cu certitudine:

dacă au fost declarate corect și complet. Acest lucru trebuie să fie responsabilitatea personală a fiecăruia, deoarece intră sub incidența falsului în acte.

O altă activitate ușor de identificat ar fi aceea a controalelor inopinate, care, de obicei, se consemnează într-un registru. Este dificil de verificat dacă au fost aplicate chestionarele la modul serios sau doar formal și, de asemenea, este greu de identificat dacă au fost realizate prezentări pe aceste teme.

O soluție ar fi transmiterea și de materiale în format electronic de către toți angajații structurii. Declararea cadourilor reprezintă, din nou, o activitate care trebuie să fie bazată pe corectitudinea și pe responsabilitatea angajaților care primesc astfel de cadouri. Dezvoltarea unei culturi organizaționale, bazate pe responsabilitate, pe corectitudine, pe respect reciproc și pe integritate trebuie să fie dezideratul acestui standard.

Pentru *Standardul 2 – Atribuții, funcții, sarcini*, cel mai important și, totodată, cel mai dificil lucru, din punctul meu de vedere, în urma studierii literaturii de specialitate, este acela de a stabili un echilibru între abilități și provocări, pentru fiecare loc de muncă. Odată acest echilibru creat, s-ar crea o stare de mulțumire persoanei respective și aceasta ar munci la capacitate maximă, aducând plus valoare organizației din care face parte.

Acest echilibru, care produce o stare de fericire pentru cele mai multe persoane, a fost definit de către psihologul american Mihály Csikszentmihályi, sub numele de ”flow”. Respectiva stare ar fi obținută, potrivit acestuia, în urma realizării unor cercetări, prin: intensitatea focalizării pe activitatea desfășurată; obiective clare; alegerea proprie a activității; activitățile trebuie să fie nici cu prea multe provocări (apare fenomenul de burnout⁶), nici fără provocări (apare plictiseala); primirea de feedback, în urma activităților⁷.

Aceste constatări au condus la realizarea unui model cu două axe: nivelul provocărilor și nivelul abilităților. Grafic, acesta se prezintă astfel:

Este o reală provocare stabilirea acestui echilibru, însă fără politici coerente și corect implementate, resursa umană nu va fi valorificată la adevăratul ei potențial și nu se vor putea înregistra nici progrese în organizație.

Un alt aspect de care trebuie să se țină cont este acela de a corela atribuțiile cu funcția și cu sarcinile trasate.

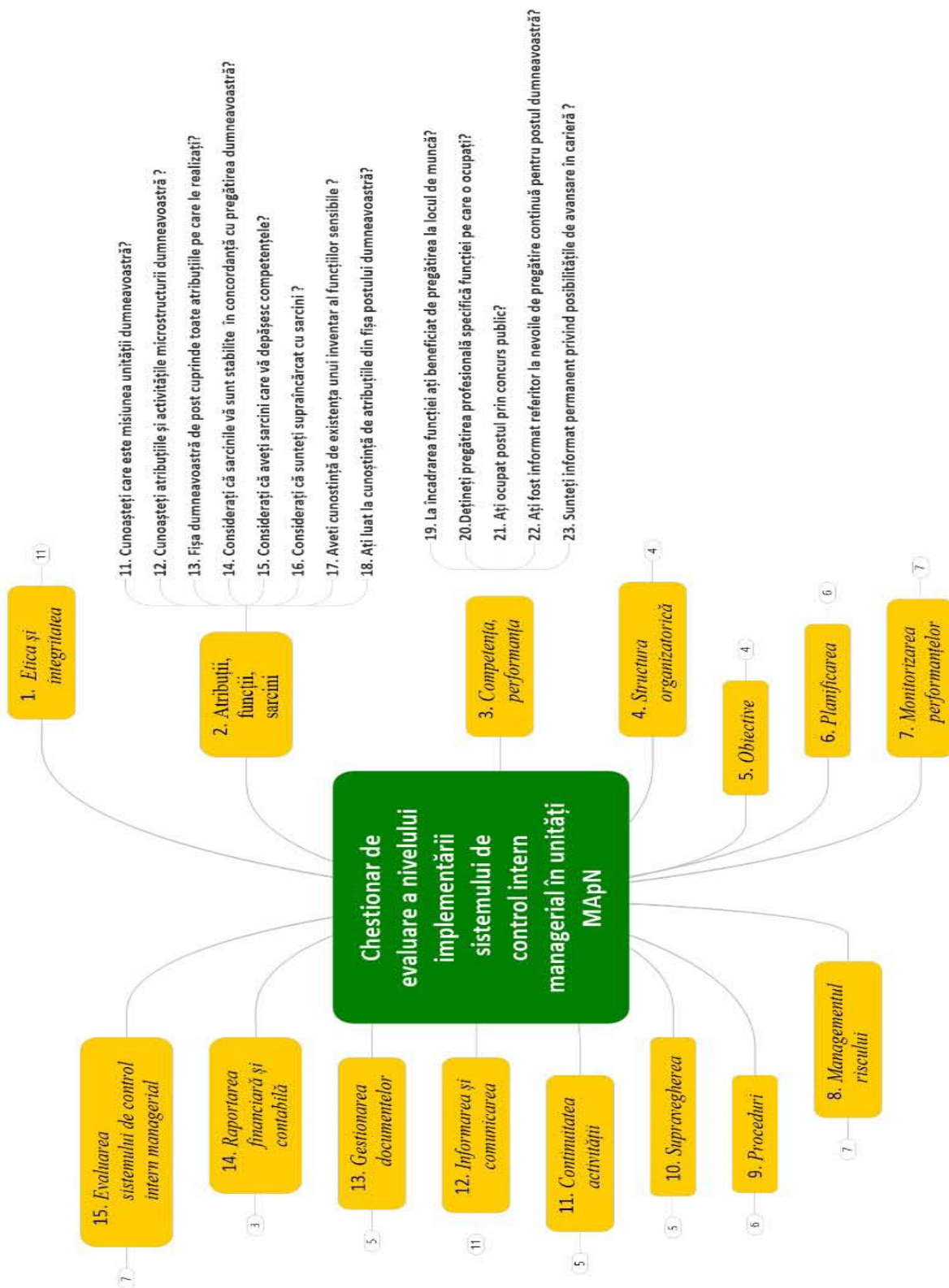

Figura 1 Schema chestionarului (doar o parte dintre cele 93 de întrebări sunt expandate, cea referitoare la domeniul resurselor umane)

Cerințele principale ale acestui standard sunt: asigurarea că toate documentele care privesc misiunea structurii, regulamentele interne, activitățile microstructurilor sunt la zi și sunt cunoscute de angajați; întocmirea unui document care să cuprindă funcțiile sensibile, conform unui model și unei metodologii prestabilite; actualizarea permanentă a fișelor posturilor; stabilirea unor

să fie ocupate, conform legislației în vigoare; fiecare post trebuie să aibă clar definite atribuțiile și abilitățile necesare, pentru a putea fi ocupat, cu obiective și indicatori de performanță clar stabiliți; să existe permanent o situație la zi cu următoarele etape de pregătire, pentru fiecare persoană în parte din cadrul unei organizații, pe baza abilităților deținute și dorințelor acesteia de evoluție în carieră;

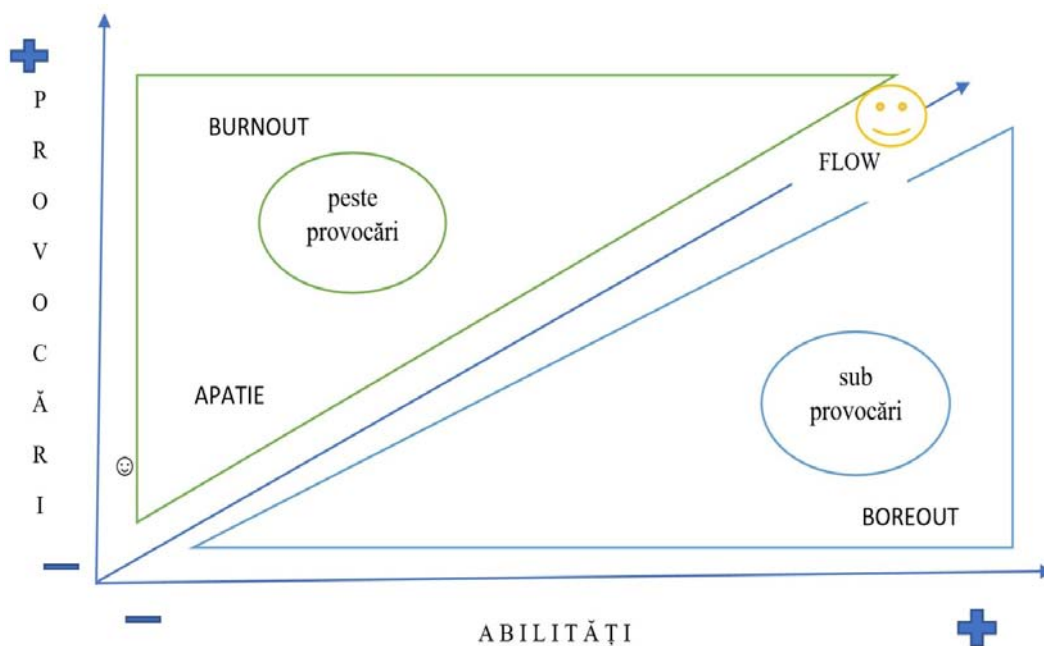

Figura 2 Modelul "FLOW"

Sursa: Adaptare după Mikael Krogerus și Roman Tschäppeler, *The Decision Book, Fifty models for strategic thinking*, PROFILE BOOKS LTD, Anglia, 2017, pp. 52-53.

măsuri adecvate, pentru gestionarea funcțiilor sensibile și reducerea expunerii la riscurile aferente acestora⁸.

Aceste cerințe pot fi verificate prin documentele specifice existente la nivelul fiecărei structuri. Totodată, angrenarea managerilor în identificarea și stabilirea măsurilor necesare funcțiilor sensibile; întocmirea prin colaborare a documentelor structurii conduce la o consolidare a relațiilor profesionale și la realizarea unei adevărate echipe de conducere a structurii. Acest fapt va consolida managementul resurselor umane și va genera plusvaloare. Totodată, realizarea documentelor cu sprijinul unor aplicații informatice de tip colaborativ, dedicate acestui tip de muncă, va scurta durata multor ședințe și va eficientiza procesul muncii.

Pentru cel de-al treilea standard, *Standardul 3 – Competența, performanța*, este necesar a fi implementate următoarele cerințe: toate posturile

programele de pregătire profesională să fie adaptate nevoilor reale de pregătire de la nivelul structurilor, acestea să fie cât mai aplicate și cu informații la zi⁹.

Aici, este necesară o dezvoltare, în primul rând, din punct de vedere calitativ a programelor de pregătire profesională. Acest fapt nu se poate însă realiza fără o resursă umană profesionistă, care să fie angrenată în corpul instructorilor și al personalului didactic. Politicile de resurse umane în acest domeniu trebuie să fie mult mai complexe și atent stabilite pentru a putea avea continuitate în procesul învățării pe tot parcursul vieții. Resursa umană de acest tip nu se poate forma de azi pe mâine. Un bun profesor se formează în ani de studiu și de practică.

Totodată, trebuie să existe și o motivație extrinsecă, de tip financiar, pentru a putea atrage resursă umană de bună calitate în această zonă

profesională. Dacă nu există motivație suficientă, este foarte posibil ca acest tip de resursă umană să migreze spre alte funcții mai atractive atât din punct de vedere financiar, cât și al oportunităților de dezvoltare profesională.

„Managementul resurselor umane reprezintă coloana vertebrală”¹⁰ a unei organizații moderne.

Concluzii

În prezent, în cadrul Ministerului Apărării Naționale, sunt stabilite norme de aplicare pentru toate cerințele enunțate anterior și se execută activități specifice pentru a se menține și a se dezvolta aceste standarde, dar, ca în orice domeniu, există loc și de îmbunătățiri.

Important este să se mențină și să se dezvolte un sistem coerent al managementului resursei umane, ținându-se cont de cerințele minimale ale standardelor de control intern managerial. Eficiența și progresul oricărei organizații depind de o bună gestionare a resursei umane. O planificare pe termen mediu și lung în acest domeniu este primordială. Este important să se găsească resurse și să fie luate decizii corecte, bazate pe studii de specialitate, pentru a putea genera un management al resursei umane care să îndeplinească viața personală a individului cu succesul organizației.

Principalele aspecte de luat în calcul privind managementul resursei umane, potrivit specialiștilor, sunt: integrarea angajaților, instruirea, evaluarea performanțelor, adaptarea la dinamica organizațională, comunicarea organizațională și motivarea angajaților.

Odată implementate toate cerințele menționate anterior, putem să considerăm că există un bun management al resursei umane, stabilit prin prisma standardelor de control intern managerial și a studiilor de specialitate. Acest tip de cercetare considerăm că își dovedește utilitatea în identificarea oportunităților de dezvoltare a sistemului de control intern managerial în cadrul organizației militare și în posibilitatea aprofundării unor noi cercetări în domeniu.

NOTE:

1 *** *Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 654, București, 28 iulie 2006, republicată.

2 Obiectivul cercetării a fost realizarea unei imagini de ansamblu asupra gradului de implementare a sistemului de control intern managerial la nivelul organizației militare, precum și asupra manierei în care este perceput acest sistem de management de către persoanele cu funcții de conducere

din MAPN, cu vârste și vechimi diferite. Pentru această cercetare, a fost conceput și aplicat un chestionar, pentru a putea determina obiectivele de cercetare stabilite.

3 *** *Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare.*

4 *** *Legea nr. 115/1996 pentru declararea și controlul averii demnitarilor, magistraților, a unor persoane cu funcții de conducere și de control și a funcționarilor publici, cu modificările și completările ulterioare.*

5 *** *Legea nr. 251/2004 privind unele măsuri referitoare la bunurile primite cu titlu gratuit cu prilejul unor acțiuni de protocol în exercitarea mandatului sau a funcției.*

6 https://ro.wikipedia.org/wiki/Sindromul_burnout, accesat la 06.07.2019.

7 Mikael Krogerus, Roman Tschäppeler, *The Decision Book, Fifty models for strategic thinking*, PROFILE BOOKS LTD, Anglia, 2017, pp. 52-53.

8 *** *Ordinul nr. M.100/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale.*

9 *Ibidem.*

10 Georgeta Pânișoară, Ion-Ovidiu Pânișoară, *Managementul resurselor umane – Ghid practic*, Ediția a II-a, Editura Polirom, București, 2005, p. 3.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 654, București, 28 iulie 2006, republicată.

*** *Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare.*

*** *Legea nr. 115/1996 pentru declararea și controlul averii demnitarilor, magistraților, a unor persoane cu funcții de conducere și de control și a funcționarilor publici, cu modificările și completările ulterioare.*

*** *Legea nr. 251/2004 privind unele măsuri referitoare la bunurile primite cu titlu gratuit cu prilejul unor acțiuni de protocol în exercitarea mandatului sau a funcției.*

*** *Legea nr. 455 din 18.07.2001 privind semnătura electronică*, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 316, din 30 aprilie 2014.

*** *Ordinul nr. M.100/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale.*

Pânișoară Georgeta, Pânișoară Ion-Ovidiu, *Managementul resurselor umane – Ghid practic*, Ediția a II-a, Editura Polirom, București, 2005.

Krogerus Mikael, Tschäppeler Roman, *The Decision Book, Fifty models for strategic thinking*, PROFILE BOOKS LTD, Anglia, 2017.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Sindromul_burnout

DE LA MERCENARI LA PRIVATE DEFENCE. CAZUL COMPANIILOR MILITARE PRIVATE RUSE

*FROM MERCENARIES TO PRIVATE DEFENCE.
THE CASE OF RUSSIAN PRIVATE MILITARY COMPANIES*

*DES MERCENAIRES À LA PRIVATE DEFENSE.
LE CAS DES SOCIÉTÉS MILITAIRES PRIVÉES RUSSES*

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU*
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI**

Războiul hibrid modern a adus o valoare adăugată importantă, implicând instrumente vechi în haine noi. Este și cazul PMC – Companiile Militare Private –, utilizate în forme care permit negarea credibilă și angajarea mercenarilor cu impunitate. Este cazul Companiilor Militare Private ale Rusiei, o formă de *private defence* care se apropie cel mai mult de mercenari. *Lawfare*, războiul legal, o altă formă foarte prezentă a abordării hibride în zilele de azi, a oferit mijloacele de a angaja și de a schimba o practică profund condamnată, așa cum a permis încălcarea regulilor războiului și a drepturilor omului în construirea unui instrument foarte eficace și cu un impact foarte mare, atunci când se confruntă cu armate regulate, dar și cu gherile, cu insurgențe și cu protestatari legitimi.

Studiul face o trecere în revistă a cadrului legal internațional în cazul utilizării mercenarilor și se canalizează pe obișnuințele și pe abuzurile noilor Companii Militare Private – PMC. De la cadrul legal, respectat în cazul legislației americane și al abordării *private defence* – apărării private în Statele Unite, translația acestor PMC-uri ca instrument în Rusia a pus întreaga cadru sub umbrela unui adevărat război legal, *lawfare*, cu ambiguitatea în statut și ilegalitatea directă potrivit legislației ruse. Ca să nu vorbim despre dificultățile prin care aceste PMC-uri și modul lor concret de a opera se potrivesc cu legislația internațională privind mercenarii și intervențiile ilegale de natură hibridă.

Cazul mercenarilor ruși este în prim-planul acestui articol. El acoperă baza legală (in)existentă în Rusia, utilizarea hibridă a companiilor de apărare private, inexistente din punct de vedere legal, în operațiunile speciale ofensive ale Rusiei, ca și utilizarea lipsei bazei legale pentru a constrânge mercenarii prin condamnarea unora dintre ei pentru a asigura o negare credibilă a susținerii lor de către statul rus; nu în cele din urmă, obișnuința utilizării PMC-urilor ruse ca un instrument de proiecție a puterii, metodele de finanțare acoperită a acestor intervenții și utilizarea politică a unor asemenea instrumente pentru a exhiba caracteristicile de Mare Putere.

The modern hybrid warfare came with an important added value involving old instruments in new clothes. It is the case of the Private Military Companies, used in a way that allows credible denial and the hiring of mercenaries with impunity. It is the case of the Russian PMCs, a form of the private defence that goes the closest to mercenaries. Lawfare, another very present form of the hybrid approaches nowadays, has provided the means to hire and change a highly condemn practice as well as the breach of the rules of war and the human rights into a very effective tool with a very high impact when facing regular armies as well as guerillas, irregulars or legitimate protesters.

The study makes an overlook into the international legal framework for the use of mercenaries, and moves to the uses and abuses of the new PMCs – Private Military Companies. From the legal framework observed in the case of American legislation and private defence approaches in the US, the translation of the PMCs as an instrument in Russia has put the framework under the umbrella of a real lawfare, with ambiguity in the status and illegality according to the internal Russian legislation. Not talking about difficulties of those PMCs and their way of operating to fit into the international legislation regarding mercenaries and the illegal interventions of hybrid nature.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: keafuyul.@gmail.com

***Universitatea „Titu Maiorescu”**

e-mail: tfrunzeti@yahoo.com

Russian mercenaries case study is in the heart of the present paper. It covers the legal (un)existent internal base, the hybrid use of legally inexistent private defence companies in Russia's offensive special operations, as well as the use of the lack of legal base for constraining mercenaries by condemning some for a credible denial. And last but not least, the habitudes in using Russia's PMCs as a power projection instrument, methods to covertly finance those interventions and the political use of such an instrument in showing characteristics of a Great Power.

La guerre hybride moderne a apporté une valeur ajoutée significative, supposant la substitution des instruments obsolètes avec des équipements de dernière génération. Il s'agit des PMC – Private Military Companies –, utilisées sous des formes qui font le déni crédible et l'emploi de mercenaires en toute impunité. C'est le cas des sociétés militaires privées russes (SMC), une forme de "private defense" qui est à peu près équivalent aux mercenaires. "Lawfare", la guerre légale, une autre forme extrêmement présente de l'approche actuelle hybride, a fourni les moyens d'engager et de changer une pratique profondément répréhensible, comme elle a permis la violation des règles de guerre et des droits de l'homme pour créer un instrument très efficace et avec un impact très élevé face aux armées régulières, aux troupes de la guérilla, aux insurgés, aux manifestants légitimes.

Cette étude fait une brève présentation du cadre juridique international sur l'utilisation des mercenaires, en s'attachant aux travers et aux abus des nouvelles sociétés militaires privées – SMC. À partir du cadre juridique, respecté par le droit américain, et de l'approche de "private defense" – la défense privée aux États-Unis –, la transposition de ces PMC, en tant qu'instrument en Russie, a placé l'ensemble du cadre sous l'égide d'une véritable guerre légale, "lawfare", avec l'ambiguïté dans le statut et avec une illégalité directe, selon la législation russe. Sans oublier les difficultés avec lesquelles ces PMC et leur fonctionnement concret sont conformes au droit international sur les mercenaires et sur les interventions illégales hybrides.

C'est le cas des mercenaires russes qui fait l'objet de cet article. Il couvre la base juridique (in)existante en Russie, l'utilisation hybride des sociétés de sécurité privées, légalement inexistantes, dans les opérations offensives spéciales de la Russie, ainsi que l'exploitation de l'absence du cadre légale pour contraindre les mercenaires, en condamnant certains d'entre eux, de démentir aussi crédible que possible le soutien apporté par l'État russe; enfin, l'utilisation des SMC russes comme instrument de projection de puissance, les moyens illégaux de financement de ces interventions et l'utilisation politique de tels instruments pour exhiber ses caractéristiques de Grande Puissance.

Cuvinte-cheie: mercenari; private defence; război hibrid; război legal; gherilă; revoluție; insurecție; protest.

Keywords: mercenaries; private defence; hybrid warfare; lawfare; guerrillas; revolution; insurrection; protest.

Mots-clés: mercenaires; private defense; guerre hybride; guerre légale; guérilla; révolution; insurrection; protestation.

Mercenariatul. O bază legală imperfectă

Mercenariatul își are o lungă dezvoltare istorică și e utilizat din cele mai vechi timpuri. Ideea de a recruta oameni specializați în arta armelor pentru a apăra un prinț sau un nobil și de a participa în războaie e o constantă în cursul istoriei. Apariția statelor naționale, a suveranității egale și a responsabilităților reciproce ale statelor, care vin cu recunoașterea egalității suverane, presupune și stabilirea responsabilităților pentru resortisanții mercenari, o abordare care, credem noi, ar putea să se extindă astăzi la dimensiunea luptătorilor străini – *foreign fighters* – în teatrele de operații teroriste de jur împrejurul lumii, cu toate consecințele care revin statelor pe această dimensiune¹.

Totuși, trebuie recunoscut că legislația în materie e imperfectă. În primul rând, pentru că vorbim, în cea mai mare parte, despre convenții deschise spre semnare statelor sau despre *Rezoluții ale Adunării Generale a ONU* care nu sunt obligatorii.

În al doilea rând, pentru că toți cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate nu sunt

semnatari ai acestor convenții, chiar dacă unii sunt votanți ai Rezoluțiilor Adunării Generale a ONU.

Nu în ultimul rând, pentru că definiția din aceste documente, pentru mercenari, este una cumulativă a unui set de condiții care o fac inaplicabilă sau greu aplicabilă în practică.

Rădăcinile legilor antimercenariat se află în legile neutralității din secolul al IX-lea, codificate în *Convenția de la Haga privind respectarea Drepturilor și Datoriilor Puterilor neutre în timp de Război*². Articolul 4 menționează faptul că statele neutre nu pot permite corpurilor de combatanți sau agențiilor de recrutare să se deschidă pe teritoriul statelor neutre, să acționeze precum beligeranții. Totuși, Articolul 6 absolvă statul neutru de responsabilități pentru persoanele care traversează frontiera și-și oferă serviciile beligeranților³. Iar Articolul 17 menționează, drept clauză a pierderii neutralității în război, că prevederile se aplică mercenarilor⁴.

Actul ilegal, potrivit Convenției, nu e mercenariatul *per se* cât violarea suveranității sau

integrității teritoriale a unui stat terț. Legătura e făcută mai degrabă între mercenari și agresiunea la adresa unui stat, respectiv principiile neamestecului în afacerile interne ale statului vizat⁵.

Deci, prevederile dreptului internațional, așa cum e el cuantificat astăzi, cu sau fără statele ca părți ale convențiilor, presupun ca, atunci când se desfășoară un conflict intern sau un război între două state, terțul să respecte suveranitatea statelor și deci să rămână neutru în raport cu războiul respectiv, acest lucru presupunând și neimplicarea terțului în nici un fel ca sursă de mercenari/comandanți/trupe sub orice formă.

Pe această bază, acțiunile Rusiei în Ucraina, chiar și fără asumarea directă a prezenței armate a statului rus, ci doar a unor militari ruși care „s-au rătăcit” în Ucraina sau care erau în concediu – după cum a explicat Serghei Lavrov în ședința OSCE, în care Ucraina a prezentat probele – ca și a altor resortisanți ruși, antrenează responsabilități ale statului, potrivit convențiilor referitoare la mercenari.

*Protocolul adițional I (1977) la Convențiile de la Geneva din 1949*⁶ este singurul document în vigoare astăzi *erga omnes*, aplicabil tuturor, referitor la mercenari și el prevede că un mercenar nu poate fi considerat combatant sau prizonier de război – deci, nu i se aplică Convențiile de la Geneva, în acest caz; iar apoi, este prevăzută o formulă de definire a mercenarului, care reclamă cumulativ mai multe condiții, între care persoana care e recrutată special local sau peste hotare pentru a lupta într-un conflict armat; chiar participă la ostilități; e motivată de bani cu compensații mult mai importante decât forțele militare regulate ale statului în cauză; nu este un cetățean al unei părți aflate în conflict; nu e parte a forțelor armate a niciunei părți aflate în conflict; nu a fost trimisă de statul căruia îi aparține ca militar, în calitate oficială, la un terț aflat în conflict⁷.

Convenția are câteva valori de întrebuintare, între care cea mai importantă, descurajarea mercenariatului prin privarea de drepturi chiar și cele egale cu militarii forțelor regulate, dar și antrenarea răspunderii statelor aparținătoare.

Totuși, definiția mercenariatului este atât de restrictivă în prezenta convenție încât este nepractică și neutilizabilă, în cazuri particulare concrete, oricât de evidente ar fi îndeplinirea prezentelor condiții de către soldații ruși din armata

regulată, capturați în Ucraina, de exemplu, pentru care statul rus neagă orice responsabilitate.

Pe de altă parte, există numeroase eforturi de reparare a acestor vulnerabilități ale legislației, precum *Convenția împotriva Recrutării, Utilizării, Finanțării și Trainingului mercenarilor*, din 4 decembrie 1989, cu 36 de state părți și 9 semnatari, adoptată prin Rezoluția 44/34 a Adunării Generale a Națiunilor Unite⁸.

Mai putem adăuga aici și *Convenția pentru Eliminarea Mercenariatului în Africa, adoptată de către Organizația Unității Africane*, la Libreville, 3 iulie 1977⁹, care este specifică și care repetă prevederile Protocolului Adițional I al Convenției de la Geneva.

Aici, în noua convenție, definiția mercenariatului derivă din Articolul 47 din Protocolul I, dar deja merge mult mai departe, se aplică oricărui conflict armat (Articol 1, paragraf 1) și oricărei situații (Articol 1, paragraf 2). Toate sunt considerate încălcări ale dreptului internațional, cu egală responsabilitate pentru mercenarul în sine și pentru statul aparținător, cu antrenarea de responsabilități pentru state care trebuie să ia măsuri, în raport cu resortisanții mercenari – condamnări, potrivit Codului Penal, urmărirea, prevenția proactivă. Articolul 4 sancționează și complicitatea la activitatea de mercenariat. Articolele 9 și 12 prevăd și extrădarea celor implicați, potrivit Convenției, pentru a face față acuzațiilor de crime în statul în cauză, nu numai prevederilor interne de sancțiune pentru mercenariat.

Dosarul este extrem de complex și există și variante mai directe, și propuneri de convenții obligatorii, ba chiar și studii care separă activitatea legitimă a companiilor militare private de cea a mercenarilor. Michael Scheimer are un asemenea studiu, care e menit să protejeze Companiile Militare Private din punct de vedere juridic, dar și să clarifice situația juridică și să antreneze responsabilitatea statelor unde sunt înregistrate companiile și ai căror cetățeni sunt implicați în aceste acțiuni ilegale¹⁰.

Scheimer arată că toate companiile militare private cad sub incidența Articolului 47, care definește mercenariatul, dar pot să-l evite la fel de lesne, din cauza condițiilor cumulative ale definiției. Sprijinul și rolul de consiliere nu sunt prevăzute în Convenție, definiția presupune rolul direct în lupte efective – fapt ce include automat

companiile militare private, dar cu condiții greu de probat privind implicarea directă; implicarea financiară nu e simplu de probat pentru angajații companiilor militare private, orientate spre profit, dar nu antrenează tipul de condiții financiare cerut de definiție, care se referă la oamenii angajați, care nu sunt direct legați de condițiile ce duc la sancțiuni, prevăzute de Convenție¹¹. Mai mult, Scheimer probează că există limbaj și formulări ale contractelor care pot lesne evita condiția nonapartenenței la forțele armate ale părților implicate într-un conflict¹².

Totuși, concluzia tuturor studiilor, în condițiile noilor convenții, este că o companie militară privată este legitimă, dacă în statul în care e înregistrată, este acceptată varianta apărării private, și dacă există formulele adecvate de control ale instituțiilor statului care controlează armata regulată și serviciile de informații (se poate prin contractele semnate cu statul, care ar trebui să fie direct beneficiar) și dacă sunt prezente în format asumat și reprezintă transparent statul în cauză. Este singura variantă de legalitate a utilizării companiilor militare private pe teritoriul unui stat terț.

Lawfare. Utilizarea în cazul mercenarilor și a private defence

În abordarea conceptului de *lawfare*, nu se poate ignora absența legislației în domeniu sau incompleta statuare a acestuia în Dreptul Internațional, care, nu de puține ori, este speculată, astfel că, în atingerea obiectivelor militare și strategice, se recurge la folosirea mijloacelor militare¹³. Și aici, vorbim despre acțiuni care presupun o premeditare, o planificare strategică în atingerea obiectivelor, nu despre acțiuni pur întâmplătoare sau declanșate de vulnerabilitățile țării în cauză¹⁴.

S-ar putea spune că ne confruntăm tot mai des cu astfel de situații, iar exemplele nu sunt deloc puține, dintre care am putea menționa: apariția acelei noi forme de confruntări militare, în care, drept instrument, sunt folosiți soldați fără însemne și neasumați, așa-numiții „omuleți verzi”, pentru a se evita asumarea responsabilității atât în ceea ce privește agresiunea, cât și drepturile respectivilor soldați și ale familiilor acestora¹⁵; exploatarea capacităților și a poziției dominante deținute, în vederea obținerii de avantaje naționale în războiul cibernetic și în acțiunile agresive din spațiul energetic, prin specularea lacunelor existente în

legislația internațională, astfel de acțiuni nefiind încă sancționate de Dreptul internațional ca agresiuni; crearea de insule artificiale pe mare, cu scopul de a spori drepturile *off-shore*, cum ar fi construirea de noi fortificații strategice, recurgându-se chiar la invocarea unor argumente legate de dezvoltarea naturală a acestor insule artificiale; să nu uităm cazul unui grup de aventurieri/teroriști, care intenționează să-și înființeze propriul stat, prin cumpărare sau prin luarea cu forța a unor zone aflate pe teritoriul unor state slabe, acolo unde autoritatea acestora este redusă, iar armata este insuficient dotată și instruită.

Războiul legal – lawfare –, utilizat în cazul mercenarilor și al companiilor militare private presupune specularea vidului de legislație sau ocolirea responsabilităților din legislația existentă în această materie. Am văzut mai sus care sunt deficiențele legislației iar atunci când ea există și e clarificată, lipsa apetitului statelor de a se alia principiilor și prevederilor convențiilor în materie.

Companiile militare private sunt un instrument relativ recent al proiecției de putere a statelor. Existența legiunilor străine, a mercenarilor și utilizarea lor de către state, cu preponderență în colonii, reprezintă un fapt consemnat în timpul Războiului Rece. Totuși, statele au în continuare legislații, care menționează monopolul forței militare legitime și care condamnă mercenarii. Instrumentarul companiilor militare private, în sens direct, aparține totuși secolului XXI, când extinderea războiului hibrid și nevoia negării credibile a acțiunilor, dar și introducerea unor forme de afaceri și de autofinanțări a acestor instrumente au făcut ca forțele militare să fie dublate de asemenea companii. Cea mai cunoscută și cea mai extinsă utilizare revine Federației Ruse, deși mercenarii și companiile militare private sunt interzise, în continuare, în Rusia.

Definiția cea mai des utilizată pentru companiile militare private este preluată din ”Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict”¹⁶ și stipulează că CMSP (Companiile Militare și de Securitate Private) sunt „entități private de afaceri care furnizează servicii militare sau de securitate”. În ultimii ani, Rusia a început să fie din ce în ce mai interesată de Companii Militare Private, acestea

fiind utilizate de către unele state, precum SUA, Marea Britanie, Africa de Sud sau Israel.

Diferența fundamentală dintre companiile militare private occidentale și cele ruse este relevantă. Primele au contracte cu statele de care aparțin și au atribuții stricte în recrutarea militarilor de profesie, în antrenarea acestora și îndeplinirea de misiuni periculoase, însoțind trupele militare naționale regulate, cărora le revin atribuțiile generale în conflict și care dețin capacitățile grele și specifice. Companiile private sunt folosite în misiuni speciale, gradul lor de utilizare fiind relativ restrâns în rest – răpiri, asistență și securitatea privaților în teritorii ostile –, deci, cu precădere, atribuții de pază și protecție.

În cazul Federației Ruse, companiile militare private aparțin unor oligarhi ai lui Putin, recrutarea și pregătirea angajaților se fac în tabere GRU – serviciile militare ruse –, iar utilizarea lor în operațiuni speciale excede paza și protecția, fiind, în fapt, trupe militare regulate cu statut special, acoperit, fără asumarea lor de către Moscova, fiind posibilă negarea credibilă și operațiunile de cucerire, preluare, apărare a unor resurse vitale din zone complicate, pe care le exploatează în interes personal, de afaceri, al proprietarului și al statului rus. Legăturile cu statul rus și cu serviciile secrete, cu precădere cele militare, sunt evidente și obligatorii pentru funcționare, chiar și numai în afara teritoriului rus.

Trimiterea contractorilor pe câmpul de luptă implică costuri politice și financiare mai mici și ajută la reducerea costurilor diplomatice și sociale pentru continuarea războiului. În plus, statele nu trebuie să explice public pierderile suferite. Riscurile asumate de către soldații privați sunt mai mari și statul nu are aceleași responsabilități față de ei și de familiile lor, odată ce cad morți sau răniți¹⁷.

În plus, operațiunile pe care le pot îndeplini aceste companii private pot trece dincolo de legile clasice ale războiului, nefiind trupe regulate, iar cei angajați sau capturați de aceste companii nu pot invoca legile războiului, pentru că cei implicați nu au statut de trupe regulate, niciun stat aparținător responsabil. De fapt, companiile militare private sunt un instrument perfect de *lawfare* – război legal – prin funcționarea la limita legii sau pe teritorii unde legea nu are aplicabilitate¹⁸.

Companii militare private. Cazul Rusiei. Obişnuințe și abuzuri în utilizarea private defence

Între 1998 și 2013, Rusia a avut mai multe încercări de a înființa companii militare private pe model occidental. Totuși, produsul final a reprezentat un hibrid, combinând caracteristicile companiilor de securitate private cu ale celor militare. Cele mai semnificative CMP-uri din acea perioadă au fost Antiterror-Orel, Antiterror, Grupul RSB și Grupul de Securitate Moran (care are legături cu Grupul Wagner)¹⁹. În era Putin, Kremlinul a pus accentul pe utilizarea politicii externe prin provocarea Occidentului, cu scopul de a consolida regimul în interior, dar și pentru a restabili vechile „sfere de influență” rusești care existau în perioada sovietică. Cele mai importante companii militare private rusești înființate în ultimul deceniu sunt Moran Security (2011), RSB Group (2011), ENOT (2011) și Wagner (2013)²⁰.

În ultimul deceniu, companiile militare private rusești și-au extins atât gama de servicii pe care le furnizează, cât și zonele în care operează. La început, majoritatea CMP-urilor rusești se concentrau pe servicii de protecție pentru indivizi, companii și infrastructuri critice, sau pe consultanță militară și instruire pentru forțe militare străine²¹. După Primăvara Arabă și începutul războaielor civile, care au avut loc după 2011 în Libia și în Siria, Kremlinul a reevaluat rolul forțelor neregulate și al actorilor nonstatali în conflictele hibride, ceea ce a generat formarea Forțelor Speciale de Operații rusești (SOF) – subordonate Statului General rus – și a companiei militare private Slavonic Corps Limited.

Prima utilizare a forțelor neregulate, în contextul unui conflict hibrid, de către Rusia a fost în timpul anexării Crimeii și începerii războiului din Donbas.

CMP-urile rusești joacă un rol din ce în ce mai important în zonele de conflict și ocupă o poziție egală cu cea a trupelor militare regulate pe câmpul de luptă, fiind un fel de structuri guvernamentale. CMP-urile rusești preiau controlul în „zone gri”, pentru a crea „zone de stabilitate artificială”, în principal cu scopul de a exploata resursele naturale dintr-o zonă și de a prelua parțial controlul politic.

Companiile militare private rusești și-au extins sfera de activități și în spațiul securității cibernetice și al educației/propagandei militar-patriotice,

mai nou al războiului informațional²². Omul de afaceri rus Yevgenii Prigojin, finanțatorul Wagner și apropiat al lui Putin, finanțează și „fabrica de trolci” din Sankt Petersburg. Cea mai mare parte a membrilor CMP-urilor sunt veterani ai structurilor de forță și de securitate ale Rusiei, grupurile atrăgând totuși și luptători proruși din alte state postsovietice și din Serbia.

Statutul companiilor militare private are un rol în accentuarea ambiguităților și în creșterea controlului asupra acestora de către organismele de stat ruse. În Occident companiile militare și de securitate private au un statut legal clar și sunt foarte profitabile, în Statele Unite companiile de securitate private au fost legalizate în 1992, sunt înregistrate oficial și au participat deja la protejarea instalațiilor de petrol și gaze din Irak, începând cu anii 2000.

În schimb, companiile militare private rusești nu există *de jure*. Mai mult, apartenența la o organizație militară privată sau înființarea unei companii militare private reprezintă o activitate de mercenariat, care este ilegală, conform Codului Penal al Federației Ruse. Acest lucru este întărit de articolul 13 din Constituție, care marchează monopolul forței armate a Rusiei la nivelul instituțiilor oficiale de stat. Este motivul pentru care companiile militare private rusești sunt înregistrate în străinătate: RSB-Group a fost înregistrat în Rusia, ca să opereze în interiorul Rusiei, pe activitățile de pază și de protecție legală, și a fost înregistrat în Insulele Virgine britanice, pentru operațiuni internaționale, iar grupul Moran a fost înregistrat în Hong Kong²³.

Pentru a ieși din clinciul legal, deși s-a propus legalizarea acestor companii de câteva ori în Duma de Stat, în septembrie 2018, președintele Putin a semnat un decret prin care a clasificat ca secrete toate informațiile despre cei care „cooperează cu serviciile de informații externe ale Federației Ruse și nu sunt angajați”. Astfel, jurnaliștii care scriu despre aspecte legate de companiile militare private ruse pot fi urmăriți penal pentru investigații și dezvăluiri publice din acest domeniu²⁴.

Totuși, potrivit unor experți în materie, Vladimir Putin și Rusia au interesul de a menține ilegale CMP-urile, ambiguitatea fiind un mecanism prin care acestea pot fi controlate atât de Putin, cât și de FSB, ca instituție, dincolo de coordonările pe care le au cu GRU. Atâta vreme cât funcționează

ilegal, acestea pot fi amenințate, șefii și angajații se confruntă cu condamnări la ani grei de închisoare în Rusia²⁵, iar acest mecanism ajută la menținerea loialității lor pentru Kremlin. Astfel, respectarea ordinelor primite de la Kremlin reprezintă un fel de „taxă” de protecție de stat, pentru a li se permite desfășurarea unor astfel de activități, care aduc venituri individuale și private, dincolo de serviciile făcute statului rus²⁶. În plus, Kremlinul poate continua negarea credibilă a implicării statului rus în activitățile din afară, având în vedere că actorii respectivi nu există în mod formal în Rusia.

Condamnarea mercenarilor: instrument de constrângere și de negare credibilă a racolării luptătorilor în apărarea privată

Există patru tipuri de companii militare private rusești: companii de consultanță, companii de sprijin (funcții auxiliare), companii private de securitate și cele care oferă sprijin tactic în timpul operațiunilor militare (inclusiv participare directă).

Funcțiile realizate depind de teatrul în care operează, dar în linii mari, acestea sunt: militare și paramilitare, geopolitice, geostrategice și hibride. Companiile militare private rusești operează în forma în care au fost direct identificate și există, parțial sau indirect, o recunoaștere, în Ucraina, Siria, Libia, Republica Centrafricană și Venezuela.

În faza timpurie a utilizării companiilor militare private, imediat după anexarea Crimeii și după agresiunea militară din estul Ucrainei, a fost mai întâi expusă la nivel internațional înființarea de către Federația Rusă a unor grupări militare, finanțate de diverse companii private, corpuri de mercenari care să lupte în terțe spații externe.

Prima care a atras atenția a fost Moran Security Group, condusă de Viaceslav Kalașnikov, fost ofițer FSB și, probabil, aflat încă pe statele de plată ale serviciului rus, care a recrutat mercenari, cu precădere foști ofițeri din armată sau din serviciile speciale ori foști polițiști, pentru „corpul slavon”, Slavianski Korpus, care avea drept obiectiv inițial și oficial protejarea instalațiilor petroliere din Siria²⁷.

Ajunsă în Siria, unitatea Slavianski Korpus, cu 250 de mercenari angajați, s-a transformat repede într-o forță care oferea sprijin direct trupelor lui Bashar al-Assad. Însă formula s-a dovedit un eșec total, iar unitatea a fost retrasă repede din Siria, fiind chiar o rușine modul în care funcționa, în comparație cu trupele siriene ale guvernului

Al-Assad sau cu milițiile šiite proiraniene, față de Hezbollahul libian, ca să nu mai vorbim despre Pasadaranii și milițiile oficiale iraniene ce acționau pe teren.

Trupele ruse de mercenari erau îmbătrânite, lipsite de flexibilitate și de forță motrice, slab înarmate pentru teatrul de operațiuni din Siria și complet neadaptate condițiilor locale ale luptei cu insurgența siriană, bine înarmată și echipată, cu Frontul Al Nustra, aparținător al organizației Al-Qaeda, și cu luptătorii Statului Islamic. Trupele ruse s-au întors în țară, potrivit sursei citate, acolo unde unii dintre membrii săi ar fi fost condamnați la închisoare, pentru că au primit resurse de la un stat străin, ca mercenari²⁸.

Moscova a negat orice implicare în activitățile corpului slavon. *Le Figaro* subliniază totuși că este aproape imposibil ca un grup de câteva sute de oameni înarmați să efectueze misiuni în beneficiul statului rus, fără acordul forțelor de securitate din Rusia. Iar neadaptarea la spațiul deșertic și contextul de război de gherilă cu insurgența siriană nu înseamnă că trupele ruse nu au abilități deosebite în spații mai familiare, așa cum se întâmplă în estul Ucrainei.

Este adevărat însă că aici categoria de „voluntari” este diferită de mercenarii din Siria și că aceștia provin în mică măsură dintre foștii militari. Aici, este vorba despre deținuți eliberați și pregătiți, lângă Rostov pe Don, în tabere de antrenament, și introduși, ulterior, peste granița necontrolată în Ucraina de Est, dar, în primul rând, despre militari profesioniști și în termen, care sunt considerați în vacanță sau în concediu și care sunt trimiși să coordoneze și să lupte împotriva armatei și forțelor speciale ucrainene în Donbas.

Grav este că, în caz de deces sau de rănire, aceștia nu beneficiază de niciun drept sau avantaj al cuiva care-și apără țara, sunt îngropați în gropi comune sau sunt aduși acasă în lungul lanț de coșciuge, pitite în convoaiele pretins umanitare, care aduc muniție și furnituri și care pleacă cu morți și răniți în cimitire anonime sau în spitale mici din localități marginale ale Marii Rusii, pentru a li se pierde urma.

În mod oficial prezența mercenarilor pe teritoriul Rusiei nu poate fi recunoscută. Principalele surse de recrutare a „voluntarilor” luptători, în Donetsk și în Lugansk, sunt vechii „afgani” (trupele prezente în lupta din Afganistan),

precum și grupurile tradiționale căzăcești (trupe paramilitare rusești) împreună cu soldații din armata rusă, care semnează concedii sau demisii înainte de a fi trimiși în regiune, împotriva trupelor ucrainene²⁹.

În acest context, am putea menționa cazul luptătorilor aparținând companiei militare private de securitate Wagner, înregistrată în Argentina. Cu un efectiv de aproximativ 1.000 de mercenari, respectiva organizație își pregătește luptătorii în satul rus Molokino, acolo unde se află tabăra de antrenament a celei de a 10-a brigăzi a forțelor speciale de *intelligence* militar GRU. Deși, oficial, sunt interziși în Rusia, aceștia au luptat în teatrele de operațiuni, ceea ce a permis Rusiei să nege orice implicare a sa în operațiuni militare externe.

În paginile publicației ruse *Fontanka*, se menționează, pe baza celor afirmate de unele surse din organizație, faptul că, numai anul acesta, în cursul luptelor din Siria, ar fi murit câteva zeci de membri ai companiei militare Wagner, deși ministrul rus al apărării anunțase moartea a doar șase Spetznaz. Întrucât unitatea, formal, nu există, numărul victimelor din rândul acesteia nu sunt anunțate public.

Conform datelor prezentate de unele publicații ruse, preluate de presa occidentală, președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, a acordat decorații mercenarilor care au participat la confruntările armate din Siria, și despăgubiri urmașilor și familiilor celor decedați în conflict, precum și alte onoruri postume, care au fost distribuite de către un general al trupelor de *intelligence* militar³⁰. Publicația rusă *Fontanka* a difuzat fotografii cu medaliile și ordinele purtând semnătura lui Vladimir Putin.

Pe același fond al așa-zisei neimplicări a trupelor ruse în Donbas, luptători aparținând aceleiași organizații au fost trimiși, în 2014-2015, în Ucraina de Est. Este și cazul mercenarului Maksim Kolganov, care apare fotografiat și la Lugansk, în Ucraina, și la Latakia, în Siria, acesta fiind ucis, la 3 februarie 2016, în Siria și primind medalia postumă „pentru bravură” din partea Kremlinului³¹. Anterior, mai mulți soldați ai companiei Wagner au luptat și au murit la Debaltseve, localitate strategică ucraineană din Donbas, după primul acord de la Minsk, confruntare, în cursul căreia au căzut victime și alte câteva sute de militari ruși ai armatei regulate.

Pentru a intra în posesia banilor, salariilor (nu vorbim despre soldele de pe teren) și ajutorului de urmaș, acordate de statul rus, atât „luptătorii străini” ruși, cât și familiile lor trebuie să semneze acorduri de confidențialitate. Legea tăcerii se aplică strict în cazul unei slujbe de voluntar în Donbas și întreținerea familiei post-mortem³². Cât despre recrutări, acestea se fac public de către numeroase organizații false cu anunțuri prin media rusă, evident având susținerea statului rus; cu planificarea și contribuția statului rus și a autorităților, care, într-o țară în care mercenariatul e pedepsit prin lege, au atâtea birouri de recrutare publice și anunțuri în presa oficială.

La acest capitol, numerele prezenței voluntarilor ruși în Donbas merg de la un conservator 12.000-15.000 la 30.000-50.000 maximum (față de până la 1.000 de luptători străini din afara Rusiei, în total, în luptele din Donbas), înregistrând 2.500 de morți numai dintre voluntari. Nu e cunoscut numărul de răniți, dar la o rată medie de 4-4, 5-5, 5 de ori numărul de morți înseamnă estimativ între 10.000 și 13.750 de răniți, numai în primii doi ani de conflict, cât au existat confruntări puternice, înaintea intrării războiului în faza *low intensity conflict*.

Companiile militare private: un instrument de proiecție a forței și de afirmare ca mare putere

Rusia revine cu noi capacități în sfera puterii, încercând să devină o putere globală, pe un nou fundament și cu o strategie diferită de cea din perioada Războiului Rece. Astfel, președintele Valdimir Putin, împreună cu ministrul apărării, Serghei Shoigu, și cu șeful Statului Major General, Valeri Gherasimov, au conceput sistemul de funcționare a celei mai productive industrii de export și de proiecție a relevanței strategice din ultimii ani, folosindu-se, în atingerea acestui scop, de companii militare ilegale ale GRU, serviciile de informații ruse, înregistrate în alte state, care recrutează în număr tot mai mare soldați de operațiuni speciale drept mercenari, preponderent din Rusia³³.

Astfel, atenția s-a focalizat, într-o primă fază, în direcția stimulării și dezvoltării preocupărilor și școlilor militare patriotice, în care tinerii urmează să fie antrenați, pregătiți ideologic pe baze naționaliste velicoruse, pentru ca, ulterior, să fie recrutați de companii militare private, pentru 3.600 de dolari pe lună (Wagner) sau pentru sume mai mari (Grupul Patriot).

Unul dintre principalele instrumente de proiecție a forței Federației Ruse, compania militară Wagner, prezentă, cu precădere, în confruntările din Ucraina, a revenit, după Grupul Slavon, în luptele din Siria, unde, pentru a captura rafinării și resurse de petrol, a fost plătită cu 25% din valoarea producției³⁴, în afara antrenării trupelor siriene și a luptei directe pentru recuperarea teritoriului controlat de al-Assad.

Aria de acțiune a fost extinsă, ulterior, și în alte zone, cum ar fi Sudan, Libia, Yemen, Republica Centrafricană, urmărindu-se aceleași obiective: protecția liderilor, instruirea armatelor, paza minelor de diamante și de metale rare sau a resurselor de petrol. Metoda folosirii instructorilor sovietici a fost intens reluată, aceasta aducând profituri directe considerabile statului rus și influență strategică relevantă.

Cei care au avut curajul să facă dezvăluiri legate de acest subiect au fost eliminați. Trei ziariști ruși, plătiți de Hodorkovski, au fost uciși în Republica Centrafricană, pentru că au filmat nu numai sprijinul pentru forțele oficiale, ci și acțiuni în teritoriul rebel. Jurnalistul Maxim Borodin, din Ekaterinburg, a murit după ce „a sărit” de la etaj, în împrejurări misterioase³⁵, iar alt jurnalist, Denis Korotkov, din Sankt Petersburg, a trebuit să dispară, după ce a primit amenințări, ca urmare a dezvăluirii afacerii atacului Wagner împotriva trupelor americane și kurdo-arabe, soldat cu moartea câtorva sute de ruși în Siria, lângă Dar Ezzor³⁶.

Rusia a profitat de retragerea americanilor din Africa și de slaba dorință a acestora de a-și menține în continuare prezența în zonă, dar și de imaginea distorsionată a foștilor coloniști, cu precădere francezi, din Africa, și a preluat pozițiile. În Libia, s-a plasat de partea generalului Khalifa Haftar și împotriva guvernului recunoscut de ONU și de SUA³⁷. În Egipt, o veche bază sovietică, a fost reactivată în deșert, spre Libia³⁸. De altfel, în toate cazurile este vorba despre rivalitatea cu SUA, despre un război cu Occidentul, ale cărui rezultate se percep și în momentul actual.

Prezența în zona de est a Mării Mediterane nu e decât un pas făcut, nu numai pentru Siria și Orientul Mijlociu. În Yemen, la cererea mișcării proiraniene Al Houthi și printr-o amplă acțiune, în parteneriat cu Iranul, Rusia a preluat capacitățile de pe fosta bază navală sovietică, din insula Socotra, pe care a controlat-o din 1962 până la prăbușirea URSS³⁹.

Rezultatul strategic a constat, pe de o parte, în deținerea controlului în zona dinspre Golful Aden și Oceanul Indian, iar pe de altă parte, în paritatea controlului pe Marea Roșie, o prelungire a prezenței în estul Mediteranei, prin controlul bazei navale anunțate deja de președintele Al Bashir al Sudanului⁴⁰.

Conform datelor recunoscute public de Rusia sau de țările gazdă, la 15 octombrie 2018, numărul soldaților Wagner era de 2.500 în Siria, 170 în Sudan, 500 la frontiera Republica Centrafricană – Sudan. Acești mercenari sunt folosiți și în Rusia, cu aceeași capacitate de negare credibilă a autorităților, relația dintre respectivele organizații și autoritățile ruse fiind destul de sinuoasă. Deși folosesc acoperire militară clasică, deși primesc ordine și decorații rusești, acești luptători pot fi oricând abandonați, fiind catalogați drept aventurieri, cum ar fi cazul celor doi soldați, capturați și uciși de către Daesh – Stat Islamic, al atacului celor câteva sute de soldați uciși lângă Dar Ezzor (ținta fiind, în fapt, rafinăria din apropiere).

Dar relația complexă ridică și semne de întrebare privind dependența oligarhului care-i plătește, Evgheni Prigojin, de Putin, respectiv nivelul de loialitate și posibilitatea ca, vreodată, să se îndrepte împotriva intereselor statului rus. În plus, asasinarea unora dintre liderii separatiști proruși din Donetsk și Luhansk pune sub semnul întrebării autonomia acestor grupuri și execuțiile unor lideri locali care ignoră ordinele Moscovei, sau implicarea în rivalități de control, sau împărțirea beneficiilor asupra unor resurse și capacități economice lucrative⁴¹.

NOTE:

1 Iulian Chifu, Greg Simons, *The Changing Face of Warfare in the 21st Century*, Editura Routledge, London and New York, 2017, p. 278.

2 Françoise J. Hampson, "Mercenaries: Diagnosis Before Prescription", *Netherlands Yearbook of International Law*, Vol. 22, 1991, pp. 17-19; despre sursa legilor antimercenari în legile neutralității găsim și în Leonard Gaultier, Garine Hovsepian, Ayesha Ramachandran, Ian Wadley and Badr Zerhdoud of The Graduate Institute of International Studies, Geneva, *The mercenary issue at the UN commission on human rights*, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6041~v~The_Mercenary_Issue_at_the_UN_Commission_on_Human_Rights.pdf. *Convenția de la Haga (V)*, <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html>

3 Leonard Gaultier et al., *op.cit.*, *Convenția de la Haga (V)*, <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html>

4 *Convenția de la Haga*.

5 Leonard Gaultier et al., *op.cit.*

6 Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949, 8 June 1977 relating to the protection of victims of international armed conflicts reprinted in *International Legal Materials*, Vol. 16, 1391, 1977, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201125/volume-1125-I-17512-English.pdf>.

7 *Ibidem*.

8 *International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries*, New York, 4 December 1989, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-6&chapter=18&clang=_en; text original https://treaties.un.org/doc/Treaties/1989/12/19891204%2008-54%20AM/Ch_XVIII_6p.pdf.

9 *OUA Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa*, Libreville, 3rd July 1977, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument>

10 Michael Scheimer, "Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support the Reflects Customary International Law", *American University International Law Review*, Vol. 24, Issue 3, Article 6, <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1097&context=auilr>

11 *Ibidem*, pp. 624-626.

12 *Ibidem*, p. 631.

13 Greg Simons, Iulian Chifu, *op.cit.*, Capitolul 3, Capitolul 5.

14 Iulian Chifu, „Război hibrid, lawfare, război informațional. Războaiele viitorului”, *Strategii XXI. Complexitatea și dinamismul mediului internațional de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, pp. 200-209.

15 *Ibidem*.

16 Christopher Spearin, *Private military and security companies and states: Force divided*, Cham: Palgrave Macmillan, 2017.

17 Filip Bryjka, *Russian "Contractors" In the Service of the Kremlin. Special Reports*, 14 august 2019, Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/russian-contractors-in-the-service-of-the-kremlin/>

18 Greg Simons, Iulian Chifu, *op.cit.*

19 Sukhankin Sergey, *From "Volunteers" to Quasi-PMCs: Retracing the Footprints of Russian Irregulars in the Yugoslav Wars and Post-Soviet Conflicts*, Jamestown Foundation, ar <https://jamestown.org/program/from-volunteers-to-quasi-pmcs-retracing-the-footprints-of-russian-irregulars-in-the-yugoslav-wars-and-post-soviet-conflicts/>

20 Kimberly Marten, "Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group", *Post-Soviet Affairs* 35, nr. 3/2019: pp. 181-204.

21 Margarete Klein, "Private Military Companies – a growing instrument in Russia's foreign and security tool box", *Strategic Analysis* 3/2019, The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

22 Greg Simons, Iulian Chifu, *op.cit.*

23 Margarete Klein, *op.cit.*; Christopher Spearin, *op.cit.*

24 Kimberly Marten, *op.cit.*

25 *Ibidem.*

26 Filip Bryjka, *op.cit.*

27 Iulian Chifu, „Eșecul armatelor private ruse, trimise să-l sprijine pe Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 5 februarie, 2015.

28 Michel Borsky, „Les sociétés militaires privées russes : le bras armé caché de Moscou”, *Le Figaro*, 30 April 2015, <https://www.lefigaro.fr/vox/monde/2015/04/30/31002-20150430ARTFIG00295-les-societes-militaires-privee-russes-le-bras-arme-cache-de-moscou.php>

29 Iulian Chifu, „Mercenarii ruși și trupele speciale Spetznaz câștigă războiul din Siria pentru Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 7 aprilie 2015, <https://evz.ro/mercenarii-rusi-si-trupele-speciale-spetznaz-castiga-razboiul-din-siria-pentru-bashar-al-assad-pulsul-planetei.html>

30 Allison Queen, „Vladimir Putin sent Russian mercenaries to «fight in Syria and Ukraine»”, *The Telegraph*, 30 martie 2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/30/vladimir-putin-sent-russian-mercenaries-to-fight-in-syria-and-uk/>; Pierre Vaux, „Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying For Putin In Syria And Ukraine”, *The Interpreter*, 29 martie 2016, <http://www.interpretermag.com/fontanka-investigates-russian-mercenaries-dying-for-putin-in-syria-and-ukraine/>

31 *Ibidem.*

32 Iulian Chifu, *Foreign Fighters în Donbas: recrutările de „voluntari” ale Rusiei, plătite prin legea tăcerii*, *Evenimentul Zilei*, 23 mai 2016, <https://evz.ro/foreign-fighters-in-donbas-recrutariile-de-voluntari-ale-rusiei-platite-prin-legea-tacerii-pulsul-planetei.html/2>

33 Iulian Chifu, „Refacerea Occidentului împotriva coaliției sino-ruse: reșezările globale pe frontal democrație-autoritarism”, *Adevărul*, https://adevarul.ro/international/in-lume/refacerea-occidentului-coalitiei-sino-ruse-reaseza-rile-globale-frontul-democratie-autoritarism-1_5bc98cfedf52022f75a7848c/index.html

34 *** *Russia Deploys a Potent Weapon in Syria: The Profit Motive*, *The New York Times*, 5 iulie 2017, <https://www.nytimes.com/2017/07/05/world/middleeast/russia-syria-oil-isis.html>

35 *** *Russian reporter Borodin dead after mystery fall*, *BBC*, 16 April 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-43781351>

36 *Novaya Gazeta Report: ‘Putin’s Chef’ Involved In Attacks, Killing*, *RFE/RL*, 22 octombrie 2018, <https://www.rferl.org/a/novaya-gazeta-reports-claims-of-putin-s-chef-involved-in-attacks-killing/29557806.html>

37 Anna Varfolomeeva, „Did a PMC Wagner employee leave a trail of personal belongings in Libya?”, *The Defense Post*, 26 septembrie 2019, <https://thedefensepost.com/2019/09/26/libya-pmc-wagner-haftar/>

38 Phil Stewart, Idrees Ali, Lin Noueihed, „Exclusive: Russia appears to deploy forces in Egypt, eyes on Libya role – sources”, *Reuters*, 14 martie 2017, <https://www.reuters.com/article/us-usa-russia-libya-exclusive/exclusive-russia-appears-to-deploy-forces-in-egypt-eyes-on-libya-role-sources-idUSKBN16K2RY>

39 Mansur Mirovalev, „Russian roots and Yemen’s Socotra language”, *Al Jazeera*, 11 martie 2015, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/russian-roots-yemen-socotra-language-150308083716499.html>

40 David Tes, *Russia Moves in on Sudan and keen for base in Eritrea*, *Eritrea Focus*, 14 august 2019, <https://eritrea-focus.org/russia-moves-in-on-sudan-and-keen-for-base-in-eritrea/>

41 Iulian Chifu, „Refacerea Occidentului împotriva coaliției sino-ruse: reșezările globale pe frontal democrație-autoritarism”, *Adevărul*, https://adevarul.ro/international/in-lume/refacerea-occidentului-coalitiei-sino-ruse-reaseza-rile-globale-frontul-democratie-autoritarism-1_5bc98cfedf52022f75a7848c/index.htm

BIBLIOGRAFIE

Convenția de la Haga (V), <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html>

Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949, 8 June 1977 relating to the protection of victims of international armed conflicts reprinted in International Legal Materials, Vol. 16, 1391, 1977, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201125/volume-1125-I-17512-English.pdf>

International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, New York, 4 December 1989, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-6&chapter=18&clang=_en; text original la https://treaties.un.org/doc/Treaties/1989/12/19891204%2008-54%20AM/Ch_XVIII_6p.pdf

OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 3rd July 1977, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument>

Borsky Michel, *Les sociétés militaires privées russes: le bras armé caché de Moscou*, *Le Figaro*, 30 Aprilie 2015, <https://www.lefigaro.fr/vox/monde/2015/04/30/31002-20150430ARTFIG00295-les-societes-militaires-privee-russes-le-bras-arme-cache-de-moscou.php>

Bryjka Filip, 2019, *Russian “Contractors” In the Service of the Kremlin. Special Reports*, 14 august, Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/russian-contractors-in-the-service-of-the-kremlin/>

Chifu Iulian, „Eșecul armatelor private ruse, trimise să-l sprijine pe Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 5 februarie, 2015.

Chifu Iulian, „Foreign Fighters în Donbas: recrutările de «voluntari» ale Rusiei, plătite

prin legea tăcerii”, *Evenimentul Zilei*, 23 mai 2016, <https://evz.ro/foreign-fighters-in-donbas-recrutarile-de-voluntari-ale-rusiei-platite-prin-legea-tacerii-pulsul-planetei.html/2>

Chifu Iulian, „Mercenarii ruși și trupele speciale Spetznaz câștigă războiul din Siria pentru Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 7 aprilie 2015, <https://evz.ro/mercenarii-rusi-si-trupele-speciale-spetznaz-castiga-razboiul-din-siria-pentru-bashar-al-assad-pulsul-planetei.html>

Chifu Iulian, „Război hibrid, lawfare, război informațional. Războaiele viitorului”, *Strategii XXI. Complexitatea și dinamismul mediului internațional de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Chifu Iulian, „Refacerea Occidentului împotriva coaliției sino-ruse: reșezările globale pe frontal democrație-autoritarism”, *Adevărul*, https://adevarul.ro/international/in-lume/refacerea-occidentului-coaliției-sino-ruse-reșezările-globale-frontul-democrație-autoritarism-1_5bc98cfedf52022f75a7848c/index.html

Chifu Iulian, Simons Greg, *The Changing Face of Warfare in the 21st Century*, Editura Routledge, London and New York, 2017.

Gaultier Leonard, Hovsepian Garine, Ramachandran Ayesha, Wadley Ian, Zerhdoud Badr, The Graduate Institute of International Studies, Geneva, *The mercenary issue at the UN commission on human rights*, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6041~v~The_Mercenary_Issue_at_the_UN_Commission_on_Human_Rights.pdf

Hampson J. Françoise, „Mercenaries: Diagnosis Before Prescription”, *Netherlands Yearbook of International Law*, Vol. 22, 1991.

Kimberly Marten, „Russia’s use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group”, *Post-Soviet Affairs* 35, nr. 3/2019.

Klein Margarete, *Private Military Companies – a growing instrument in Russia’s foreign and security tool box*, *Strategic Analysis* 3/2019, The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

Mirovalev Mansur, „Russian roots and Yemen’s Socotra language”, *Al Jazeera*, 11 martie 2015, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/russian-roots-yemen-socotra-language-150308083716499.html>

Queen Allison, „Vladimir Putin sent Russian mercenaries to «fight in Syria and Ukraine»”, *The Telegraph*, 30 martie 2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/30/vladimir-putin-sent-russian-mercenaries-to-fight-in-syria-and-uk/>

Scheimer Michael, „Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support the Reflects Customary International Law”, *American University International Law Review*, Vol. 24, Issue 3, Article 6, <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1097&context=auilr>.

Spearin Christopher, *Private military and security companies and states: Force divided*, Cham: Palgrave Macmillan, 2017.

Stewart Phil, Idrees Ali, Lin Noueihed, „Exclusive: Russia appears to deploy forces in Egypt, eyes on Libya role – sources”, *Reuters*, 14 martie 2017, <https://www.reuters.com/article/us-usa-russia-libya-exclusive/exclusive-russia-appears-to-deploy-forces-in-egypt-eyes-on-libya-role-sources-idUSKBN16K2RY>

Sukhankin Sergey, *From “Volunteers” to Quasi-PMCs: Retracing the Footprints of Russian Irregulars in the Yugoslav Wars and Post-Soviet Conflicts*, Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/program/from-volunteers-to-quasi-pmcs-retracing-the-footprints-of-russian-irregulars-in-the-yugoslav-wars-and-post-soviet-conflicts/>

Tes David, *Russia Moves in on Sudan and keen for base in Eritrea*, *Eritrea Focus*, 14 august 2019, <https://eritrea-focus.org/russia-moves-in-on-sudan-and-keen-for-base-in-eritrea/>

Varfolomeeva Anna, „Did a PMC Wagner employee leave a trail of personal belongings in Libya?”, *The Defense Post*, 26 septembrie 2019, <https://thedefensepost.com/2019/09/26/libya-pmc-wagner-haftar/>

Vaux Pierre, „Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying For Putin In Syria And Ukraine”, *The Interpreter*, 29 martie 2016, <http://www.interpretermag.com/fontanka-investigates-russian-mercenaries-dying-for-putin-in-syria-and-ukraine/>

*** *Russia Deploys a Potent Weapon in Syria: The Profit Motive*, The New York Times, 5 iulie 2017, <https://www.nytimes.com/2017/07/05/world/middleeast/russia-syria-oil-isis.html>

*** *Russian reporter Borodin dead after mystery fall*, BBC, 16 April 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-43781351>

[com/news/world-europe-43781351](https://www.bbc.com/news/world-europe-43781351)

*** *Novaya Gazeta Report: "Putin's Chef" Involved In Attacks, Killing*, RFE/RL, 22 octombrie 2018, <https://www.rferl.org/a/novaya-gazeta-reports-claims-of-putin-s-chef-involved-in-attacks-killing/29557806.html>

FACTORI CARE AFECTEAZĂ PERFORMANȚA FIZICĂ OPERAȚIONALĂ A MILITARILOR

FACTORS WHICH AFFECT THE OPERATIONAL PHYSICAL PERFORMANCE OF SERVICEMEN

FACTEURS QUI PEUVENT INFLUENCER LA PERFORMANCE PHYSIQUE OPÉRATIONNELLE DES MILITAIRES

Lt.col.lect.univ.dr. Gabriel Constantin CIAPA*

Minimalizarea importanței organismului uman și a posibilităților sale de adaptare la condițiile ducerii unei lupte armate, accentul fiind pus, tot mai mult, pe revoluția tehnologică și pacea din domeniul militar, poate constitui un dezavantaj pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. Această adaptare a organismului uman este condiționată de influențarea pozitivă a unor factori individuali sau a unora independenți de componenta pur fizică.

Prezentul articol abordează o serie de factori care pot influența performanța fizică operațională a militarilor, factori, care, neglijați, pot conduce la neîndeplinirea sarcinilor militare primite. Rolul informațiilor prezentate în acest material este de a conștientiza faptul că îndeplinirea obiectivelor în misiunile desfășurate de militari nu este condiționată doar de instruirea specifică, de tehnologie și de actul de execuție, ci și de abordarea cumulativă a acestor factori.

Minimizing the importance of the human body and its possibilities for adapting to the conditions of an armed struggle, with the emphasis being increasingly placed on the technological revolution and in the military field, may be a disadvantage for carrying out the assigned missions. This adaptation of the human body is conditioned by the positive influence of individual factors or of factors independent of the purely physical component.

This article addresses a number of factors that may influence the operational physical performance of servicemen, factors that, neglected, may lead to the failure to perform the received military tasks. The role of the information presented in this material is to raise awareness that the accomplishment of the objectives in the missions carried out by the military, is not conditioned only by the specific training, technology and the act of execution, but also by the cumulative approach of these factors.

La réduction de l'importance du corps humain et de sa capacité à s'adapter aux conditions de conflit armé, en mettant de plus en plus l'accent sur la révolution technologique et militaire, peut être un inconvénient dans l'accomplissement des tâches confiées. L'adaptation de l'organisme humain est conditionnée par l'influence positive de certains facteurs individuels ou indépendants de sa composante purement physique.

Le présent article traite d'un certain nombre de facteurs qui peuvent avoir une influence sur les performances physiques opérationnelles des militaires, facteurs qui pourraient aussi conduire, s'ils sont ignorés, à l'échec des tâches militaires. Le rôle des données de cet article est de souligner que la réalisation des objectifs dans les missions militaires n'est pas seulement conditionnée par la formation spécifique, la technologie et l'acte d'exécution, mais aussi par l'approche cumulative de tous ces facteurs.

Cuvinte-cheie: factor; operațional; militar; intern; extern; fizic.

Keywords: factor; operational; serviceman; internal; external; physical.

Mots-clés: facteur; opérationnel; militaire; interne; externe; physique.

Acceptarea faptului că războiul este parte integrantă a societății și a evoluției umane, el fiind o modalitate anormală de reglare a cerințelor și a reșezării sociale, o realitate din care una

dintre părțile implicate va fi direcționată spre realizarea unui compromis între existența sa și cedări teritoriale, economice, sociale, conduce la abordarea și tratarea sa aproape ca oricare fenomen specific umanității.

Din câte se poate observa, războiul din zilele noastre nu cunoaște granițe, el desfășurându-se în toate mediile posibile. Dacă până nu demult

* Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”
e-mail: gabriel.ciapa@mta.ro

acesta se purta doar în mediile naturale obișnuite (pământ, aer, sol), acum el cunoaște, datorită revoluției tehnologice și expansiunii acesteia, o extindere importantă atât în mediul virtual, cât și în cel cosmic.

Expansiunea și evoluția tehnologică, dezvoltarea de sisteme ultrasofisticate, chiar și în domeniul militar, sunt condiționate de prezența

altitudinea, apa adâncă, noaptea etc.) sunt cauze sau elemente care duc la apariția și instalarea unor efecte asupra militarilor. Aceste efecte pot fi atât benefice, pentru că ele pot contribui la dezvoltarea și dobândirea unei adaptări superioare a luptătorilor la condițiile solicitate de luptă, cât și negative, prin afectarea capacităților fizice, intelectuale și emoționale ale militarilor, reducându-le astfel

Tabelul nr. 1

FACTORI DE STRES FIZICI ȘI MENTALI¹

Factori de stres fizici	De mediu Căldură, frig, umiditate, praf, vibrații, zgomot, explozii, fum, otrăvuri, substanțe chimice, arme cu energie direcționată, radiații, agenți patogeni, muncă fizică, vizibilitate redusă (lumini puternice, întuneric, ceață), teren dificil sau greu, altitudine mare
	Psihologici Privare de somn, deshidratarea, subnutriție, igienă precară, oboseală musculară, sistem imunitar deficitar, lipsa antrenamentelor fizice, îmbolnăvire sau rănire, frustrare sexuală, consumul de substanțe (fumatul, cofeina, alcool, droguri etc.), obezitate, stare fizică precară, vârsta
Factori de stres mentali	Cognitivi Informațiile (prea multe sau prea puține), suprasarcina senzorială, ambiguitatea, incertitudinea, imprevizibilitatea, presiunea timpului sau așteptarea îndelungată, deciziile dificile, dinamica organizațională și modificările neașteptate, alegerile dificile, recunoașterea funcționalității incorecte, lucrul peste nivelul de calificare, eșecurile anterioare
	Emoționali Nou în unitate, izolat, singuratic, frica și anxietatea, produse de diferite tipuri de amenințări (deces sau vătămare, eșec sau pierdere), resentiment, furie, furie produsă de frustrare și vinovăție, inactivitate, plictiseală, lipsa loialității, confruntare spirituală sau ispita care conduce la pierderea credinței, conflictul interpersonal, dorul de casă, pierderea confidențialității, victimizarea și hărțuirea, expunerea la luptă, gândul și necesitatea de a ucide

factorului cheie, cel fără de care toate acestea nu sunt posibile, cel puțin până în prezent: *omul*. Totodată, *omul* este factorul a cărui contribuție se materializează, din păcate, și în existența războaielor. *Omul* din mediul militar, fiind un organism cu multiple particularități fizice și psihice, policalificat și specializat în „arme”, suportă un bombardament de stimuli individuali sau de mediu, cu diferite intensități. Expunerea la acești stimuli pentru o perioadă lungă de timp poate conduce la afectarea și perturbarea capacităților acționale și de luptă ale *omului* din armată, ale militarului. Această perturbare se poate regăsi, ca finalitate, în neîndeplinirea obiectivelor și misiunilor primite.

Influențe ale unor factori individuali și de mediu asupra performanțelor fizice operaționale ale militarilor

Implicarea luptătorilor în desfășurarea și ducerea acțiunilor militare, precum și mediul de luptă (de exemplu: căldura excesivă, frigul extrem, umiditatea și ploaia abundentă sau de lungă durată,

posibilitățile de luptă, conducând la apariția șanselor de neîndeplinire a misiunilor.

Pentru a crea o vedere de ansamblu asupra numărului de factori care apar și care influențează performanța operațională a militarilor, este necesar a fi prezentată într-o manieră sintetică, pe cei relevanți pentru domeniul militar (Tabelul nr. 1).

Toată această multitudine de factori poate influența comportamentul luptătorilor, comportamentul fiind definitoriu pentru îndeplinirea misiunii. Factorii asupra cărora îmi îndrept atenția în această prezentare, pot fi împărțiți în două categorii: individuali și de mediu.

În general, efectele acestor factori pot fi combătute printr-un efort fizic și psihic al luptătorului, cumulat cu intervenția exterioară a unor elemente suplimentare sau de sprijin.

Factorii pe care îi voi lua în considerare în această analiză sunt: vârsta, categoria sexuală, nutriția și hidratarea, căldura, frigul.

Unul dintre primii factori pe care îi abordez este vârsta. Cu toții admitem că înaintarea în

vârstă conduce la apariția de modificări negative, uneori ireversibile, în privința realizării efortului fizic și a posibilităților fiziologice funcționale, îndeplinirea sarcinilor zilnice devenind din ce în ce mai greoaie. Cu toții vom experimenta impactul negativ al vârstei asupra actului locomotor (de exemplu, asupra constantei deplasării, a vitezei de deplasare, a vitezei cu care realizăm diferite mișcări, asupra biomecanicii mișcării) sau asupra capacității noastre de a ridica greutăți și de a lucra cu acestea. De altfel, forța musculară și rezistența sunt două calități motrice extrem de importante pentru desfășurarea acțiunilor militare, ele putând limita performanța fizică operațională a militarilor.

Din punctul de vedere al forței, Jansen și colaboratorii, în studiul *Skeletal muscle mass and distribution in 468 men and women aged 18 - 88 yr*, au indicat că forța musculară este maximă în intervalul de vârstă 20-30 de ani, iar aceasta scade cu valori cuprinse între 10 și 15% din masa musculară a întregului corp, între 20 și 80 de ani, concomitent cu o creștere a grăsimii corporale. De altfel, după vârsta de 55-65 de ani, apare o accelerare a degenerării musculare. Influențele pe care vârsta le are asupra musculaturii corpului omenesc se regăsesc în diminuarea „masei musculare, zonei secțiunii musculare, compoziției tipului de fibră musculară (n.n. – musculatura omului este alcătuită din două tipuri de fibre, fie albe, fie roșii), numărului redus de capilare, schimbări în inervarea și conducerea neurală, conținutul de proteine din miofibrile”²².

Având în vedere calitatea motrică rezistența, o capacitate a organismului cu rol esențial în susținerea ducerii acțiunilor de luptă pentru perioade lungi de timp, aceasta suportă rate de declin cu valori cuprinse între 5% și 20% pe deceniu, începând cu vârsta de 25 de ani. Aceste diferențe de valori sunt datorate în primul rând nivelului de activitate fizică desfășurată (fie centralizată, fie în timpul liber), stilului de viață, moștenirii genetice, dar și posibilelor cauze medicale apărute de-a lungul vieții.

Al doilea factor spre care îmi îndrept atenția este dat de categoria sexuală a participanților în misiuni, având în vedere lipsa discriminării dintre bărbați și femei. Și în cazul acestui factor, performanța fizică pentru mediul militar trebuie abordată diferit și analizată din perspectiva forței musculare și a rezistenței, atât a bărbaților, cât și a femeilor.

Impactul categoriei sexuale asupra forței musculare este evident, în primul rând, din cauza structurii și compoziției corpului. Este arhicunoscut faptul că, între femei și bărbați, există o diferență în privința masei musculare, femeile având circa 60% din masa musculară a bărbaților, dar și o cantitate mai mare de țesut adipos față de bărbați. De asemenea, trebuie avut în vedere că „femeile sunt cu 40 până la 60% mai slabe în corpul superior și aproximativ 25-30%, în corpul inferior, decât bărbații”²³. Aceste diferențe se pot regăsi, din punctul de vedere al diverselor deprinderi motrice pe care un militar le realizează sau al sarcinilor militare uzuale, într-un deficit sau chiar în imposibilitatea transportului de materiale și de echipament militar, în lipsa posibilităților fizice de salvare a camarazilor răniți.

Leyk și colaboratorii săi au arătat, în studiul *Recovery of hand grip strength and hand steadiness after exhausting manual stretcher carriage*, că, din totalul de 2.000 de bărbați și femei, având aproximativ aceeași vârstă, la testul handgripului, 90% dintre femei au dezvoltat o forță maximă de mână, într-o proporție de 95% mai mică decât a bărbaților, chiar dacă forța se poate dezvolta egal pe unitatea musculară la bărbați și la femei.

Având în vedere rezistența și datorită aceleiași structuri și a compoziției organismului uman, diferențele majore tind să fie în dezavantajul femeilor, ele regăsindu-se în „procentul mai mare de grăsime corporală în rândul femeilor (n.n. – înseamnă adăugarea unei sarcini suplimentare pentru realizarea efortului); în volumele mai mici de sânge și nivelul de hemoglobină care duc la o creștere a frecvenței cardiace, în comparație sarcini submaximale de lucru; în dimensiunile inimilor care sunt mai mici la femei (crește, din nou, frecvența cardiacă – lucru suplimentar)”²⁴.

Comparația dintre dimensiunea mai mică a inimii, volumul de sânge și nivelul hemoglobinei duc la o reducere a absorbției maxime de oxigen, element care susține realizarea efortului fizic. Cu toate aceste elemente care conduc spre o concluzie certă, capacitatea de anduranță a femeilor nu poate fi neglijată, cunoscând că pregătirea temeinică și stilul de viață pot suplini aceste dezavantaje, femeile militar putând realiza eforturi comparabile cu cele ale bărbaților.

Ducerea acțiunilor militare se bazează pe realizarea unui efort comun și individual al

militarilor atât psihic, cât și fizic. Sprijinul fizic și psihic pentru militari în realizarea efortului este oferit de *nutriție și de hidratare*, al treilea factor abordat de mine. Efortul fizic, presupunând cheltuielile energetice, este posibil prin administrarea de substanțe nutriționale și energetice. Acest fapt este posibil, ca urmare a procesului nutritiv.

Nutriția⁵ poate fi introdusă în categoria factorilor cu influență pozitivă sau negativă asupra desfășurării misiunilor: pozitivă, pentru că stimulează și susține efortul fizic și psihic, implicit performanța militară; negativă, din cauza imposibilității susținerii energetice în realizarea unui efort fizic eficient. Calitatea și cantitatea alimentelor avute la dispoziție, realizarea hrănirii militarilor în mod rațional, potrivit misiunii de îndeplinit, contribuie la îndeplinirea sarcinilor trasate.

De asemenea, ca urmare a lipsei alimentelor, sau dimpotrivă, a supraalimentării, militarii vor ajunge într-o stare de insuficiență energetică și nutrițională sau de obezitate, elemente care se vor concretiza, într-un final, în apariția de efecte nocive asupra organismului. Lipsa suportului energetic poate fi cauzat de timpul redus pentru consumul alimentelor, de cantitatea insuficientă de alimente și apă, de reducerea apetitului, ca urmare a unor factori de stres etc.

Cheltuielile energetice ale militarilor participanți la instruire sunt mai mari decât ale civililor, fapt demonstrat de studiul *Energy requirements of military personnel*⁶, potrivit căruia necesarul și consumul energetic al militarilor au fost între 2.300 și 7.100 kcal, media fiind de 4.620 kcal.

În conformitate cu acest studiu, consumul energetic al militarilor din unitățile operaționale este cu aproximativ 20% mai mare decât al celor din unitățile din sprijin. Totodată, este demonstrat că aceste cheltuieli energetice sunt mai ridicate în unele zone de teren, în zilele cu activități planificate pe toată durata celor 24 de ore, în funcție de durata misiunilor și de intensitatea acestora.

Deficitul alimentar pentru o perioadă scurtă de timp poate duce la dureri musculare, la reducerea forței musculare, la lipsa unei recuperări corecte, la slăbiciune⁷. Cantitatea insuficientă de alimente are drept consecință imediată diminuarea posibilităților de realizare a unui efort aerob, din cauza lipsei resurselor nutriționale și energetice, dar și reducerea performanțelor și capacităților

mentale și cognitive. Pe termen lung, lipsa alimentației se regăsește, evident, în reducerea forței musculare totale, a rezistenței aerobe și anaerobe, fapt demonstrat și de studiul *Nutritional and immunological assessment of Ranger students with increased caloric intake*⁸. Aceste elemente conduc spre conștientizarea importanței alimentației militarilor și performanțelor lor, echilibrul energetic fiind o cerință între solicitările la care ei pot fi expuși și ceea ce li se oferă. „O strategie pentru sănătatea și performanțele militarilor pleacă de la disponibilitatea alimentelor, consumul lor și a unei diete corecte, raportate la efortul pe care aceștia îl efectuează”⁹.

Alături de alimente, se regăsește un element esențial supraviețuirii noastre, un element fără de care viața pe pământ nu ar fi posibilă: apa. Aceasta este vitală în tot ceea ce întreprindem, inclusiv în desfășurarea acțiunilor militare. Este cunoscut faptul că, fără aport nutrițional și energetic, oamenii pot supraviețui chiar și 30 de zile, pe când fără consum de lichide, durata supraviețuirii este mult redusă, de doar câteva zile. În lipsa apei, performanțele sunt diminuate destul de mult, ea fiind elementul pentru care nu există alternative. Reducerea cu 3% a cantității de apă din corp diminuează substanțial performanța fizică și cognitivă, ducând la apariția stresului termic¹⁰, element care se materializează în supraîncălzirea corpului omenesc, aceasta fiind cauza unor boli și, în unele situații, chiar a decesului.

Pe timpul pregătirii și desfășurării misiunilor, apa este sursa principală de hidratare și are ca scop important înlocuirea electroliților pierduți din cauza efortului fizic realizat: magneziu, potasiu, sodiu, calciu. Deshidratarea solicită consum de apă pentru refacerea echilibrului acido-bazic al organismului, însă efectele apei și ale procesului de rehidratare pot fi îmbunătățite, accentuate, și nu înlocuite de lichide îmbogățite artificial sau natural cu electroliți. Aceste lichide pot constitui o sursă rapidă de energie, în situația în care cantitatea de alimente este redusă și se dorește obținerea unui impuls energetic rapid, în mod cu totul special, pe timpul misiunilor cu durată de desfășurare mare, idee demonstrată de Montain și Young (2003), în studiul *Diet and physical performance. Appetite*¹¹.

Consumul de apă pe timpul desfășurării acțiunilor militare este diferit, această caracteristică fiind dată de condițiile de mediu. Dacă un mediu

natural cu temperaturi ridicate nu solicită și nu influențează substanțial consumul de alimente, pe cel de apă, în schimb, îl reglementează. Temperaturile ridicate provoacă transpirații abundente, modalitate prin care se pierde o cantitate importantă de apă din organism.

De asemenea, frigul și temperaturile scăzute sunt cauze pentru creșterea cheltuielilor nutriționale și energetice cu aproximativ 30%, valoare indicată de Hoyt și de colaboratorii săi, în studiul "Energy balance and thermal status during a 10-day cold weather US Marine Corps Infantry Officer Course field exercise"¹². Deshidratarea poate să apară și când temperaturile sunt scăzute, din cauza lipsei surselor de apă, a alimentelor înghețate care conțin mai puțină apă decât cele aflate în stare bazală, a îmbrăcămintei neadecvate sau chiar a respirației.

Aportul de apă, indiferent că misiunile au loc în zone reci sau calde, se poate realiza fie prin transportul de apă, fie prin improvisarea unor mijloace de procurare și de captare a apei. Dacă misiunile se desfășoară în zone cu zăpadă, procurarea apei nu va fi o problemă, însă se solicită, ca și pentru sursa de apă captată cu mijloace improvizate, mijloace de filtrare și de tratare împotriva factorilor patogeni.

Dacă privim spre misiunile realizate de Armata României, din ultimii ani, în teatrele de operații, putem observa că militarii trebuie să desfășoare acțiuni, inevitabil, în condiții de mediu, de multe ori, total neprielnice. Or, la acest caracter al condițiilor de mediu, contribuie *căldura și frigul*, următorii factori pe care îi abordez și care pot influența performanța fizică a militarilor.

Desfășurarea misiunilor pe o perioadă mai lungă de timp, în lipsa controlului termoreglării¹³, „poate provoca simptome de epuizare, oboseală, slăbiciune, amețală, confuzie și leșin"¹⁴, care, împreună cu alte deficiențe fiziologice ale acestora, pot conduce la apariția de boli grave sau la deces.

Temperatura aerului care creează confort termic pentru oameni este situată între 22° și 25°. În acest interval, activitățile realizate de oameni se desfășoară în condițiile cele mai bune, fără ca factorul căldură să le influențeze performanțele cognitive și/sau fizice. De altfel, stresul termic este condiționat de „temperatura exterioară, mișcarea aerului, umiditatea relativă a aerului, temperatura radiantă medie, temperatura metabolică și îmbrăcămintea (prin efectul ei de izolare și impermeabilitate)”¹⁵.

Încălzirea organismului influențează negativ performanța cognitivă, direct proporțional cu creșterea temperaturii. Raționamentul logic poate fi păstrat pentru o perioadă de „2 ore la 29,5° Celsius; pe când la 42° Celsius, performanța cognitivă se menține acceptabilă, timp de maxim o oră”¹⁶. Monotonia și caracterul repetitiv al activităților sunt elemente care contribuie la instalarea mult mai rapidă a efectelor negative ale căldurii asupra psihicului uman.

Un alt efect negativ al căldurii asupra militarilor se regăsește în diminuarea performanțelor psihomotrice (coordonare, echilibru, dexteritate etc.). Aptitudinile psihomotrice se diminuează la „temperaturi de peste 30° Celsius, limita maximă de expunere fără afectarea performanței fiind de 32° Celsius, indiferent de durata sarcinii”¹⁷. De altfel, „expunerea la o temperatură ambientală de 32°-35° Celsius, pe o durată de 6 ore, determină o simptomatologie caracterizată prin slăbiciune, amețală, neliniște, iritabilitate, pierderea apetitului, greață și vomă (...), cu efecte negative fiziologice și psihologice importante”¹⁸.

Opus căldurii se află frigul, celălalt factor al temperaturii care afectează performanța fizică a militarilor. Frigul, ignorat de multe ori, prin cele două elemente ale sale, hipotermia și degerăturile, reprezintă unul dintre factorii de risc important pentru militarii care participă la antrenamente și misiuni, în zone cu temperaturi scăzute în permanență sau în condiții de iarnă.

De altfel, „riscul de degerături este scăzut la temperaturi de -10° Celsius, riscul la -20° Celsius este considerabil și pronunțat la -25° Celsius”¹⁹. „Degerăturile se manifestă prin inflamarea zonelor afectate, crearea unui punct dureros extrem, iar în situația neintervenției exterioare pentru împiedicarea acțiunii frigului, locul se poate cangrena și poate duce la pierderea funcțiunii și chiar a segmentului respectiv. Extinderea infecției și lipsa unui tratament adecvat pot cauza și decesul”²⁰.

De asemenea, trebuie acordată o atenție deosebită timpului de expunere și vântului. Acesta este un factor agravant al percepției termice, altfel spus, la o temperatură a aerului de 0° Celsius și o viteză a vântului de 15 km/oră, temperatura resimțită este de -4° Celsius. Ignorarea acestora creează premise pentru apariția degerăturilor.

Hipotermia (scădere anormală a temperaturii corpului) apare în cazul în care organismul este

scufundat în apă foarte rece, în situația lipsei echipamentului care asigură confortul termic cumulat cu expunerea la temperaturi scăzute sau negative pentru o perioadă mai lungă de timp. Instalarea hipotermiei are ca efecte tremurături

atenției asupra tuturor parametrilor și factorilor care condiționează reușita într-o misiune.

Desfășurarea de operațiuni militare, pentru perioade lungi de timp, cu intensități diferite ale efortului fizic și psihic, are un impact direct și

Tabelul nr. 2**STADIILE ȘI SIMPTOMELE HIPOTERMIEI²¹**

Stadiu	Temperatura internă	Simptome clinice	Intervenție
Compensată	36°C	Intensificarea metabolismului, pentru echilibrarea pierderii de căldură (tremur ușor)	Măsuri uzuale de protecție termică
Ușoară	34°C -36°C	Tremur accentuat, simptome individuale variate	Încălzire locală a extremităților, băuturi calde, exerciții fizice ușoare
Moderată	32°C -34°C	Tremur paroxistic, diverse reacții individuale particulare	Încălzire corporală, lichide calde (dacă individul este conștient și poate înghiți); este exclus alcoolul
Severă	28°C -32°C	Stare de confuzie, obnubilarea progresivă a conștiinței, dispariția tremuratului, creșterea rigidității musculare, diminuarea frecvenței cardiace și respiratorii, aritmie cardiacă, fibrilație ventriculară	Pericol letal iminent, se impune ajutor medical specializat, manipulare atentă a victimei, nu se utilizează surse de încălzire agresivă, se ignoră un eventual refuz de ajutor din partea victimei
Critică	sub 28°C	Moarte aparentă, tulburări accentuate de ritm cardiac, fibrilație ventriculară spontană, edem pulmonar	Ajutor medical specializat de urgență (temperatura limită de supraviețuire poate merge, în cazuri rare, până la 18 grade Celsius)

incontrolabile, disfuncția sistemului nervos central, letargie, confuzie, halucinații, iritabilitate și chiar comă (Tabelul nr. 2). Se poate ajunge la deces, ca urmare a reducerii ratei respiratorii și a bătăilor inimii până la oprire. Pe timpul misiunii, în asemenea condiții, echipamentul militarilor trebuie să le ofere confortul termic și, totodată, posibilitatea de mișcare, să asigure transferul termic dinspre corp spre exterior, cu scopul evitării supraîncălzirii organismului.

Concluzii

Corpul uman nu este o resursă inepuizabilă de energie, el fiind un real consumator de materie fizică și psihică. Or, performanța acestuia este determinată de raportul acesta, dintre cerere și ofertă, dintre solicitările la care este expus și ceea ce vine în sprijinul compensării și susținerii efortului fizic, intelectual și psihic. Însă nu este suficientă doar crearea unei balanțe pozitive, ci și îndreptarea

în multe situații, negativ, asupra performanțelor fizice operaționale ale militarilor. Crearea unor strategii adecvate reprezintă o stare de fapt, esențială pentru a reduce efectul negativ al acestor factori asupra organismului militarilor, în care prognozarea condițiilor de desfășurare a misiunilor este un element central în planificarea și instruirea militarilor.

De altfel, includerea în programele de instruire a militarilor a unor secvențe de pregătire din domeniul educației fizice militare, care pot să combată parte dintre efectele negative ale factorilor abordați, reprezintă o soluție viabilă pentru susținerea acțiunilor militarilor în misiuni.

NOTE:

1 [Department Of The Army], *FM 4-02.51, Combat And Operational Stress Control*, Headquarters, Washington DC, 2006, pp. 1-4.

2 I. Janssen, S.B. Heymsfield, Z.M. Wang, R. Ross, "Skeletal muscle mass and distribution in 468 men and

women aged 18-88 yr”, *J Appl Physiol*, 89(1), 2000, pp. 81-88.

3 W.J. Kraemer, S.A. Mazzetti, B.C. Nindl, L.A. Gotshalk, J.S. Volek, J.A. Bush, et. al., ”Effect of resistance training on women’s strength/power and occupational performances”, *Med Sci Sports Exerc*, 33(6), 2001, pp. 1011-1025; R.J. Shephard, ”Exercise and training in women, Part I: influence of gender on exercise and training”, *Responses. Can J Appl Physiol*, 25, 2000, pp. 19-34.

4 [Research and technology organisation], RTO-TR-HFM-080, NATO, *Optimizing Operational Physical Fitness*, 2009, pp.7-10.

5 NUTRIȚIE, *nutriții*, s. f. Totalitatea proceselor fiziologice prin care organismele își procură hrana necesară creșterii și dezvoltării, obținerii energiei pentru desfășurarea proceselor vitale, refacerii țesuturilor etc., [Academia Română], Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 801.

6 W.J. Tharion, H.R. Lieberman, S.J. Montain, A.J. Young, C.J. Baker-Fulco, J.P. DeLany, R.W. Hoyt, ”Energy requirements of military personnel”, *Appetite*, 2005, pp. 44, 47-65.

7 S.J. Montain, A.J. Young, ”Diet and physical performance”, *Appetite*, 2003, pp. 40, 255-267.

8 R. Shippee, K. Friedl, T. Kramer, M. Mays, K. Popp, E. Askew et al., *Nutritional and immunological assessment of Ranger students with increased caloric intake*, T95-5,1. Natick, MA:US Army Research Institute of Environmental Medicine, 1995.

9 G.C. Ciapa, *Orientări și oportunități pentru pregătirea fizică a militarilor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019, p. 80.

10 M.N. Sawka, C.B. Wenger, K.B. Pandolf, *Thermoregulatory responses to acute exercise-heat stress and heat acclimation*, Handbook of Physiology, Section 4: Environmental Physiology, Edited by M.J. Fregley, C.M. Blatteis, Oxford University Press, New York, 1996, pp. 157-185.

11 S.J. Montain, and A.J. Young, ”Diet and physical performance”, *Appetite*, 2003, pp. 40, 255-267.

12 R.W. Hoyt, M.J. Buller, J.P. DeLany, D. Stulz, K. Warren, M.P. Hamlet et al., *Warfighter physiological status monitoring (WPSM): Energy balance and thermal status during a 10-day cold weather US Marine Corps Infantry Officer Course field exercise*, Natick, MA: US Army Research Institute of Environmental Medicine, Technical Report T02-02, 2001.

13 *Termoreglare* s.f. Mecanism fiziologic prin care temperatura animalelor cu sânge cald este menținută constantă, indiferent de variațiile temperaturii mediului ambiant, <https://dexonline.ro/definitie/termoreglare>, accesat la 27.01.2020.

14 P.H. Andrew, C.B. Daniel, J.P. Mark & N.C. Joanne, ”Heat strain during military training activities: The dilemma of balancing force protection and operational capability”, *Temperature*, 3:2, 2016, pp. 307-317.

15 R.F. Goldman, ”Introduction to Heat-Related Problems in Military Operations”, Pandolf KB, Burr RE, eds., *Medical Aspects of Harsh Environments*, Washington, Borden Institute, 2001, pp. 3-49.

16 R.F. Johnson & J.L. Kobrick, *Psychological Aspects of Military Performance in Hot Environments*, D.E. Lounsbury, R.F. Bellamy & R. Zajtchuk (eds.), *Medical Aspects of Harsh Environments* (vol. 1), Office of The Surgeon General Department of the Army, United States of America, 2002, apud M. Popa, *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 40.

17 *Ibidem*, p. 3.

18 M. Popa, *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 40.

19 K. Juopperi, J. Hassi, O. Ervasti, A. Drebs, S. Näyhä, ”Incidence of frostbite and ambient temperature in Finland 1986-1995”, A national study on hospital admissions. *Int J Circumpolar Health*, 2002, pp. 61, 352-362.

20 G.C. Ciapa, *Pregătirea fizică a militarilor din armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018, p. 77.

21 M. Popa, *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 44.

BIBLIOGRAFIE

[Department Of The Army], *FM 4-02.51, Combat And Operational Stress Control*, Headquarters, Washington DC, 2006.

[Research and technology organisation], RTO-TR-HFM-080, NATO, *Optimizing Operational Physical Fitness*, 2009.

Băițan G.F., *Pregătirea fizică a militarilor din armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Orientări și oportunități pentru pregătirea fizică a militarilor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Pregătirea fizică a militarilor din armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Goldman R.F., ”Introduction to Heat-Related Problems in Military Operations”, Pandolf KB, Burr RE, eds., *Medical Aspects of Harsh Environments*, Washington, Borden Institute, 2001.

Hoyt R.W., Buller M.J., DeLany J.P., Stulz D., Warren K., Hamlet M.P., et al., *Warfighter physiological status monitoring (WPSM): Energy balance and thermal status during a 10-day cold weather US Marine Corps Infantry Officer Course field exercise*, Natick, MA: US Army Research Institute of Environmental Medicine, Technical Report T02-02, 2001.

Janssen I., Heymsfield S.B., Wang Z.M., Ross R., *Skeletal muscle mass and distribution in 468*

men and women aged 18 - 88 yr, *J Appl Physiol*, 2000.

Johnson R.F. & Kobrick J.L., *Psychological Aspects of Military Performance in Hot Environments*, în D.E. Lounsbury, R.F. Bellamy & R. Zajtchuk (eds.), *Medical Aspects of Harsh Environments* (vol. 1), Office of The Surgeon General Department of the Army, United States of America, 2002 apud M. Popa, *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012.

Juopperi K., Hassi J., Ervasti O., Drebs A., Näyhä S., *Incidence of frostbite and ambient temperature in Finland 1986-1995*, a national study on hospital admissions. *Int J Circumpolar Health*, 2002.

Kraemer W.J., Mazzetti S.A., Nindl B.C., Gotshalk L.A., Volek J.S., Bush J.A. et al., "Effect of resistance training on women's strength/power and occupational performances", *Med Sci Sports Exerc*, 2001.

Leyk D., Rohde U., Erley O., Gorges W., Wunderlich M., Rütger T., Essfeld, D., "Recovery of hand grip strength and hand steadiness after exhausting manual stretcher carriage", *European Journal of Applied Physiology*, 2006.

Montain S.J., Young A.J., *Diet and physical performance. Appetite*, 2003.

P.H. Andrew, C.B. Daniel, J.P. Mark & N.C. Joanne, "Heat strain during military training activities: The dilemma of balancing force protection and operational capability", *Temperature*, 2016.

Popa M., *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012.

Sawka M.N., Wenger C.B., Pandolf K.B., "Thermoregulatory responses to acute exercise-heat stress and heat acclimation", *Handbook of Physiology*, Section 4: Environmental Physiology. Edited by M.J. Fregley, C.M. Blatteis, Oxford University Press, New York, 1996.

Shephard R.J., "Exercise and training in women, Part I: influence of gender on exercise and training", *Responses. Can J Appl Physiol*, 2000.

Shippee R., Friedl K., Kramer T., Mays M., Popp K., Askew E. et al., *Nutritional and immunological assessment of Ranger students with increased caloric intake*, Natick, MA:US Army Research Institute of Environmental Medicine, 1995.

Tharion W.J., Lieberman H.R., Montain S.J., Young A.J., Baker-Fulco C.J., DeLany J.P., Hoyt R.W., "Energy requirements of military personnel", *Appetite*, 2005.

MERSUL – ASPECTE ANATOMICE-FUNCȚIONALE ȘI LOCUL SĂU ÎN EDUCAȚIA FIZICĂ MILITARĂ ȘI ÎN MEDIUL MILITAR

*WALKING – ANATOMICAL AND FUNCTIONAL ASPECTS
AND ITS ROLE WITHIN MILITARY PHYSICAL EDUCATION
AND THE MILITARY ENVIRONMENT*

*LA MARCHÉ – ASPECTS ANATOMIQUES ET FONCTIONNELS
ET SON RÔLE DANS L'ÉDUCATION PHYSIQUE MILITAIRE
ET DANS LE DOMAINE MILITAIRE*

Lt.col.lect.univ.dr. Gabriel Constantin CIAPA*

Indiferent că privim mersul ca fiind un automatism obișnuit al oamenilor, spre care nu ne îndreptăm atenția în mod deosebit, fie că-l privim din perspectiva deprinderilor motrice de bază, specifice și acțiunilor, și activităților militarilor, trebuie admis că acesta reprezintă principala formă de locomoție a oamenilor, principala modalitate de mișcare umană. Dincolo de utilitatea aplicativă a mersului, într-o abordare aprofundată, acesta trebuie înțeles ca fiind componenta centrală a mișcării, o chintesență a existenței vieții omului pe Pământ, alături de celelalte elemente care susțin supraviețuirea noastră, a oamenilor: oxigenul, apa și hrana. Prezentul material realizează o sinteză a principalelor informații, care vor ajuta la o înțelegere mai profundă a mersului și la conștientizarea rolului acestuia atât pentru viața de zi cu zi, cât și ca deprindere motrică fundamentală necesară militarilor.

Whether we regard walking as an ordinary automatism of the people to whom we do not pay any particular attention, or we look at it from the perspective of specific basic motor skills and the actions and activities of the servicemen, it must be admitted that it is the main form of human locomotion, the main mode of human movement. Beyond the applicative utility of walking, in a deep approach, it must be understood as the central component of movement, a quintessence of the existence of human life on Earth, along with the other elements that support our survival: oxygen, water and food. This material comprises a synthesis of the main information that will help get a deeper understanding of walking and an awareness of its role both for daily life and as a fundamental motor skill needed for the servicemen.

Il faut admettre que la marche, qu'on la voit comme un automatisme ordinaire des individus auquel on ne prête pas une attention particulière, ou du point de vue des habiletés motrices de base, spécifiques à la fois aux actions et aux activités des militaires, représente la principale forme de locomotion des individus, la principale manière de mouvement humain. Au-delà de son utilité applicative, la marche doit être comprise, dans une approche approfondie, comme la composante principale du mouvement, une quintessence de l'existence de l'homme sur Terre, avec tous les autres éléments qui assurent la vie des êtres humains: l'oxygène, l'eau et la nourriture. On va présenter, dans ce qui suit, une synthèse des principales données qui permettront de mieux comprendre la notion de marche et de mieux faire connaître son rôle dans la vie quotidienne et comme habileté motrice fondamentale nécessaire aux militaires.

Cuvinte-cheie: mers; mișcare; activitate fizică; marș; alergare.

Keywords: walking; movement; physical activity; marching; running.

Mots-clés: marche; mouvement; activité physique; marche; course.

* **Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”**
e-mail: gabriel.ciapa@mta.ro

Potrivit teoriei evoluționiste a lui Charles Darwin, speciile de animale și plante suportă transformări, ca urmare a posibilității acestora de a se adapta condițiilor de mediu, suprapopulării în diferite zone geografice, nevoii de supraviețuire și luptei pentru existență, trăsăturilor genetice ale acestora, dar și amprentei pe care natura o lasă asupra lor. Omul, potrivit aceleiași teorii, nu face excepție nici el, fiind supus unor modificări esențiale, care îl delimitează evident de animale.

În decursul istoriei, strămoșii noștri fac trecerea de la mersul în patru labe la mersul biped, evoluează de la acțiunea instinctual-animalică la acțiunea rațională, folosind limbajul articulat. Mersul biped reprezintă o caracteristică fundamentală a omului, un element cheie pentru deplasarea și mișcarea umană, factor a cărui lipsă ar pune sub semnul îndoielii existența noastră în forma actuală. Trecerea la mersul biped a determinat apariția de modificări în întregul aparat osteo-articular și muscular, schimbări care au produs adaptări, în primul rând, la nivelul grupelor musculare ale membrilor inferioare, în sensul creșterii forței dezvoltate de acestea, datorită nevoii de susținere a greutății corpului. De asemenea, gradul de libertate pentru realizarea mișcărilor în articulațiile membrilor inferioare suportă și el adaptări și modificări, solicitate de evoluția omului.

Mersul – aspecte anatomice și funcționale

Pentru a ne crea o imagine de ansamblu corectă asupra mersului, conceptual se impune tratarea acestuia având în vedere două direcții de analiză care se condiționează și se întrepătrund reciproc: prima constă în abordarea lui având în vedere componenta anatomică – biomecanică, în urma căreia conștientizarea importanței mersului corect asupra organismului reprezintă obiectivul esențial al acestei definiții; a doua perspectivă urmărește tratarea mersului din punctul de vedere al domeniului educației fizice și al aplicabilității în pregătirea militarilor, concluzia întreprinzându-se spre înțelegerea utilității sale în domeniul militar.

Dar ce este mersul? În accepțiune anatomică – biomecanică, mersul reprezintă o mișcare locomotorie ciclică a membrilor inferioare, de ducere succesivă a unui picior înaintea celuilalt, care, inițial, este o acțiune motorie voluntară și care devine, ca urmare a exercițiului și repetării, un automatism, un act involuntar. Mersul poate

fi înțeles și ca o succesiune de „dezechilibrări și reechilibrări permanente, prin care corpul se adaptează suprafeței de sprijin și mediului înconjurător, păstrând permanent contactul cu suprafața pe care se realizează deplasarea (n.n. – aceasta reprezintă una dintre caracteristicile fundamentale care deosebește mersul de alergare. În alergare, există un moment – faza de zbor, în care dispăre orice contact cu suprafața de sprijin)”¹.

Pe timpul mersului, membrele inferioare îndeplinesc succesiv funcțiile de sprijin și de propulsie, determinând apariția elementelor funcționale ale mersului: sprijinul pe un singur membru inferior, sprijinul pe ambele membre inferioare și balansul sau înaintarea unui membru inferior. Când greutatea întregului organism este susținută de un singur picior (membru inferior de sprijin), pe timpul mersului, vorbim de sprijin unilateral, timp în care celălalt picior realizează mișcarea de balans – pendulare (proiectarea a lui spre înainte, ca urmare a contracției musculare) și poartă numele de picior oscilant sau pendulant. Când greutatea corpului este dispusă pe ambele picioare, vorbim de sprijin bilateral. Momentul în care, în mișcare, piciorul pendulant ajunge în dreptul piciorului de sprijin se numește momentul verticalei.

De altfel, mersul este alcătuit din două perioade diferite, timp în care membrele inferioare îndeplinesc funcțiile enunțate anterior.

Cele două perioade sunt: de sprijin și de balans (pendulare, oscilare). Pe timpul realizării perioadei de sprijin, apar mai multe momente: „contactul inițial (cu călcâiul), încărcarea, sprijinul median (cu mijlocul tălpii), terminarea sprijinului (încărcarea spre antepicior), desprinderea (de sol)”².

Aceste momente se pot împărți în două faze: cea posterioară, a sprijinului unilateral, și a doua, anterioară, a aceluiași sprijin. Între aceste două faze, se interpune și momentul verticalei.

A doua perioadă, cea de balans, este alcătuită din mișcări oscilante „inițiale (posterioare), mediane sau de mijloc și finale (terminale, anterioare)”³. Aceste faze creează ciclul mersului (Figura 1).

Elementele fundamentale specifice mersului sunt: „suportul antigravitațional al corpului – asigurat de reflexe antigravitaționale ale organismului; echilibrul – constă în păstrarea balansului și a direcției mișcării (n.n. – poziția centrului de greutate al organismului, pe timpul

realizării mișcărilor, suportă modificări, ca urmare a transferului de greutate de pe un segment pe celălalt); propulsia – are loc datorită înclinării

de mers (pentru un mers lent, numărul pașilor este de cca 60-80 de pași/minut, pentru unul mediu – 80-100 de pași/minut, iar pentru un mers alert,

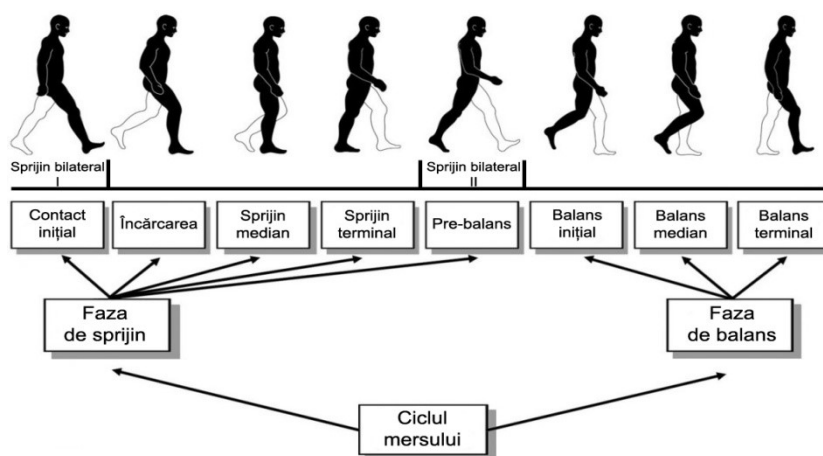

Figura 1 *Ciclul mersului*⁴

anterioare și laterale a corpului, înainte sprijinului pe un membru inferior; pașitul”⁵.

Pașitul, fiind o componentă esențială a mersului, are, ca element declanșator, nevoia de a lua contact cu suprafața de sprijin și înclinarea organismului, la trecerea masei corpului de pe un picior pe celălalt. Acesta are, drept unitate funcțională de bază, pasul dublu, care reprezintă, conform accepțiunii lui Marey, totalitatea mișcărilor pe care le realizăm între două poziții identice ale corpului. Pasul dublu se mai poate defini ca fiind mișcările efectuate între două poziții de sprijin succesiv al aceluiași picior.

O definiție simplistă a pasului dublu poate fi înțeleasă ca o sumă de doi pași simpli. Pasul simplu este definit, după Littre, ca fiind „distanța care separă cele două călcâie, când picioarele sunt în sprijin pe sol”⁶.

Tudor Sbenge consideră pasul ca fiind „distanța dintre punctul de contact al unui picior (stâng) și punctul de contact al celuilalt picior (drept)”⁷.

Mersul normal este caracterizat de o serie de parametri, care, prin valorile lor, îl particularizează de la persoană la persoană. Acești parametri (Figura 2) sunt: lungimea pasului (distanța dintre călcâiul aceluiași membru inferior, raportată la două poziții identice ale organismului) – 70-80 cm, lărgimea lui (distanța dintre călcâiul membrului inferior și linia direcției de mers) – 5-6 cm, unghiul pasului (este dat de axa longitudinală a piciorului și de linia direcției de mers) – circa 15°, cadența sau ritmul

avem valori cuprinse între 90 și 120 de pași/minut), viteza mersului – 4-6 km/oră, lungimea unui ciclu de mers este cuprinsă între 150 și 160 cm.

Un alt indicator extrem de important pe care îl menționez, având în vedere faptul că oamenii caută o modalitate de mișcare și de reducere a țesutului adipos, este consumul energetic al organismului în

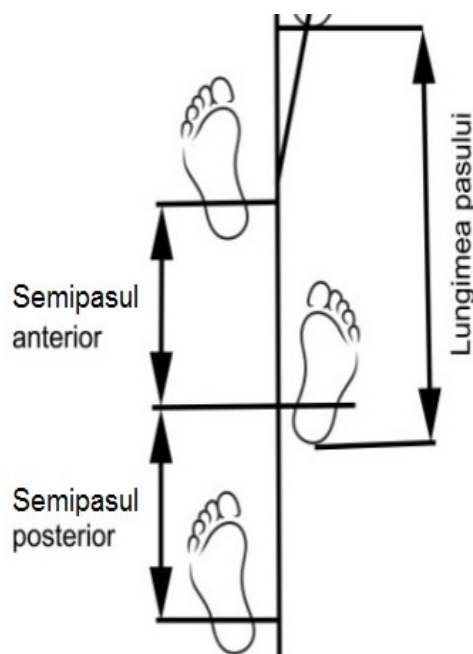

Figura 2 *Coordonatele mersului*⁸

timpul mersului. În mers, un om cu masa de 75 kg, la o viteză moderată de deplasare de cca 5 km/oră, consumă aproximativ 4,8 cal/minut, însumând 288 cal/oră.

Pe timpul realizării mersului, corpul uman este supus mai multor tipuri de mișcări oscilatorii, care sunt de trei tipuri: verticale, transversale și longitudinale.

Oscilațiile verticale sunt reprezentate de ridicări și coborâri ale centrului de greutate al corpului uman (acesta este dispus în dreptul vertebrei a doua sacrate și la 5 cm anterior de aceasta, pe axa verticală a corpului), cu o amplitudine medie a acestei mișcări de circa 4,5 cm. Momentul maxim de ridicare este atins atunci când se realizează momentul verticalei în mers. Pragul minim este atins în momentul sprijinului bilateral.

Al doilea tip de oscilații, cele transversale, cu o amplitudine medie a mișcării de aproximativ 4,4 cm, având maxima, și ele, tot în momentul verticalei, se regăsesc pe timpul înclinării succesive a trunchiului pe piciorul de sprijin, când se realizează faza de sprijin în mers.

Oscilațiile longitudinale se identifică cu mișcările trunchiului în plan sagital (anteroposterior), pe direcția înainte-înapoi. Aceste mișcări pot fi observate în momentele de înclinare a trunchiului spre înainte și înapoi, în momentele de sprijin anterior și posterior unilateral al membrilor inferioare. Toate aceste trei tipuri de oscilații determină mișcarea centrului de greutate pe o traiectorie sinusoidală în plan atât vertical, cât și orizontal.

Analiza mersului a reliefat existența unui număr de șase mișcări fundamentale: „rotația, înclinarea și deplasarea laterală a pelvisului (n.n. bazin), flexia genunchiului, mișcarea piciorului și a genunchiului”⁹. Astfel, bazinul realizează două rotații: una în jurul axului vertical al corpului spre membrul inferior, care avansează cu aproximativ 4°, însumând în mers 8° și a doua rotație în jurul unui ax anteroposterior de circa 4°- 5°. De asemenea, bazinul se deplasează într-un plan orizontal, stânga-dreapta, în funcție de membrul inferior care realizează faza de sprijin.

Dar cum se realizează mersul normal, corect? Din poziție verticală, cu sprijin bilateral (primul), unul dintre membrele inferioare inițiază mișcarea prin atacul cu talonul piciorului. În această poziție, piciorul membrului inferior din față este flexat pe gambă la un unghi de aproximativ 90° și 30° față de sol, genunchiul este întins aproape complet, membrul inferior din spate este în sprijin pe partea anterioară și inițiază impulsia motrică. În această

fază, brațul opus piciorului dinspre înainte este ușor proiectat în față, capul și trunchiul rămân verticale.

Următorul moment, cel de sprijin unilateral (primul), este realizat din sprijinul piciorului din față și balansarea celui din spate. Membrul inferior din față preia toată greutatea corpului și se sprijină pe sol, pe toată talpa. Cel din spate realizează o proiectare (un balans) rapidă a sa dinspre înapoi spre înainte. Genunchiul piciorului de sprijin este aproape întins, brațele sunt apropiate de corp, trunchiul și capul regăsindu-se în poziție verticală. În momentul în care membrul inferior din spate ajunge lângă membrul inferior de sprijin, se creează, după cum am menționat anterior, acel moment al verticalei.

După acest moment, membrul inferior de sprijin continuă propulsia corpului. Membrul inferior pendulant își continuă mișcarea spre înainte și se așază pe sol cu călcâiul, moment în care avem a doua poziție, de sprijin bilateral. Pe timpul mișcării, genunchiul și glezna membrului inferior pendulant sunt ușor flexate, bazinul realizează și el o rotație anterioară, brațul opus se proiectează și el ușor spre înainte, trunchiul și capul sunt la verticală.

Etapa următoare este cea a balansului, în care membrul inferior pendulant devine de sprijin, iar celălalt va îndeplini rolul de picior oscilant (de balans). Acesta din urmă va realiza desprinderea de pe sol, balansarea lui spre înainte, atingerea momentului verticalei și pregătirea pentru așezarea sa cu călcâiul pe suprafața de sprijin, pregătind următorul ciclu al mersului. Pe toată durata acestei etape, capul și trunchiul își păstrează verticalitatea, membrul superior opus se va duce spre înainte, simultan cu proiectarea piciorului oscilant în față. De altfel, amplitudinea mișcării membrilor superioare, pentru cele două faze ale mersului, este variabilă, fiind condiționată de viteza de mers și, în unele situații, de lungimea pasului. Trunchiul și membrele superioare îndeplinesc un rol în păstrarea echilibrului corpului pe toată durata mersului.

Un element distinct al mersului este reprezentat de modalitatea de așezare a piciorului pe sol, iar acest mod poartă numele de pronație a piciorului. După cum se cunoaște, fiecare dintre noi așezăm piciorul pe suprafața de sprijin diferit și avem talpa piciorului diferită ca formă. „Această formă a tălpii poate fi normală, cu arcadă înaltă sau plată – platfus. Din punctul de vedere al pronației, noi

Tabelul nr. 1

MERSUL ÎN DIFERITE SITUAȚII ALE LUPTEI¹⁴

TRAGERE	CERINȚE FIZICE
Aruncarea grenadelor de mână	Mers, alergare și transportul încărcăturii, săritura, mersul târâș, urcare, împingere, tragere, ghemuire, fandare, pornire, oprire, schimbare de direcție, aruncare
Deplasare	Cerințe fizice
Tehnici individuale de deplasare	Mers, mersul ghemuit, alergare și transportul încărcăturii, săritura, mersul târâș, cățărare, împingere, tragere, ghemuire, fandare, pornire, oprire, schimbare de direcție, urcare și coborâre
Deplasare de la un punct la alt punct	Mers, mers ghemuit, alergare și transportul încărcăturii, săritura, mersul târâș, cățărare, împingere, tragere, ghemuire, fandare, pornire, oprire, schimbare de direcție, urcare și coborâre
Deplasare sub focul inamicului	Deprinderile motrice precizate anterior (mers, mers ghemuit, alergare și transportul încărcăturii, săritura, mersul târâș, cățărare, împingere, tragere, ghemuire, fandare, pornire, oprire, schimbare de direcție, urcare și coborâre), executate în mare viteză și cu precizie
Supraviețuire	Cerințe fizice
Lupta corp la corp	Reacții în lupta corp la corp: împingere, tragere, pășire, mers, alergare, rulare, aruncare, ridicarea greutății corporale, ghemuire, fandare, rotire, îndoire, blocare, lovire cu piciorul, lovire cu brațul, oprire, schimbarea direcției
Adaptare la situații	Cerințe fizice
Evaluarea și răspunderea la amenințări (escaladarea forței)	Reacții la contactul fizic direct: împingere, tragere, alergare, rulare, aruncare, ridicarea greutății corporale, ghemuire, fandare, rotire, îndoire, blocare, lovire cu piciorul, lovire cu brațul, schimbarea direcției, transportul de greutate, săritura, mersul târâș, urcare, pornire, oprire
Abilități de luptă	Cerințe fizice
Reacția la intrarea în contact direct cu inamicul	Mers, mersul ghemuit, alergare, împingere, tragere, rulare, aruncare, ridicarea greutății corporale, ghemuire, fandare, rotire, îndoire, blocare, lovire cu piciorul, lovire cu brațul, schimbarea direcției, transportul de greutate, săritura, mersul târâș, urcare, pornire, oprire
Evacuarea răniților	Fandare, ghemuire, ridicare de greutate, mers, alergare, transport

putem fi în situația în care așezăm piciorul mai mult pe partea externă a acestuia (pronație insuficientă sau laterală), normal sau mai mult pe partea internă a piciorului (pronație exagerată sau suprapronație). Pentru fiecare dintre acestea, se recomandă ca forma pantofului sport să fie astfel: semicurbată pentru o pronație normală, curbă pentru pronație laterală sau dreaptă pentru cea exagerată¹⁰.

Mergând mai departe cu analiza noastră, facem trecerea spre mers din punctul de vedere al domeniului educației fizice și aplicabilității sale în

mediul militar. Mersul este o acțiune motrică¹¹ și reprezintă o componentă a motricității¹² umane, realizată în mod conștient în majoritatea situațiilor și care, aparent, este destul de ușor de realizat, automat, bazată pe coordonare segmentară, în care atenția este direcționată, evident, spre direcția de mers.

Locul mersului în educația fizică militară și în mediul militar

Tehnica mersului normal poate suferi modificări sau poate fi chiar perturbată, ca urmare a apariției

unor factori declanșatori interni sau externi, în mod voluntar sau involuntar. Acești factori, interni (de exemplu, degenerarea articulațiilor membrelor inferioare sau procesele psihice, precum voința) sau externi (ivirea obstacolelor pe direcția de mers), pot conduce la apariția unor variante specifice de mers.

Dacă, în educația fizică militară, mersul, cu variantele sale (mers pe vârfurile picioarelor, mers pe călcâie, mers pe partea externă a picioarelor sau pe partea internă a acestora, mers ghemuit, cu pași adăugați, cu pași încrucișați, cu ridicarea unui genunchi, din fanat în fanat etc.), se regăsește, de cele mai multe ori, sub forma unor exerciții pregătitoare, în mediul militar mersul capătă conotații puternic aplicative.

În mediul militar, îl regăsim în două situații: prima, în activitatea de instruire și de învățământ, iar a doua este cea a deplasării trupelor pe jos (marșul), a situațiilor tactice și de luptă.

Din punctul de vedere al activității didactice și de instruire, mersul, cu variantele sale, îl regăsim la începutul lecțiilor, sub forma unor exerciții pentru încălzirea membrelor inferioare și a articulațiilor acestora. În ceea ce privește situația a doua, mersul reprezintă activitatea motrică esențială pentru realizarea deplasării trupelor pe jos, a marșului. De altfel, marșul reprezintă „deplasarea unei subunități/unități militare (a trupelor și a echipamentului din dotare), în principal pe jos, având acces limitat la sprijinul vehiculelor... Un marș pe jos este considerat ca fiind unul reușit, dacă trupele ajung la destinație în momentul stabilit și sunt capabile din punct de vedere fizic să-și execute misiunea”¹³.

În ceea ce privește mersul și situațiile de luptă, în tabelul anterior putem observa câteva momente în care îl regăsim, bineînțeles, alături și de alte deprinderi motrice aplicativ utilitare.

Concluzii

Cunoașterea tehnicii mersului corect și aplicarea ei în situații reale pot transforma această activitate motrică într-un moment de relaxare, într-un proces de recreere. Respectând câteva reguli elementare pe timpul mersului (menținerea capului și trunchiului într-o poziție verticală, înaltă; direcționarea privirii înainte, la 10-15 m, nu la vârful picioarelor; mișcarea liberă a membrelor

superioare spre înainte și înapoi, din articulația umărului; menținerea umerilor într-o poziție joasă și ușor spre înapoi; păstrarea bazinului într-o poziție neutră; tensionarea lejeră a abdomenului; pășirea ușoară) se va ajunge la creșterea eficienței lui, obținându-se beneficii esențiale pentru starea noastră de sănătate.

Adăugând aplicabilității mersului în domeniul militar, efectele sanogenetice ale acestuia (scăderea tensiunii arteriale, reducerea bolilor de inimă, a riscului de diabet zaharat de tip 2, a depresiei, a țesutului adipos, precum și îmbunătățirea memoriei), cu siguranță putem admite că acesta reprezintă un bun exercițiu fizic pentru menținerea și dezvoltarea capacităților motrice ale militarilor, dar și o modalitate plăcută și utilă de petrecere a timpului liber a acestora.

NOTE:

1 M. Cordun, *Kinetologie medicală*, Editura AXA, București, 1999, p. 78.

2 T. S Benghe, *Bazele teoretice și practice ale kinetoterapiei*, Editura Medicală, București, 1999, p. 304.

3 *Ibidem*, p. 304.

4 Traducere și adaptare după Tino Stöckel, Robert Jacksteit, Martin Behrens, Ralf Skripitz, Rainer Bader and Anett Mau-Moeller, *The mental representation of the human gait in young and older adults*, *Frontiers in Psychology*, 2015.

5 M. Cordun, *op.cit.*, p. 79.

6 *Ibidem*, p. 79.

7 T. S Benghe, *op.cit.*, p. 303.

8 M. Cordun, *op.cit.*, p. 79.

9 T. S Benghe, *op.cit.*, p. 304.

10 G.C. Ciapa, *Orientări și oportunități pentru pregătirea fizică a militarilor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

11 Acțiunile motrice reprezintă o „sumă” de acte motrice (acestea reprezintă cel mai simplu gest de mișcare a omului, realizat cu ajutorul musculaturii scheletice și al sistemului osos, prin intermediul căruia se realizează adaptări rapide la situațiile întâlnite sau se creează acțiunile motrice), cu scopul atingerii unui obiectiv imediat.

12 A. Dragnea și colab., *Educație fizică și sport – teorie și didactică*, Editura FEST, București, 2006, p. 3: „Ansamblu de procese și mecanisme, prin care corpul uman sau segmentele sale se deplasează, detașându-se față de un reper, prin contracții musculare”.

13 G.F. Băițan, *Pregătirea fizică a militarilor din armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019, p. 144.

14 Adaptare după FM 7-22: *Army Physical Readiness Training*, Headquarters Department of the Army, Washington DC, 2013, pp. 1-4.

BIBLIOGRAFIE

[Department of the Army], *FM 7-22: Army Physical Readiness Training*, Headquarters, Washington DC, 2013.

[Department of the Army], Field Manual No. 21-18HFM21-18, *Foot Marches*, Headquarters Washington DC, 1990.

[Headquarters Department of the Army Washington DC], ATP 3-21.18 (FM21-18), "Foot Marches", *Army Techniques Publication*, No. 3-1.18, 17 April 2017.

Băițan G.F., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Orientări și oportunități pentru pregătirea fizică a militarilor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Pregătirea fizică a militarilor din armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Cordun M., *Kinetologie medicală*, Editura AXA, București, 1999.

Dragnea A. și colab., *Educație fizică și sport – teorie și didactică*, Editura FEST, București, 2006.

Sbenghe T., *Bazele teoretice și practice ale kinetoterapiei*, Editura Medicală, București, 1999.

Stöckel Tino, Jacksteit Robert, Behrens Martin, Skripitz Ralf, Bader Rainer, Mau-Moeller Anett, *The mental representation of the human gait in young and older adults*, *Frontiers in Psychology*, 2015.

<https://www.health.harvard.edu>

DIVERSITATEA CULTURALĂ ÎN PRACTICA RELAȚIILOR PUBLICE INTERNAȚIONALE

CULTURAL DIVERSITY IN THE PRACTICE OF INTERNATIONAL PUBLIC RELATIONS

DIVERSITÉ CULTURELLE DANS LA PRATIQUE DES RELATIONS PUBLIQUES INTERNATIONALES

Col.prof.univ.dr. Filofteia REPEZ*

Diversitatea culturală se referă la diferențele culturale care există între oameni și colectivități, ca entități multiple: tradiții, obiceiuri, modul de abordare a educației, modul de abordare a societății din perspectivă interculturală. Diversitatea culturală constituie, în opinia unor autori, esența practicării relațiilor publice internaționale.

Cei care practică astfel de relații publice trebuie să aibă o atitudine deschisă și tolerantă pentru gestionarea comunicării, care implică persoane din medii culturale diferite; în caz contrar, pot apărea situații conflictuale și tensiuni care ar compromite atingerea obiectivelor.

Prin demersul științific prezent, vom evidenția unele aspecte privind diversitatea culturală în inițiativele internaționale și regionale și faptul că aceasta constituie esența practicării relațiilor publice internaționale; de asemenea, vom evidenția și necesitatea respectării diversității culturale în teatrele de operații militare.

Cultural diversity refers to the cultural differences that exist between people and collectivities, as multiple entities: traditions, customs, how to approach education, how to approach society from an intercultural perspective. According to some authors, cultural diversity is the essence of practicing international public relations.

Those who practice such public relations must have an open and tolerant attitude for managing communication involving people from different cultural backgrounds; otherwise, conflict situations and tensions may arise which would compromise the achievement of the objectives.

Through the present scientific approach we will highlight some aspects regarding cultural diversity in international and regional initiatives and the fact that this is the essence of practicing international public relations; also, we will highlight the need to respect cultural diversity in the theaters of military operations.

La diversité culturelle concerne les différences culturelles des personnes et des communautés, en tant qu'entités multiples: traditions, coutumes, les approches de l'éducation, de la société d'un point de vue interculturel. Selon certains auteurs, la diversité culturelle est l'essence même de l'exercice des relations publiques internationales.

Ceux qui pratiquent de telles relations publiques doivent avoir une attitude ouverte et tolérante pour gérer la communication des personnes d'origine culturelle différente; sinon, il peut y avoir des situations de conflit et des tensions qui compromettraient l'accomplissement des objectifs.

On va mettre en évidence, par cette approche scientifique, certains aspects de la diversité culturelle présente dans les initiatives internationales et régionales, et le fait que cette diversité est l'essence même de l'exercice des relations publiques internationales; on va souligner également la nécessité de respecter la diversité culturelle dans les théâtres d'opérations militaires.

Cuvinte-cheie: diversitate culturală; diferențe culturale; inițiativă; securitate; relații publice internaționale; comunicare; interacțiune.

Keywords: cultural diversity; cultural differences; initiatives; security; international public relations; communication; interaction.

Mots-clés: diversité culturelle; différences culturelles; initiatives; sécurité; relations publiques internationales; communication; interaction.

„Să ne îmbogățim reciproc din diversitatea noastră”.

Paul Valéry (scriitor francez, 1871-1945)

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: filofteiarepez@yahoo.com

Diversitatea culturală în inițiativele internaționale și regionale

Printre subiectele importante ale dezbaterilor internaționale și regionale se numără diversitatea culturală și importanța acesteia în modelarea lumii în care trăim.

O definiție largă a diversității culturale a fost formulată în cadrul primului summit cultural al organizației internaționale Orașe și Guverne Locale Unite (*United Cities and Local Governments – UCLG*), desfășurat în perioada 18 - 20 martie 2015: „Diversitatea culturală reprezintă principala moștenire a omenirii. Este produsul a mii de ani de istorie și fructul contribuțiilor colective ale tuturor popoarelor prin limbi, idei, tehnici, practici și creații. Diversitatea nu ar trebui să se refere doar la «celălalt»; aceasta are multiple dimensiuni și face parte din identitatea unică a fiecărei persoane. Diversitatea culturală permite redefinirea continuă a identităților și a diferențelor. Reprezintă o componentă esențială a armoniei sociale, cetățeniei și creării unei societăți pașnice”¹.

Un rol primordial în formularea, promovarea și punerea în aplicare a instrumentelor internaționale privind diversele fațete ale realității complexe încapsulate în termenul diversitate culturală îl deține Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). Astfel, recunoașterea diversității culturale ca valoare a comunității internaționale a fost consacrată prin *Declarația universală privind diversitatea culturală*, adoptată de UNESCO, în noiembrie 2001², în articolele 1-4: „diversitatea culturală: patrimoniu comun al umanității; de la diversitatea culturală la pluralismul cultural; diversitatea culturală este un factor al dezvoltării; diversitatea presupune respectarea drepturilor omului”³.

În prezent, în cadrul UNESCO, există două abordări convergente privind diversitatea culturală. O primă abordare este pusă sub umbrela conceptului de „multiculturalism” și privește diversitatea culturală din interiorul unei anumite societăți, canalizându-și atenția pe aspecte diverse, precum: drepturile fundamentale ale omului, promovarea democrației culturale și egalitatea participării tuturor minorităților (etnice, de gen, lingvistice, rasiale, religioase, sexuale etc.).

A doua abordare vizează diversitatea culturală dintre diferite state, societăți și/sau culturi, fiind privită ca un principiu care ar trebui respectat în

schimburile de bunuri culturale și servicii dintre aceste state și/sau culturi⁴.

La inițiativa UNESCO, la 20 decembrie 2002, Adunarea Generală a ONU a decis, prin Rezoluția 57/249, proclamarea zilei de 21 mai drept *Ziua mondială pentru diversitate culturală, pentru dialog și dezvoltare*, respectiv o zi în care sunt promovate beneficiile diversității culturale și în care se reafirmă angajamentul de a construi o lume pașnică, bazată pe valorile înțelegerii reciproce și a dialogului intercultural.

Potrivit art. 2 alin. 1 din *Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale* (adoptată în cadrul Conferinței Generale a UNESCO, Paris, 2005), „diversitatea culturală poate fi protejată și promovată numai dacă sunt garantate drepturile omului și libertățile fundamentale, cum ar fi libertatea de exprimare, informare și comunicare, precum și abilitatea persoanelor de a alege expresiile culturale”⁵.

Raportul UNESCO „Investing in Cultural Diversity and Intercultural Dialogue”, din anul 2009⁶, apreciază diversitatea culturală ca fiind o preocupare cheie a acestui secol, datorită compoziției multiculturale a majorității țărilor. Potrivit acestui raport, sunt voci care susțin că globalizarea și liberalizarea pieței bunurilor și serviciilor vor duce la standardizarea culturală și vor consolida dezechilibrele existente între culturi; se alătură acestor voci oamenii de știință, care avertizează cu privire la amenințările la adresa mediului terestru, generate prin activitatea umană, trasând paralele între eroziunea biodiversității și dispariția modurilor de viață tradiționale, ca urmare a unei deficiențe de resurse și a răspândirii stilurilor de viață moderne.

Cu ocazia celui de-al treilea forum al Alianței Civilizațiilor, desfășurat la Rio de Janeiro, în perioada 27-29 mai 2010⁷, personalitățile invitate au evidențiat, în luările de cuvânt, importanța diversității culturale: toate culturile, civilizațiile și religiile contribuie la îmbogățirea omenirii; diferențele culturale au fost folosite pentru a crea frică și pentru a justifica invaziile și războaiele; diversitatea culturală a lumii reprezintă o bogăție și o cale către pacea planetei; civilizațiile, culturile și societățile trebuie să recunoască și să valorizeze diferențele culturale și să depășească frica de diversitate; promovarea diversității culturale ajută la accentuarea valorii indivizilor și culturilor din

care fac parte; promovarea diversității culturale trebuie încorporată ca un drept și ca principiu în strategiile de dezvoltare ale statelor; diversitatea culturală este un element transversal al celor trei piloni – economic, social, media –, necesari dezvoltării durabile.

Inițiative internaționale privind diversitatea culturală sunt completate de numeroase inițiative regionale. Exemplificăm, în acest sens: *Carta pentru renașterea culturală africană*, adoptată la Khartoum (Sudan), în ianuarie 2006, de statele membre ale Uniunii Africane⁸; *Rezoluția Parlamentului European, din 10 aprilie 2008, privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în curs de globalizare*⁹; *Carta albă privind dialogul intercultural*, intitulată „Să trăim împreună egali în demnitate”, adoptată de Consiliul Europei, în mai 2008¹⁰; *Declarația regională a Americii de Nord privind diversitatea bioculturală*, adoptată în mai 2019¹¹.

Diversitatea culturală – esența relațiilor publice internaționale

Printre problemele cu care se confruntă specialiștii în relații publice internaționale atunci când lucrează în altă țară decât în cea de origine, se numără diversitatea culturală și diferențele culturale. Astfel de relații sunt planificate și executate la nivel multinațional sau internațional.

În relațiile publice internaționale, cultura deține un rol important; practic, conceptele culturale, susțin Patricia A. Curtin și T. Kenn Gaither, fac diferența în practicarea relațiilor publice internaționale și sunt esența practicării relațiilor publice internaționale¹². Potrivit celor doi specialiști în domeniul relațiilor publice internaționale, „cultura reprezintă pragurile cu care trebuie să se confrunte relațiile publice, pentru a ajunge în situațiile comune din miezul relațiilor publice internaționale, fie că este vorba despre construirea imaginii naționale, de atragere a turiștilor, de stimulare a creșterii economice sau de temperare a neînțelegerilor cu grupurile sau națiunile rivale”¹³.

Cultura este percepută ca un element de identitate, care oferă un sentiment de apartenență și o modalitate de exprimare a valorilor; poate fi însă percepută și ca activitate economică prin intermediul sectoarelor culturale și creative. Fiecare cultură are specificul său și funcționează conform propriei dinamici interne, propriilor principii și legi

scrise sau nescrise; valorile apreciate într-un spațiu pot diferi foarte mult de la societate la societate, de la stat la stat¹⁴.

În practica relațiilor publice internaționale, cunoașterea conceptelor culturale ale unei țări, înțelegerea diferențelor culturale și acceptarea diversității culturale sunt esențiale și pot reprezenta diferența dintre un contact (personal, de grup, de organizație etc.), o discuție și o afacere reușite sau un eșec. Este de la sine înțeles că una dintre marile provocări ale prezentului este să acceptăm diferențele culturale dintre oameni și să înțelegem diversitatea culturală drept o necesitate în lumea noastră schimbătoare.

Reconcilierea culturală se poate realiza mai greu atunci când se consideră că propria cultură este superioară altor/altei culturi. Potrivit sondajelor realizate de Pew Research Center¹⁵, oamenii din întreaga lume și de toate vârstele sunt mândri de cultura lor, dar se menține percepția superiorității unei culturi față de altele (de exemplu, în Asia sentimentele de superioritate culturală sunt mult mai intense).

Înțelegerea diversității culturale, precum și acceptarea și respectarea diferențelor culturale sunt utile în înțelegerea modului în care oamenii privesc lumea și relațiile cu ceilalți, dar și a modului în care oamenii vorbesc despre ei, despre ceilalți sau despre ideile lor. Un exemplu relevant este detaliat de Gao Hongzhi, cercetător al rolului conceptelor culturale în relațiile de afaceri, care afirmă că, în relațiile de afaceri cu China, este important a se cunoaște conținutul următoarelor trei concepte: *guanxi*, *miànzi* și *renqíng* – *guanxi* este un concept cultural adânc înrădăcinat în societatea rurală și se referă la grija față de celălalt, iar în domeniul afacerilor acest concept cultural constă mai întâi în construirea unei relații de încredere la nivel personal, urmat apoi de negocierea și încheierea contractelor; *miànzi* este conceptul cultural care face referire la poziția unei persoane în comunitate (organizație), cu alte cuvinte, potrivit culturii ierarhice chinezești, afacerile se fac la același nivel; *renqíng* este un fel de monedă socială și se referă la schimbul de favoruri cu cealaltă parte sau părți implicate în afacere.

Pentru neozeelandezi, care sunt destul de individualiști, este o provocare să dezvolte relații cu o societate colectivistă precum China, unde relația este mai valoroasă decât afacerea¹⁶.

Alt exemplu este prezentat de Daniel David, potrivit căruia „românii au o cultură colectivistă, fără a fi însă un colectivism extrem/puternic. Valori, ca tradiția și conformismul care caracterizează o cultură colectivistă, vin la români din nevoia istorică de securitate”¹⁷.

Kevin L. Keenan aduce în atenția opiniei publice alt exemplu, în care susține că Egiptul are o cultură națională bogată și profundă, de care majoritatea subgrupurilor etnice și istorice sunt mândre și că cele două caracteristici care disting cel mai bine cultura egipteană sunt importanța familiei și rolul central al religiei¹⁸.

Procesul de comunicare cunoaște dificultăți nu numai în contextul desfășurării lui în cadrul aceleiași culturi, ci și, cu atât mai mult, când se desfășoară între persoane care au origine și cultură diferite.

Domeniul de interacțiune a relațiilor publice internaționale este vast, cuprinzând: domeniul organizațiilor internaționale, domeniul relațiilor interguvernamentale, domeniul tranzacțiilor economice transnațional și domeniul interacțiunilor dintre cetățenii diferitelor țări.

Sunt credințe și obiceiuri atât de înrădăcinate încât abordarea diversității culturale poate fi extrem de diferită de la o țară la alta, sau chiar de la o organizație (grup, companie) la alta.

Existența diversității culturale presupune și prezența unor bariere sau obstacole în calea realizării unei comunicări eficiente, în cadrul practicării acestor relații. Este bine de știut care pot fi acestea: traducerea sau interpretarea greșită a simbolurilor verbale; prezența unor norme și roluri comportamentale; existența unor credințe și valori diferite; lipsa de deschidere sau de sinceritate; diferențe de percepție; existența stereotipurilor, prejudecăților și etnocentrismului (convingerea privind superioritatea culturii proprii față de altele).

Nu putem omite faptul că „diversitatea culturilor umane se află înapoia noastră, în jurul nostru și în fața noastră”¹⁹.

În mediul de securitate actual, complex și dinamic, diversitatea culturală nu trebuie privită drept o provocare de securitate, ci un avantaj de care oamenii se pot bucura pentru exprimarea libertății și a identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

În practicarea relațiilor internaționale, este important să se aplice următoarele: încurajarea

și menținerea unei atmosfere de lucru adecvate creativității, conlucrării și exprimării libere a oamenilor; promovarea comunicării deschise în cadrul echipei prin stabilirea unor relații interpersonale, bazate pe empatie; promovarea unei atitudini pozitive și tolerante față de diferențele culturale; soluționarea posibilelor conflicte, generate de diversitatea culturală a membrilor grupului.

Respectarea diversității culturale în teatrele de operații militare

Dimensiunea culturală se află adesea în centrul proceselor de construire a păcii, fiind parte a problemei sau a soluției. Potrivit lui Michelle LeBaron, „cultura este o parte esențială a conflictelor și a rezolvării conflictelor. (...) Culturile sunt încorporate în fiecare conflict, deoarece conflictele apar în relațiile umane”²⁰.

Interesul pentru diversitatea culturală în conflict este direct legat de promovarea diversității culturale la nivel mondial, începând cu raportul UNESCO „Diversitatea noastră creatoare” (1995) și culminând cu adoptarea Convenției UNESCO privind promovarea și protecția diversității expresiei culturale (2005)²¹.

Teatrele de operații militare oferă posibilități de contacte interculturale multiple, pe fundalul cultural internațional din zona de acțiune, cu membrii unor culturi diferite, dar și cu membrii culturii țării-gază unde se desfășoară misiunea. Integrarea culturală deține un rol important în realizarea coeziunii și încrederii reciproce și contribuie la succesul misiunii militarilor.

Fiecare comunitate (grup etnic) are propriile valori morale, tradiții, cutume și reguli de conduită; fiecare persoană are valori, obiceiuri și conduite diferite de ale altor persoane cu care intră în contact și cu care comunică. Pentru militarii participanți la misiuni în afara teritoriului național, este importantă formarea unor abilități care să promoveze interculturalitatea în orice spațiu cultural și a competențelor de comunicare care să permită adaptarea la mediul operațional și la integrarea printre localnici.

De asemenea, pentru a înțelege specificul cultural al unei țări/zone/regiuni în care urmează a se executa misiunea, este important ca militarii să cunoască aspecte istorice, religioase, sociale, culturale etc., care pot fi obținute din cărți, reviste

sau site-uri de specialitate. Pregătirea militară anterioară deplasării în teatrul de operații oferă numeroase informații de relevanță despre localnici, despre diferențele și asemănările culturale.

Pentru exemplificare, redăm câteva aspecte considerate ofensatoare în comunicarea cu populația afgană: a adresa întrebări și a face observații cu privire la membrii de sex feminin din familie; a te adresa bătrânilor, mullahilor și altor persoane importante; afirmații peiorative, de genul „încăpățânat ca un măgar” sau „lucrează ca un cal”; acuzațiile de necinste, lașitate, corupție, lăcomie etc. (adevărate sau false), făcute, în special, în public; utilizarea unui limbaj obscen în abordarea populației afgane sau în prezența afganilor²².

În teatrele de operații militare, procesul de comunicare are loc nu numai între militari care provin din aceeași cultură sau din culturi diferite, ci și cu forțele locale, a căror implicare contribuie la îmbunătățirea rezultatelor misiunii. Prin urmare, este important să fie cunoscute diferențele culturale, să se dezvolte, de la primele întâlniri cu localnicii, relații bune, bazate pe onestitate și pe respect față de punctele lor forte și slabe²³.

Un aspect important în teatrele de operații este reprezentat de negocierea în context intercultural, întrucât pot apărea diverse situații, în care se impune negocierea înțelegerilor sau rezolvarea unor conflicte apărute între militari din aceeași unitate sau prin interacțiunea cu alți militari și civili aparținând unor culturi diferite. Membrii diferitelor culturi înțeleg negocierea în mod diferit: unele culturi pun accentul pe construirea unor relații pozitive între negociatori, alte culturi dau importanță rezultatului negocierii.

Un aspect important de menționat face referire la cultura militarilor, care este distinctă de viața civilă și de cultura organizațională nonmilitară și care permite militarilor să fie uniți și să acționeze în medii provocatoare.

În planificarea și desfășurarea operațiilor militare, trebuie luate în considerare următoarele aspecte: interacțiunea oamenilor cu mediul lor, relațiile economice, relațiile sociale, structurile politice și sistemele lor de credințe²⁴.

Dacă diversitatea culturală generează activități netolerante, ostile și agresive, care vizează o realitate culturală eterogenă, aceasta poate duce la forme extreme, de tipul conflictului armat. Războiul din Bosnia, din anii 1992-1995, a oferit unul dintre

cele mai dramatice și mai groaznice exemple de acest fel²⁵.

Respectul pentru diversitatea culturală este o condiție importantă pentru succesul misiunilor executate în teatrele de operații militare.

Concluzii

Fiecare cultură națională cuprinde o serie de elemente proprii (artefacte, norme, valori, ritualuri, ceremonii, eroi, povești etc.), folosite pentru a interacționa în interior și în exterior.

Recunoașterea și aplicarea respectului pentru diversitate culturală dau expresie principiului egalității și demnității umane și sunt un mod de promovare a coexistenței și interacțiunii în cadrul unei societăți. Diversitatea culturală are un rol important pentru creșterea economică, pentru o viață intelectuală, emoțională, morală și spirituală, dar și pentru bunul mers al relațiilor publice internaționale.

În contextul relațiilor publice internaționale, înțelegerea reciprocă a culturii este o necesitate pentru planificarea și materializarea activităților. Pentru desfășurarea acestor relații, diversitatea culturală consolidează relații dinamice și interactive între oameni și mediile acestora, cu efecte pozitive și negative asupra performanței echipei (companiei etc.) și asupra reușitei activităților.

Domeniul militar este unul dintre domeniile relațiilor publice internaționale. Numărul ridicat al misiunilor executate în afara țării natale a impus ca, în pregătirea militară, să se acorde importanță formării competențelor culturale, benefice militarilor în câștigarea încrederii populației locale, în demonstrarea respectului pentru obiceiurile locale și în îmbunătățirea interpretării interacțiunilor cu localnicii și cu trupele aliate.

Pe agenda multor organizații internaționale, regionale sau naționale și pentru practicarea relațiilor publice internaționale, diversitatea culturală constituie un subiect de interes.

NOTE:

1 *Culture 21. Agenda 21 pentru cultură*, 2015, p. 12, http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/multi/c21_015_ro_0.pdf, accesat la 18 decembrie 2019.

2 http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf, accesat la 4 decembrie 2019.

3 *Culture 21. Agenda 21 pentru cultură*, 2015, p. 12, <http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/>

files/documents/multi/c21_015_ro_0.pdf, accesat la 18 decembrie 2019.

4 *Diversitatea culturală: o valoare a comunității internaționale?*, p. 8, https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/protecia-diversitatii-culturale-in-dreptul-international-modelul-uniti-in-diversitate_extras.pdf, accesat la 14 decembrie 2019.

5 *** *Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale*, 20 octombrie 2005, Paris, publicată în Monitorul Oficial al României din 28 iunie 2006.

6 https://www.un.org/en/events/culturaldiversityday/pdf/Investing_in_cultural_diversity.pdf, accesat la 14 decembrie 2019.

7 <https://www.unaoc.org/wp-content/uploads/UNAOC-Rio-Forum-Report.pdf>, accesat la 10 octombrie 2019.

8 <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Dakar/pdf/CharterAfricanCulturalRenaissance.PDF>, accesat la 15 decembrie 2019.

9 <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:247E:0032:0041:RO:PDF>, accesat la 15 decembrie 2019.

10 https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf, accesat la 15 decembrie 2019.

11 *Biocultural Diversity – the diversity of life in all its interdependent manifestations: biological, cultural, linguistic, and spiritual – is a fundamental component of environmental conservation, sustainable development, and decision-making at local, regional, and global scales*, <https://www.cbd.int/portals/culturaldiversity/docs/north-american-regional-declaration-on-biocultural-diversity-en.pdf>, accesat la 15 decembrie 2019.

12 Patricia A. Curtin și T. Kenn Gaither, *Relații publice internaționale. Negocierea culturii, a identității și a puterii*, Editura Curtea Veche, București, 2008, p. 29.

13 *Ibidem*, p. 29.

14 *Promovarea culturii europene*, p. 2, https://www.what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/focus/focus17_ro.pdf, accesat la 12 decembrie 2019.

15 *Global Attitudes & Trends*, <https://www.pewresearch.org/global/>, accesat la 12 decembrie 2019.

16 Gao Hongzhi, *Chinese business values: Guanxi, mianzi, renqing*, 22 septembrie 2017, <https://www.asiamediacentre.org.nz/features/chinese-business-values-guanxi-mianzi-renqing/>, accesat la 11 octombrie 2019.

17 Daniel David, *Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*, Editura Polirom, Iași, 2015, p. 165.

18 Krishnamurthy Sriramesh, Dejan Ver'ci'c, *The Global Public Relations Handbook Theory, Research, and Practice*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Londra, 2003, pp. 188-189.

19 Claude Lévi-Strauss citat de Grigore Georgiu, *Filosofia culturii: cultură și comunicare*, Editura Comunicare.ro, București, 2004, p. 13.

20 Michelle LeBaron, *Culture and conflict*, iulie 2003, https://www.beyondintractability.org/essay/culture_conflict, accesat la 19 decembrie 2019.

21 *Cultural diversity in conflict and peace making in Africa Enhancing South Africa's contribution to conflict*

resolution, peace-making and peace-building in Africa, <http://www.hsrc.ac.za/research-outputs>, accesat la 19 decembrie 2019.

22 Colonel Vasile Marineanu, coordonator, *Dezvoltarea competențelor interculturale. Ghid pentru militarii români participanți la misiuni în afara teritoriului statului român*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2015, pp. 66-67.

23 *Ibidem*, pp. 71-72.

24 Allison Abbe, Stanley M. Halpin, *The Cultural Imperative for professional military education and leader development*, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a514735.pdf>, accesat la 20 decembrie 2019.

25 Justyna Pilarska, "Cultural Diversity as a Source of Conflict in the Focus of Non-Governmental and International Organizations: Bosnian Case Study", *European Journal of Economics and Business Studies*, January-April 2016, Volume 2, Issue 1, p. 120, http://journals.euser.org/files/articles/ejes_jan_apr_16/Justyna.pdf, accesat la 20 decembrie 2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale*, 20 octombrie 2005, Paris, publicată în Monitorul Oficial al României, din 28 iunie 2006.

Curtin A. Patricia, Gaither T. Kenn, *Relații publice internaționale. Negocierea culturii, a identității și a puterii*, Editura Curtea Veche, București, 2008.

David Daniel, *Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*, Editura Polirom, Iași, 2015.

Georgiu Grigore, *Filosofia culturii: cultură și comunicare*, Editura Comunicare.ro, București, 2004.

Colonel Marineanu Vasile, coordonator, *Dezvoltarea competențelor interculturale. Ghid pentru militarii români participanți la misiuni în afara teritoriului statului român*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2015.

Krishnamurthy Sriramesh, Dejan Ver'ci'c, *The Global Public Relations Handbook Theory, Research, and Practice*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Londra, 2003.

Revista/Journal *ECONOMICA*, nr. 2 (84), 2013.

http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/multi/c21_015_ro_0.pdf

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf

http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/multi/c21_015_ro_0.pdf

- https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/protectia-diversitatii-culturale-in-dreptul-international-modelul-uniti-in-diversitate_extras.pdf
- https://www.un.org/en/events/culturaldiversityday/pdf/Investing_in_cultural_diversity.pdf
- <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Dakar/pdf/CharterAfricanCulturalRenaissance.PDF>
- <https://www.cbd.int/portals/culturaldiversity/docs/north-american-regional-declaration-on-biocultural-diversity-en.pdf>
- https://www.what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/focus/focus17_ro.pdf
- <https://www.pewresearch.org/global/>
- <https://www.asiamediacentre.org.nz/features/chinese-business-values-guanxi-mianzi-renqing/>,
- https://www.academia.edu/3465873/THE_GLOBAL_PUBLICATION_RELATIONS_HANDBOOK_Theory_Research_and_Practice
- https://www.beyondintractability.org/essay/culture_conflict
- [www.hsrb.ac.za › research-outputs](http://www.hsrb.ac.za/research-outputs)
- <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a514735.pdf>
- http://journals.euser.org/files/articles/ejes_jan_apr_16/Justyna.pdf

CONCEPTUL POLITIC DE MITTELEUROPA ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

THE POLITICAL CONCEPT OF MITTELEUROPE BETWEEN MITH AND REALITY

LE CONCEPT POLITIQUE DE MITTELEUROPA ENTRE MYTHE ET RÉALITÉ

Lt.col.conf.univ.dr. Andi Mihail BĂNCILĂ*

Dezintegrarea blocului statelor socialiste a oferit conducătorilor politici șansa de a redefini identitatea propriilor popoare. Chiar dacă Uniunea Europeană, o creație a spațiului cultural vest-occidental, a reprezentat principala opțiune, o parte a liderilor statelor central europene au luat în serios în calcul reconstituirea spațiului economico-cultural al fostului Imperiu Austro-Ungar. Chiar și după dezintegrarea acestui ansamblu politico-economic, lumea central europeană a continuat foarte mult timp să se raporteze la normele care l-au definit. În ciuda tentativelor regimului comunist de a rescrie istoria acestor popoare, Mitteleuropa a rămas un reper pentru locuitorii acestui spațiu și chiar a redevenit o opțiune viabilă într-o societate care și-a redescoperit trecutul multicultural.

The disintegration of the socialist states offered the chance to the political leaders to redefine the identity of their own nations. Even if the European Union, a creation of the occidental cultural space, presented the first option, a part of the leaders of central european states took very seriously the rebuilt of economical and cultural space of the former Austro-Hungarian Empire. Even after the disintegration of this political and economical system, the central european world continued to refer to the rules that defined it. Despite the attempts of the communist regime to rewrite history of these nations, Mitteleurope remained a mark for the people of these lands and even became a viable option in a society that rediscovered their multicultural past.

L'effondrement du bloc des États socialistes a donné aux dirigeants politiques l'opportunité de redéfinir l'identité de leurs peuples. Même si l'Union européenne, la création de l'espace culturel occidental, était l'option primordiale, certains dirigeants des États d'Europe centrale avaient pris au sérieux en compte l'idée de la reconstruction de l'espace économique et culturel de l'ancien Empire austro-hongrois. Même après la désintégration de cette entité politico-économique, le monde d'Europe centrale a longtemps continué à se rapporter aux normes qui la caractérisaient. Malgré les tentatives du régime communiste de réécrire l'histoire de ces peuples, la Mitteleuropa demeure un point de référence pour les habitants de cet espace et elle est même devenue une option viable dans une société qui avait redécouvert son passé multiculturel.

Cuvinte-cheie: Mitteleuropa; Europa Centrală; multiculturalism; identitate colectivă; spațiu economic.

Keywords: Mitteleurope; Central Europe; multiculturalis; collective identity; economic space.

Mots-clés: Mitteleuropa; Europe centrale; multiculturalisme; identité collective; espace économique.

Ideea creării unei structuri suprastatale în centrul Europei a fost promovată oamenilor politici și de cultură germani, în plină desfășurare a „Marelui Război”¹. Politicianul și publicistul german Friedrich Naumann a argumentat, în cartea sa *Mitteleuropa*, publicată în anul 1915², necesitatea

creării unui bloc politico-economic, având la bază alianța politico-militară a celor două mari imperii central europene, Germania și Austro-Ungaria³. Această alianță era văzută ca un imperativ, care avea drept scop conservarea și apărarea identității culturale a poporului german.

Autorul considera că blocul german era supus unor intense presiuni din ambele direcții ale frontierelor sale, dinspre est, de cultura rusă, și din partea de vest a continentului, de civilizația

* *Academia Tehnică Militară*
e-mail: bancila.andi@gmail.com

anglo-franceză⁴. Naumann, puternic marcat de teoriile rasiale concepute în epocă, menționa faptul că acest viitor stat federal, care urma să înglobeze și locuitori de origine etnică diferită de cea germană, ar fi trebuit să fie condus de un popor capabil să producă beneficii pentru întreaga comunitate⁵.

În ceea ce privește administrarea acestui nou stat, el considera că cele două imperii germane au obligația să uite vechile divergențe și să-și asume, în egală măsură, sarcina formării acestei noi structuri. El remarca faptul că Austro-Ungaria reprezenta veriga mai slabă a alianței, care, constrânsă de împrejurări, în anul 1867 a trebuit să se scindeze și să accepte împărțirea conducerii statului cu maghiarii. Analizând modul în care se desfășura războiul, Naumann considera că, în final, cel mai probabil, Austria ar fi trebuit să accepte o nouă diminuare de autoritate prin cooptarea la guvernare și a slavilor din provinciile estice⁶.

Imperiul German era mult mai bine structurat și adaptat noilor condiții de dezvoltare. El considera că ritmul de dezvoltare al celor două state era complet diferit. În timp ce poporul german era orientat spre dezvoltarea unor afaceri moderne, utilizând în acest scop principiile fundamentale ale acestei națiuni: punctualitatea, conștiințiozitatea și modestia, austrieicii erau ancorați în trecut, rămânând fideli principiilor de organizare a muncii de tip feudal⁷.

Prusia, factor destabilizator al balanței de putere din Europa Centrală, în secolele XVIII și XIX

Prima modificare, din perioada modernă, a raporturilor de forțe în Europa Centrală s-a produs în anul 1742, când micul regat al Prusiei a ocupat regiunea Silezia⁸ (mai puțin, partea sa sudică, denumită, ulterior, Silezia Sudetină), provincie populată majoritar de slavi și administrată, în acel moment, de Casa de Habsburg. Anexarea acestei provincii aduce, prin resursele sale, un plus de valoare regatului Prusiei, care, în acest fel, poate pune bazele unei dezvoltări economice sănătoase. Importantele resurse de cărbune și de minereu de fier, localizate aici, au permis ca, în prima parte a secolului al XIX-lea, Prusia să devină o mare putere industrială, creând, astfel, premisele desfășurării ulterioare a unor importante acțiuni militare. Extinderea teritorială a statului prusac nu s-a oprit aici, el participând, alături de Austria și de Rusia,

începând cu anul 1772, la ceea ce a rămas cunoscut sub numele de împărțirea Poloniei (statul polonez a fost împărțit între vecinii săi în trei etape succesive 1772, 1793 și 1795)⁹. Disputele sale cu cealaltă mare putere germană, Austria, s-au desfășurat pe întreaga perioadă a secolelor XVIII și XIX. Cea mai mare parte a acestor confruntări s-a finalizat cu victorii militare ale Prusiei, care, aproape de fiecare dată, și-a adjudecat teritoriile, controlate de Casa de Habsburg¹⁰.

Revoluția din anul 1848 a zdruncinat din temelii vechiul Imperiu Habsburgic. Mulți dintre oamenii politici ai vremii au ajuns la concluzia că supraviețuirea acestui conglomerat de popoare ține de modul în care acesta va fi reorganizat. Prințul Felix Schwarzenberg, prim-ministru și ministru de externe al imperiului între anii 1848 și 1852, a contribuit la redactarea primei constituții a țării. Acest important document prevedea reorganizarea în provincii autonome a monarhiei habsburgice. Principalul său deziderat era de a anula efectele noii „constituții a Ungariei”, cunoscută sub denumirea de „Legile din martie”, adoptată de Dieta maghiară de la Budapesta, pe parcursul anului 1848. Documentul austriac prevedea, în mod explicit, separarea de Ungaria a provinciilor Slovacia, Transilvania și Croația, care fuseseră integrate forțat statului maghiar, în perioada Revoluției pașoptiste¹¹.

Cu sprijinul armatei ruse și cu ajutorul indirect al românilor din Munții Apuseni, care se opuneau integrării Transilvaniei în Ungaria, împăratul Franz Joseph a reușit să înfrângă puternica insurecție maghiară. Idealul promovat de intelectualitatea maghiară, acela de separare de Austria, nu era împărțit de reprezentanții celorlalte grupuri etnice. Un lucru important de subliniat este faptul că trupele maghiare au luptat fără a beneficia de sprijinul celorlalte grupări militare, constituite din reprezentanții minorităților naționale. Aceste formațiuni militare nu numai că nu au acordat sprijin revoluționarilor maghiari, ba chiar o parte însemnată a lor a luptat de partea armatei imperiale.

Cel mai important moment este reprezentat de insurecția grupării constituite din țărani români din zona Munților Apuseni, condusă de Avram Iancu, care a opus o dâră rezistență în fața trupelor maghiare (acest spațiu reprezintă singura zonă care nu a reușit să fie ocupată de armata maghiară, în

perioada iunie 1848-septembrie 1849)¹². Acest lucru s-a datorat lipsei de flexibilitate a maghiarilor de a accepta recunoașterea drepturilor sociale și naționale pentru celelalte popoare ale imperiului.

După înfrângerea și dezarmarea revoluționarilor, autoritățile imperiale și-au pus problema efectuării unor reforme, menite a descuraja declanșarea unor mișcări sociale similare. Fiind conștienți că nu își mai permit să susțină economic și militar un imperiu dinastic de tip medieval, cu teritorii dispersate, unele dintre ele neavând continuitate cu corpul principal al statului, pentru prima dată s-a urmărit regruparea în regiunea Dunării a forțelor de care mai dispunea dinastia habsburgică¹³. Se avea în vedere abandonarea unor provincii (statele princiare din nordul Italiei) și reformarea, pe baza unor principii democratice moderne, a restului teritoriului.

Realizarea acestui deziderat devenea tot mai anevoioasă, în special ca urmare a redeșteptării naționale a unora dintre popoarele mai evolute din punct de vedere cultural și care își doreau obținerea de drepturi mult mai rapid decât erau austriecii pregătiți să le ofere. Astfel, trupele imperiale au trebuit să reprime violent multe mișcări de emancipare, cea mai cunoscută dintre ele fiind insurecția de la Praga, din 1861.

Odată cu consolidarea puterii Prusiei în Europa Centrală, după a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Franța, adversara tradițională a Austriei timp de mai multe secole, și-a modificat radical poziția față de monarhia habsburgică¹⁴. Înfrângerile suferite de cele două mari puteri la Sadowa¹⁵ și la Sedan¹⁶ au determinat pe mulți dintre oamenii de știință francezi să participe în mod activ la crearea unei identități politice și culturale austriece, distinctă și concurentă cu cea germană. Începând cu acest moment, identitatea culturală austriacă a fost permanent asociată spațiului din sud-estul Europei, unde, din cauza diversității etnice existente, instabilitatea era o constantă. În acest spațiu, insuficient dezvoltat economic, cultura germană a statului austriac a continuat să fie o garanție a progresului, fiind, ulterior, privită și ca un factor de stabilitate. Teama permanentă față de refacerea militară a Germaniei a determinat marile puteri ale timpului, în special Franța, să continue promovarea acestei politici de separare clară între cele două state.

Prin Tratatul de pace de la Versailles, semnat la finalul Primului Război Mondial, s-a interzis

unificarea acestor două state germane¹⁷, interdicția rămânând în vigoare și la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, când Austria este din nou separată de restul Germaniei.

Cu toate acestea, disoluția vechiului Imperiu Habsburgic a fost grăbită din interior de numeroasele solicitări de autonomie locală. După proclamarea statului dualist austro-ungar în anul 1867, puternica și influenta minoritate cehă din Moravia a început să negocieze, prin mijloace pașnice, obținerea de drepturi egale cu ale celor două popoare recunoscute ale imperiului. Acest efort a fost încununat de succes în anul 1897, când guvernul, condus de Kasimir Felix Badeni, a propus introducerea limbii cehe ca a doua limbă oficială în Boemia¹⁸. Inițiativa nu s-a bucurat de sprijinul populației germane a provinciei, care a declanșat importante mișcări de stradă pentru anularea acestui demers. În ciuda acestor presiuni, cehii au reușit să obțină un statut privilegiat în cadrul părții austriece a imperiului, dar nu egal cu cel al maghiarilor. Această dispută a demonstrat că imperiul nu era încă pregătit să evolueze către un stat de tip federal, lista minorităților naționale era foarte lungă, iar nivelul lor inegal de dezvoltare economică și culturală nu crea condițiile necesare funcționării lor unitare.

Inspirați de schimbările produse în Occident, reprezentanții aripii reformatoare au continuat să identifice o nouă formulă pentru conservarea Monarhiei Dualiste. Chiar dacă mișcarea de emancipare a cehilor nu se bucurase de succesul estimat inițial, nu s-a renunțat la acest deziderat și s-au căutat, în continuare, soluții pentru cooptarea Boemiei alături de Austria și Ungaria într-o nouă formulă administrativ-teritorială. Proiectul se concretizează doar parțial prin recunoașterea autonomiei Moraviei, în anul 1906 (introducerea învățământului în limba cehă și delimitarea în teritoriu a circumscriptiilor școlare)¹⁹, dar fără a afecta foarte tare funcționarea statului. Acest deziderat nu rezolva nici pe departe problemele din cadrul statului dualist, slavii sudici (sârbii, croații, bosniacii și slovenii) reprezentau un bloc etnic compact, dar care se regăsea divizat, din punct de vedere administrativ, între cele două puteri ale imperiului (Austria deținea teritoriul locuit de sloveni, de croați și de bosniaci, în timp ce Ungaria deținea cea mai mare parte a Croației și Voievodina, locuită preponderent de sârbi). Formarea unui stat

al slavilor de sud părea nerealizabil, în special din cauza puternicei opoziții a guvernului maghiar, care susținea, până la absurd, ideea unui stat etnic maghiar. Un caz aparte l-a constituit formarea unei Galiții autonome (provincie locuită majoritar de ucraineni, însă a cărei conducere urma să revină minorității poloneze), după modelul Moraviei; proiectul a fost însă anulat, în anul 1914, de momentul declanșării războiului²⁰.

Proiecte de reformare administrativ-teritorială a Imperiului Austro-Ungar, având la bază principiul autodeterminării popoarelor

Presate de modul în care evoluau acțiunile militare pe parcursul Primului Război Mondial și

propunând formarea unui stat multiethnic, care să funcționeze pe baza principiilor Sfântului Imperiu Roman, al cărui moștenitor de drept era. În concepția sa, Austria trebuia să părăsească tabăra Germaniei, considerată un impostor, și să se revină la poziția sa inițială, de punte de legătură între lumea mediteraneeană și Europa de Nord. Alianța celor două imperii germane părea oarecum nefirească; în timp ce Germania era susținătoarea unui proiect de edificare a unui stat etnic german, Austria rămăsese prizoniera naționalităților din cadrul imperiului său și promova conceptul unui stat multiethnic, edificat în jurul dinastiei conducătoare.

Necesitatea reformării vechiului imperiu austriac, pe baza principiului autodeterminării

Figura 1 Modelul statului central european, în viziunea lui Aurel C. Popovici²⁴

conștientizând momentul redeșteptării naționale a popoarelor din cadrul Imperiului Austro-Ungar, autoritățile austriece au căutat să identifice rapid soluții de reorganizare a statului. În sprijinul acestui demers, s-au grupat numeroși oameni de cultură, care au avansat diverse teorii.

Scriitorul austriac Hugo von Hofmannsthal²¹ s-a alăturat ideii de federalizare a imperiului,

națională, a fost subliniată în dese rânduri și de reprezentanții națiunii române din Transilvania, din Banat, din Bucovina și din teritoriile românești din Ungaria (Maramureșul și Crișana), între care un loc de seamă l-au avut Aurel Onciu, în Bucovina, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voievod, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop și alți intelectuali de seamă. În perioada armistițiului, semnat de statul român, în

anul 1918, cu reprezentanții Puterilor Centrale, unii intelectuali români au avansat ideea fantezistă de a unifica întreaga națiune română, inclusiv românii din Vechiul Regat, în cadrul statului habsburgic, creând, astfel, un „Kronland” românesc.

Analiza cea mai profundă a acestui fenomen a făcut-o însă românul Aurel C. Popovici, apropiat al principelui moștenitor al tronului monarhiei dualiste Franz Ferdinand, care a publicat, în anul 1906, cartea *Statele Unite ale Austriei Mari* (*Vereinigte Staaten von Groß-Österreich*)²². El sublinia necesitatea reorganizării imperiului pe baza unor principii de tip federal (modelul avut în vedere fiind Elveția)²³, ținându-se cont de ponderea etnică a fiecăruia dintre cele 11 grupuri etnice.

Conform punctului său de vedere, fiecare națiune ar fi trebuit să se autoguverneze, păstrându-și, în acest fel, identitatea națională, însă tot el a stabilit că este absolut necesară menținerea legăturilor economice și politice dintre regiunile Europei Centrale, sub conducerea monarhiei habsburgice, ca o condiție indispensabilă protejării acestui areal de influențele externe.

În ciuda faptului că un astfel de proiect ar fi putut contribui semnificativ la salvarea monarhiei dualiste și chiar la promovarea Germaniei ca putere mondială de prim rang, specialiștii nu au reușit să identifice o soluție rapidă în vederea diminuării multiplelor diferențe etnice și religioase existente în acest spațiu. Unitatea în jurul dinastiei conducătoare, principiu care funcționase secole la rând, a început să-și arate limitele chiar după Revoluția din anul 1848, moment în care autoritatea statului habsburgic a putut fi reinstaurată doar cu ajutorul Armatei Rusiei Țariste. Inexistența unei conștiințe naționale i-a determinat, într-o primă fază, pe unguri și, mai apoi, pe polonezi, pe cehi, pe slavii sudici și pe români să urmărească reconstituirea identității naționale.

Cu toate că, în epocă, mulți dintre reprezentanții românilor din cadrul monarhiei dualiste erau convinși de viabilitatea economică a spațiului central european (Mitteleuropa), ca urmare a persecuțiilor la care erau supuși de către autoritățile maghiare, ei au ajuns să considere că unica șansă, pentru a beneficia de drepturi naționale, era să susțină proiectul creării unui stat național românesc. Populația românească din Transilvania, din Crișana, din Banat și din Maramureș și-a declarat, în nenumărate rânduri, intenția de a participa, alături

de cele trei naționalități recunoscute (maghiarii, sașii și secuii), la conducerea teritoriilor ai căror locuitori erau. De fiecare dată, solicitările lor s-au lovit de refuzul categoric al autorităților maghiare, care au continuat să practice o politică de ștergere a identității naționale.

Intrarea României în război de partea Antantei a clarificat această dilemă și i-a determinat pe cei mai mulți dintre liderii românilor ardeleni să îmbrățișeze proiectul României Mari. Jertfa soldaților români pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial, împreună cu sprijinul politic, oferit de aliații României, au creat condițiile necesare emancipării populației românești din cadrul Austro-Ungariei.

Momentul culminant al luptei de veacuri a românilor l-a constituit proclamarea „declarației de independență” a națiunii române din Transilvania și din Țara Ungurească, citită, în ziua de 5/18 octombrie 1918, de Alexandru Vaida Voievod în Parlamentul de la Budapesta: „Pe temeiul dreptului firesc, că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liber de soarta sa (...), națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește să facă uz de acest drept și reclamă, în consecință, și pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrâurire străină, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere”²⁵.

Singura minoritate națională din cadrul imperiului care nu își dorea dizolvarea acestui amalgam de popoare și care era pe deplin conștientă de importanța conservării acestei mari piețe economice era comunitatea evreiască. Lipsiți de o identitate etnică (membrii comunității se identificau doar din punct de vedere religios) și neavând o istorie națională recentă, evreii din cadrul monarhiei dualiste erau singurii care puteau înțelege conceptul de supranaționalitate. Ei nu se puteau ralia principiului autodeterminării naționale, promovat de președintele american Woodrow Wilson, în cadrul Conferinței de pace de la Versailles, ca urmare a faptului că trăiau dispersați pe întreg teritoriul statului austro-ungar, fără a avea posibilitatea de a se constitui într-un stat național. Mai mult, ei nu beneficiau nici de suportul unei limbi proprii (vorbeau limba comunității alături de care locuiau), membrii acestei comunități se confundau foarte ușor cu grupul etnic în interiorul căruia trăiau.

Cea mai mare concentrare de evrei din Austro-Ungaria, aproximativ trei sferturi din numărul total, era în regiunile Galiția (reprezenta 10% din

întreaga populație) și Bucovina, unde ponderea lor ajungea la 25%, iar în orașul Cernăuți, ei reprezentau populația majoritară (aproximativ 40% din populația orașului)²⁶. Această comunitate era pe deplin integrată, ca urmare a faptului că din proprie inițiativă, adoptase limba germană și făcea parte din aparatul administrativ imperial prezent în acele provincii.

Friedrich Naumann (1860-1919), autorul cărții *Mittleuropa*, considera absolut necesară conservarea acestui spațiu pentru susținerea imperialismului german. Chiar dacă, inițial, el a fost unul dintre susținătorii politicii coloniale, promovată de amiralul Alfred von Tirpitz, care viza ca Germania să înlocuiască Anglia, ca mare putere navală, ulterior a revenit asupra ideii și a susținut consolidarea puterii Imperiului German pe continent.

În acest sens, Europa Centrală, dominată de Imperiul Austro-Ungar, era cheia care permitea expansionismul german spre spațiul din estul continentului. Din punctul său de vedere, monarhia habsburgică și imperiul său constituiau o rușine pentru lumea germană, fiind incapabilă să-și controleze propriul spațiu de influență. El considera absolut necesară implicarea Germaniei în susținerea acestui proiect, pentru a forma un supratat, mărginit în partea de vest de Franța (frontiera dintre cele două fiind fixată pe linia Rinului), iar în partea de est de Rusia, cu care ar fi urmat să se învecineze de-a lungul unei linii de demarcație, care ar fi plecat din Karelia în partea de nord și ar fi continuat spre sud până în „dreapta sau stânga” României (situația României fiind neclară, ea putând să fie negociată, în funcție de capacitatea militară a Imperiului Rus).

În varianta inițială a planului pentru constituirea Europei Centrale, Bulgaria era situată în afara limitelor acestui spațiu, însă după intrarea în război, alături de Puterile Centrale, autorul reconsideră limitele geopolitice ale regiunii și include și statul balcanic.

Renașterea națională a slavilor l-a determinat pe Naumann să caute o soluție și pentru problema poloneză. El considera că viitorul acestui stat este în continuare strâns legat de monarhia habsburgică și propunea unificarea tuturor teritoriilor locuite de polonezi (făcea trimitere doar la zona aflată în componența Imperiului Țarist) în cadrul monarhiei dunărene. În viziunea sa, Polonia trebuia să

încorporeze și teritoriile locuite de ucraineni și belaruși și să devină al treilea subiect al acestei federații.

Finalul Primului Război Mondial a adus cu sine și dizolvarea monarhiei dualiste și odată cu aceasta, și a pieței economice central europene²⁷. Statele din acest spațiu au resimțit imediat efectele acestei dezmembrări. Niciunul dintre acestea nu beneficia de un număr suficient de consumatori care să îi permită să-și dezvolte ramuri industriale competitive, capabile să concureze cu cele din partea de vest a Europei. Guvernele statelor central europene au conștientizat foarte repede faptul că nu pot susține dezvoltarea unor industrii naționale puternice, chiar și în situația în care vor majora taxele pentru produsele de import.

Acest neajuns le-a determinat să caute noi soluții pentru revitalizarea spațiului economic comun. Marele dezavantaj a fost dorința fiecărui stat de a juca un rol cât mai important în acest proiect. Austria interbelică intrase, din punct de vedere economic, în zona de influență a Germaniei, creând, în acest fel, un vid de putere, pe care foarte repede au încercat să îl ocupe multe dintre fostele state ale imperiului. În absența hegemonului tradițional, Ungaria, ca partener de guvernare, a fost prima care a propus un proiect de renaștere economică a Mittleeuropa.

După renașterea statului polonez, factorii de decizie politici și economici din această țară au propus și ei un proiect similar celui maghiar, în care Polonia urma să joace un rol deosebit de important. Ei sugerau formarea unui „stat” care să cuprindă toate teritoriile din istmul ponto-baltic dintre Germania și Rusia, inclusiv statele baltice și chiar Ucraina. La fel ca maghiarii, polonezii se temeau să includă în acest spațiu puternica economie germană, lucru care ar fi anulat din start orice efort de construire a unor sectoare industriale competitive.

Jozef Pilsudski, artizan al politicii formării unor alianțe militare între statele central europene, gândise acest proiect pe baza uniunii polonezo-lituaniene, care, în Evul Mediu, dominase acest spațiu²⁸. Spre deosebire de proiectul gândit de maghiari, care avea la bază principiile economice raționale, polonezii introduc în planul elaborat ideea formării unui spațiu predominant catolic (chiar dacă doreau să înglobeze state cu religie majoritar ortodoxă, precum România și Ucraina),

care ar fi urmat să formeze un „cordon sanitar” între Europa liberală și „Europa bizantină” (ortodoxă).

Spargerea blocului Puterilor Centrale și formarea, în spațiul Europei Centrale, a unui mozaic de state naționale, având în componență largi minorități naționale, a fost puternic contestată de către mulți oameni de cultură occidentali.

Profesorul de istorie din cadrul Universității din Strasbourg Jean Bérenger menționa, în cartea sa *Istoria Imperiului Habsburgilor*²⁹, faptul că decizia dizolvării Austro-Ungariei a reprezentat o imensă greșală.

La finalul Primului Război Mondial, speriate de posibilitatea recuperării rapide a influenței germane în acest spațiu, Franța și Marea Britanie, prin Tratatul de pace de la Versailles, au decis să sprijine formarea, pe ruinele fostului imperiu, a unui număr important de state naționale. Lipsa de experiență politică, cumulată cu fragilitatea economică și cu incapacitatea acestor noi entități de a își susține grupări militare eficiente, capabile să reziste noului tip de amenințare (ideologia comunistă, promovată de Uniunea Sovietică), au accentuat criza securității colective.

Concluzii

În momentul de față, există numeroase voci, în special din partea oamenilor politici maghiari și austrieci, care invocă necesitatea refacerii economice a spațiului fostului Imperiu Austro-Ungar. Pentru a proba șansele de reușită ale unui astfel de proiect, cea mai potrivită soluție ar fi trecerea în revistă a principalelor probleme cu care s-a confruntat această entitate politică.

Faptele istorice demonstrează clar eșecul acestui proiect. În ciuda unor amintiri frumoase, păstrate de elitele intelectuale din conducerea statelor fostului imperiu, relațiile intercomunitare au fost foarte tensionate, iar statul dualist s-a dovedit incapabil să identifice o soluție convenabilă tuturor comunităților etnice.

Artizanii acestui proiect ar trebui să țină cont de greșelile trecutului și să elimine atât cât este posibil discriminarea dintre cetățenii acestui bloc continental și să renunțe la ideea de a îi împărți din nou în popoare de rangul întâi și doi.

NOTE:

1 <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-ce-este-numit-marele-razboi>

2 Rainer Eisfeld, „Mitteleuropa in historical and contemporary perspective”, *German Politics & Society*,

No. 28, 1993, p. 39, https://www.jstor.org/stable/23735073?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_contents, accesat la 13.02.2020.

3 Naumann Friedrich, *Central Europe (Mittel-Europa)*, Editura Knopf Alfred, New York, 1917, p. 1 <https://ia902205.us.archive.org/1/items/centraleurope00naumgoog/centraleurope00naumgoog.pdf>, accesat la 13.09.2017.

4 *Ibidem*, p. 34.

5 *Ibidem*, p. 25.

6 *Ibidem*, p. 103.

7 *Ibidem*, p. 14.

8 Richard Lodge, „Russia, Prussia, and Great Britain, 1742-1744”, *The English Historical Review*, vol. 45, no. 180, 1930, pp. 579-611, *JSTOR*, www.jstor.org/stable/553394, accesat la 18.02.2020.

9 Piotr Wandycz, *The lands of partitioned 1795-1918*, University of Washington Press, Washington, 1975, p. 8.

10 Stacie Goddard, „When Right Makes Might: How Prussia Overturned the European Balance of Power”, *International Security*, Vol. 33, No. 3 (Winter, 2008/2009), p. 129, https://www.jstor.org/stable/40207143?read-now=1&reqid=excelsior%3Af497995a71081124b062d4deb440aba0&seq=20#page_scan_tab_contents, accesat la 14.02.2020.

11 Alice Freifeld, *Nationalism and the Crowd in Liberal Hungary, 1848-1914*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2000, p. 64, <https://books.google.ro/books>

12 Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Ediția a II-a, Editura Științifică, București, 1968, p. 295.

13 John Komlos, *The Habsburg Monarchy as a Customs Union: Economic Development in Austria-Hungary in the Nineteenth Century*, Princeton University Press, 1983, p. 28, <https://www.jstor.org/stable>, accesat la 26.02.2020.

14 Paul Kennedy, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 180.

15 La 3 iulie 1866, Prusia înfrângea Austria, punând, astfel, capăt existenței Sfântului Imperiu Roman de neam german, a cărui coroană revenea în mod tradițional împăraților habsburgi. Acest eveniment a creat premisele apariției unui nou imperiu în interiorul spațiului germanic, de unde Austria a fost eliminată definitiv.

16 În zilele de 1-2 septembrie 1870, Imperiul Francez, condus de Napoleon al III-lea, a fost desființat, iar Franța republicană care i-a succedat și-a pierdut dreptul de a mai interveni în problemele Europei.

17 Alfred D. Low, *The Anschluss Movement, 1918-1919, and the Paris Peace Conference*, American Philosophical Society, Philadelphia, 1974, p. 416, <https://books.google.ro/books?>, accesat la 18.02.2020.

18 Victor Jaeschke, „A National «Struggle for Survival»? – The Badeni Crisis of 1897 in Cisleithania’s German-language Press”, *Sprawy Narodowościowe*, No. 49/2017, p. 3, <https://ispan.waw.pl/journals/index.php/sn/article/view/sn.1436>, accesat la 26.02.2020.

19 Jan Kuklik, Rene Petras, *Minorities and law in Czechoslovakia 1918-1992*, Karolinum Press, Prague, 2017, p. 129.

20 John Schindler, *Fall of the double eagle. The battle for Galicia and the demise of Austro-Hungary*, Potomac Books, 2015, p. 251.

21 David Luft, *Hugo Von Hofmannsthal and the Austrian Idea: Selected Essays and Addresses, 1906-1927*, Purdue University Press, 2011, pp. 103-106, <http://www.jstor.org/stable/j.ctt6wq1n5.15>, accesat la 26.02.2020.

22 Aurel Popovici, *Stat și națiune. Statele Unite ale Austriei Mari*, Editura Albatros, București, 1997.

Ca urmare a faptului că Uniunea Europeană încurajează dezvoltarea identităților regionale (subliniindu-se avantajele planificării dezvoltării economice la scară mai mică) ca o alternativă la dezvoltarea centralizată a economiilor naționale, modelul sugerat de Aurel C. Popovici revine în actualitate. Necesitatea promovării acestei idei de conviețuire și de cooperare interetnică în cadrul unei piețe economice mai largi (central europene) a determinat factorii de decizie din Austria să sprijine republicarea, în anul 2014, a acestei cărți. Această mișcare culturală se alătură măsurilor de ordin economic (preluarea de către companii și bănci austriece a multora dintre activele fostelor companii de stat din țările central europene), contribuind, astfel, la o re poziționare geopolitică a „fostului imperiu central european” în fostul său spațiu de influență. Acest tip de măsuri se încadrează în mod evident în noua geopolitică germană a Europei Centrale care, prin intermediul recreării identităților regionale, câștigă un avans considerabil în fața gândirii de tip național (direcționarea tuturor resurselor interne către o planificare judicioasă a economiei naționale).

23 *Ibidem*, p. 266.

24 https://austria-forum.org/attach/AEIOU/Popovici%2C_Aurel/OE_U%20.png, accesat la 07.03.2018.

25*** *Ruperea definitivă de Ungaria*, discursul rostit în Parlamentul maghiar, la 18 octombrie 1918, de către domnul dr. Al. Vaida-Voievod, *Chemarea Tinerimii Române*, Nr. 9/1932, Cluj, http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/chemareatinerimeiromane/1932/BCUCLUJ_FP_3234_1932_007_009.pdf, accesat la 31.01.2019.

26 Herman Sternberg, *On the history of the Jews in Czernowitz*, Vol. II, în Gold Hugo, *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Tel Aviv, 1962, https://www.jewishgen.org/yizkor/bukowinabook/buk2_027.html, accesat la 31.01.2019.

27 Gonec Vladimir, "New Central Europe" in *Co-operating and United Europe: Czechoslovak Ideas in 1920s and 1930s and Attempts at Co-ordination with Austrian and Hungarian Ideas, in Disintegration and Integration in East-Central Europe: 1919–post-1989*, Nomos Verlagsgesellschaft Publishing, 2014, p. 80, <https://www.jstor.org/>, accesat la 26.02.2020.

28 Manuel Stănescu, „România și Polonia în perioada interbelică: «Alianța inimilor, un singur popor cu două drapele»”, revista *Historia*, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/romania-si-polonia-in-perioada-interbelica-alianta-inimilor-un-singur-popor-cu-doua-drapele>, accesat la 04.02.2019.

29 Jean Bérenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, Editura Teora, București, 2000, p. 127.

BIBLIOGRAFIE

Bérenger Jean, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273-1918*, Editura Teora, București, 2000.

Davies Norman, *Istoria Poloniei. Terenul de joacă al lui Dumnezeu*, Editura Polirom, Iași, 2014.

Dragomir Silviu, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1968.

Eisfeld Rainer, "Mitteleuropa in historical and contemporary perspective", *German Politics & Society*, No. 28, 1993.

Freifeld Alice, *Nationalism and the Crowd in Liberal Hungary, 1848-1914*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2000.

Gonec Vladimir, "New Central Europe" in *Co-operating and United Europe: Czechoslovak Ideas in 1920s and 1930s and Attempts at Co-ordination with Austrian and Hungarian Ideas, in Disintegration and Integration in East-Central Europe: 1919 – post-1989*, Nomos Verlagsgesellschaft Publishing, 2014

Jaeschke Victor, "A National «Struggle for Survival»? – The Badeni Crisis of 1897 in Cisleithania's German-language Press", *Sprawy Narodowościowe*, No. 49/2017.

Kennedy Paul, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Editura Polirom, Iași, 2011.

Komlos John, *The Habsburg Monarchy as a Customs Union: Economic Development in Austria-Hungary in the Nineteenth Century*, Princeton University Press, 1983.

Kuklik Jan Petras Rene, *Minorities and Law In Czechoslovakia 1918-1992*, Estates Press Prague, 2017.

Low Alfred D., *The Anschluss Movement, 1918-1919, and the Paris Peace Conference*, *American Philosophical Society*, Philadelphia, 1974.

Luft David, *Hugo Von Hofmannsthal and the Austrian Idea: Selected Essays and Addresses, 1906-1927*, Purdue University Press, 2011.

Naumann Friedrich, *Central Europe (Mittel-Europa)*, Editura Knopf Alfred, New York, 1917.

Popovici Aurel, *Stat și națiune. Statele Unite ale Austriei Mari*, Editura Albatros, București, 1997.

Schindler John, *Fall of the double eagle. The battle for Galicia and the demise of Austro-Hungary*, Potomac Books, 2015.

Stănescu Manuel, „România și Polonia în perioada interbelică: «Alianța inimilor, un singur popor cu două drapele»”, revista *Historia*.

Sternberg Herman, *On the history of the Jews in Czernowitz*, Vol. II, în Gold Hugo, *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Tel Aviv, 1962.

Vaida-Voievod Al., *Chemarea Tinerimii Române*, Nr. 9/1932, Cluj.

Wandycz Piotr, *The lands of partitioned 1795-1918*, University of Washington Press.

https://austria-forum.org/attach/AEIIOU/Popovici%2C_Aurel/OE_U%20.png

<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/de-ce-este-numit-marele-razboi>

EVOLUȚII ALE SISTEMULUI DE CONTROL INTERN MANAGERIAL ÎN ORGANIZAȚIA MILITARĂ

EVOLUTIONS OF INTERNAL MANAGEMENT CONTROL SYSTEM IN MILITARY ORGANIZATION

ÉVOLUTION DU SYSTÈME DE CONTRÔLE INTERNE DE GESTION DANS L'ORGANISATION MILITAIRE

Mr.drd. Carmen Maria IEPURE (MOISE)*

Evoluțiile sistemului de control intern managerial în organizația militară au o istorie interesantă și progresivă. Când decidem să urmăm democrația, trebuie să schimbăm sistemul și mentalitatea. Sistemul de control intern managerial este o necesitate importantă pentru entitățile de stat în vederea dezvoltării unor organizații moderne și democratice.

The evolutions of internal management control system in military organization are an interesting and progressive history. When we decide to follow democracy, we need to change the system and the mentality. Internal management control system is an important need for the state entities for develop an progressive organization.

L'évolution du système de contrôle interne de gestion dans l'organisation militaire s'était inscrit au cours du temps sur un trajet intéressant et progressif. Lorsqu'on prend la décision de suivre la voie de la démocratie, on doit changer le système et la mentalité. Le système de contrôle interne de gestion s'avère nécessaire pour les entités étatiques afin de développer des organisations modernes et démocrates.

Cuvinte-cheie: organizație militară; sistem de control intern managerial; standarde.

Keywords: military organisation; internal management control system; standards.

Mots-clés: organisation militaire; système de contrôle interne de gestion; normes.

Implementarea sistemului de control intern managerial în organizația militară începe odată cu aderarea României la Uniunea Europeană. Deși, la nivel de țară, prima legislație în care regăsim sintagma „control intern managerial” este *Ordonanța Guvernului nr. 119/1999* privind controlul intern și controlul financiar preventiv, republicată (Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 799, din 12 noiembrie 2003) abia începând cu anul 2005, la un an de la emiterea *Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 946/2005* pentru aprobarea Codului controlului intern, cuprinzând standardele de management/control intern la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial (Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 675, din 28 iulie 2005), se începe, în

Ministerul Apărării Naționale, implementarea timidă a acestuia, prin Direcția financiar contabilă.

Din anul 2006, atribuțiile privind implementarea sistemului de control intern managerial revin Secretariatului general al Ministerului Apărării Naționale.

Conform art. 16, alin (3) din Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, republicată, „Secretariatul general asigură implementarea, monitorizarea și evaluarea, la nivelul Ministerului Apărării Naționale, a prevederilor cuprinse în strategiile și programele de reformă ale administrației publice, elaborate pe baza Programului de guvernare, precum și monitorizarea, coordonarea și îndrumarea metodologică a implementării și/sau dezvoltării sistemului de control intern managerial”.

Anul 2009 aduce, la nivelul MAPN, primele *Norme metodologice privind elaborarea și dezvoltarea sistemului de control managerial în*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: moisecarmen@yahoo.com

Ministerul Apărării Naționale, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale, nr. M. 113, din 26.10.2009.

Acesta are caracter de document clasificat, deoarece cuprinde și o listă cu principalele domenii de codificare pentru procedurile operaționale/de sistem. Aceste norme descriu principalele direcții de acțiune necesare a fi aplicate pentru a implementa sistemul de control intern managerial în organizația militară.

Ulterior, la nivel național, apar o serie de modificări legislative, care vor fi transpuse, adaptat, de fiecare dată, în organizația militară.

Aceste modificări legislative sunt:

- *Legea nr. 234/2010* pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 119/1999, privind controlul intern și controlul financiar preventiv, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 831, din 13 decembrie 2010;

- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.649/2011* privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 946/2005 pentru aprobarea Codului controlului intern, cuprinzând standardele de management/control intern la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 140, din 24 februarie 2011;

- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.423/2012* pentru modificarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 946/2005 pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial, cuprinzând standardele de control intern la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial, publicat în Monitorul Oficial al României, la 26 noiembrie 2012;

- *Ordinul Secretarului General al Guvernului, nr. 400/12/06/2015* pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 444, din 22 iunie 2015, cu modificările și completările ulterioare;

- *Ordinul nr. 200/2016* privind modificarea și completarea Ordinului secretarului general al Guvernului nr. 400/2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice, publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 275, din 12 aprilie 2016;

- *Ordinul nr. 201/2016* pentru aprobarea Normelor metodologice privind coordonarea,

îndrumarea metodologică și supravegherea stadiului implementării și dezvoltării sistemului de control intern managerial la entitățile publice, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 276, din 13 aprilie 2016;

- *Ordinul Secretarului General al Guvernului, nr. 600/20/04/2018* pentru aprobarea Codului controlului intern managerial al entităților publice, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 387, din 7 mai 2018.

În Ministerul Apărării Naționale, această legislație s-a implementat, evolutiv, în acord cu legislația națională, în următoarele ordine:

- *Normele metodologice privind elaborarea și dezvoltarea sistemului de control managerial în Ministerul Apărării Naționale*, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 75, din 12.07.2012;

- *Normele metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 84, din 30.06.2016;

- *Normele metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 100, din 13.05.2019.

Din analizele efectuate, pentru exemplificare, sunt prezentate, comparativ, principalele modificări ale normelor metodologice, în Tabelul nr. 1:

În legislație sunt stipulate măsuri minime care trebuie să fie implementate pentru fiecare standard în parte, între anii 2005 și 2016 pentru 25 de standarde, ulterior, pentru 16 standarde, acestea din urmă conținând și diferența de nouă standarde față de normele anterioare.

Ministerul Apărării Naționale, fiind o organizație bazată pe ordine și seriozitate, a implementat riguros Sistemul de control intern managerial (SCIM). Problema principală cu care s-au confruntat cei care au început implementarea SCIM a fost aceea a integrării unui nou instrument de management peste cel sau cele existente deja (atât cu influențe comuniste, cât și NATO).

Treptat, sistemul de control intern managerial a suferit modificări la nivel de cerințe, conform celor prezentate în Tabelul nr. 1, dar și altor modificări care nu au fost nominalizate în acest articol.

În prezent, din cercetările asupra rapoartelor publice ale Curții de conturi, Sistemul de control intern managerial nu a fost integrat în totalitate în cultura organizațională și în toate structurile.

TABEL COMPARATIV
PENTRU PRINCIPALELE MODIFICĂRI ALE NORMELOR

PRINCIPALELE ASPECTE ANALIZATE	<i>Norme metodologice privind elaborarea și dezvoltarea sistemului de control managerial în Ministerul Apărării Naționale, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 75 din 12.07.2012</i>	<i>Norme metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 84 din 30.06.2016</i>	<i>Norme metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 100 din 13.05.2019</i>
Numărul standardelor și denumirea acestora grupate pe cele cinci secțiuni (Mediul de control, Performanțe și managementul riscului, Informarea și comunicarea, Activități de control și Evaluare și audit)	<p>25 de standarde de control intern managerial:</p> <p><i>Mediul de control</i> S1. Etica, integritatea S2. Atribuții, funcții, sarcini S3. Competență, performanță S4. Funcții sensibile S5. Delegarea S6. Structura organizatorică</p> <p><i>Performanțe și managementul riscului</i> S7. Obiective S8. Planificarea S9. Coordonarea S10. Monitorizarea performanțelor S11. Managementul riscului S12. Ipoteze, reevaluări</p> <p><i>Informarea și comunicarea</i> S13. Informarea S14. Comunicarea S15. Corespondența și arhivarea S16. Semnalarea neregularităților</p> <p><i>Activități de control</i> S17. Proceduri S18. Separarea atribuțiilor S19. Supravegherea S20. Gestionarea abaterilor S21. Continuitatea activității S22. Strategii de control S23. Accesul la resurse</p> <p><i>Auditarea și evaluarea</i> S24. Verificarea și evaluarea controlului S25. Auditul intern</p>	<p>16 standarde de control intern managerial:</p> <p><i>Mediul de control</i> S1. Etica, integritatea S2. Atribuții, funcții, sarcini S3. Competența, performanța S4. Structura organizatorică</p> <p><i>Performanțe și managementul riscului</i> S5. Obiective S6. Planificarea S7. Monitorizarea performanțelor S8. Managementul riscului</p> <p><i>Activități de control</i> S9. Proceduri S10. Supravegherea S11. Continuitatea activității</p> <p><i>Informarea și comunicarea</i> S12. Informarea și comunicarea S13. Gestionarea documentelor S14. Raportarea contabilă și financiară</p> <p><i>Evaluare și audit</i> S15. Evaluarea sistemului de control intern managerial S16. Auditul intern</p>	<p>16 standarde de control intern managerial:</p> <p><i>Mediul de control</i> S1. Etica, integritatea S2. Atribuții, funcții, sarcini S3. Competența, performanța S4. Structura organizatorică</p> <p><i>Performanțe și managementul riscului</i> S5. Obiective S6. Planificarea S7. Monitorizarea performanțelor S8. Managementul riscului</p> <p><i>Activități de control</i> S9. Proceduri S10. Supravegherea S11. Continuitatea activității</p> <p><i>Informarea și comunicarea</i> S12. Informarea și comunicarea S13. Gestionarea documentelor S14. Raportarea contabilă și financiară</p> <p><i>Evaluare și audit</i> S15. Evaluarea sistemului de control intern managerial S16. Auditul intern</p>
Documente care se întocmesc pentru funcțiile sensibile	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarul funcțiilor sensibile • Lista cu salariile care ocupă funcții sensibile • Planul pentru asigurarea rotației salariilor din funcții sensibile 	Inventarul funcțiilor considerate ca fiind în mod special expuse la corupție/sensibile	Inventarul privind funcțiile sensibile și al măsurilor pentru gestionarea acestora
Documente de planificare	Planurile cu principalele activități ale structurilor	Planurile cu principalele activități ale structurilor	Structurile ministerului elaborează o strategie/plan strategic în cadrul căreia stabilesc obiectivele generale ale entității, prioritățile și activitățile care trebuie îndeplinite pe un orizont de timp de trei ani
Inserarea ipotezelor/premiselor în documentele de planificare	Planurile cu principalele activități ale structurilor, precum și orice alte documente de planificare întocmite potrivit reglementărilor în domeniu cuprind ipoteze /premise, obiective și au asociați indicatori de performanță	Planurile cu principalele activități ale structurilor, precum și orice alte documente de planificare întocmite potrivit reglementărilor în domeniu trebuie să cuprindă ipoteze/premise și obiective cărora li se asociază indicatori de performanță	Elaborarea, ca anexă la planul cu principalele activități, respectiv planul instrucției (după caz), a tabelului ipotezele/premisele, acceptate prin consens, care stau la baza stabilirii obiectivelor
Documente pentru managementul riscului	Registrul de riscuri al structurii Planul privind implementarea măsurilor de management al riscurilor	Registrul de riscuri al structurii	Registrul de riscuri al structurii Planul de implementare a măsurilor de control pentru riscurile semnificative
Situații centralizatoare pe parcursul anului	Situația trimestrială privind stadiul implementării sistemului propriu de control intern/managerial la data de, denumită în continuare situația trimestrială	Situația centralizatoare semestrială privind stadiul implementării și dezvoltării sistemului de control intern managerial	Situația centralizatoare privind stadiul implementării și dezvoltării sistemului de control intern managerial (anuală)
Autoevaluarea anuală a sistemului de control intern managerial	<ul style="list-style-type: none"> • Chestionarul de autoevaluare a stadiului de implementare a standardelor de control intern/managerial • Situație sintetică • Raportul anual 	<ul style="list-style-type: none"> • Chestionarul de autoevaluare a stadiului de implementare a standardelor de control intern/managerial • Situație sintetică • Raportul anual 	<ul style="list-style-type: none"> • Chestionarul de autoevaluare a stadiului de implementare a standardelor de control intern/managerial • Situație sintetică • Raportul anual

Sursa: Autor.

Principalele cauze identificate ar fi:

- fluctuația de personal;
- lipsa specialiștilor;
- instruirea insuficientă.

În Raportul public al Curții de conturi pe anul 2018, la pagina 89, este descrisă următoarea situație: „Referitor la organizarea, implementarea și menținerea sistemelor de management și control intern (inclusiv audit intern), precum și la evaluarea sistemului de control intern/managerial s-a constatat că procedura de sistem pentru întocmirea și actualizarea Registrului de riscuri nu a fost actualizată și nu s-a mai procedat la revizuirea și raportarea periodică a situației riscurilor, conform cerințelor pct. 8.2.3 lit. e) din OSGG nr. 400/2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice”¹.

Deși nu este o abatere gravă, aceasta trădează integrarea parțială a sistemului de control intern managerial în cultura organizațională a unor structuri ale MAPN. Acest aspect, totuși, nu este unul deloc anormal din perspectivă istorică. De-a lungul timpului, întotdeauna, sistemele noi, mai ales în cadrul structurilor de stat, s-au implementat mai greu din cauza birocrăției și a unei rezistențe mai mari la schimbare decât cele din structurile private, orientate mai ușor spre reformare și progres.

Un exemplu relevant în acest sens ar fi cel al informatizării administrației publice. În strategia guvernului privind Informatizarea Administrației Publice, emisă în 2001, se stipulează, la pagina 18, următoarele: „Cartea electronică de identitate (ID Card) va fi folosită nu doar ca document de identitate personal, dar și ca singurul card multifuncțional de acces la toate serviciile administrative on-line ce solicită un anumit grad de identificare a utilizatorului. Semnătura digitală, conținută de cardul electronic ID, va fi principalul mijloc de acces garantat la informațiile și serviciile on-line furnizate de agențiile publice și private și poate asigura valabilitatea legală a documentelor transmise electronic”²; până în trimestrul IV al anului 2003 se stabilise emiterea a 1.000.000 de asemenea carduri.

Cu toții cunoaștem că, până în prezent, nu a fost emis niciun card de acest tip. Și suntem în anul 2020, la 19 ani distanță.

Totuși, la nivel de țară, incluzând și Ministerul Apărării Naționale, prin auditul exercitat de către Curtea de conturi s-a constatat că: „La nivelul

entităților publice centrale, ordonatorii principali de credite, se poate aprecia că procesul de implementare a standardelor de control intern este într-o fază de dezvoltare, ținându-se conformarea cu cerințele legislative, gradul mediu de implementare a standardelor de control intern managerial fiind de 75,8% (conform *Raportului privind controlul intern managerial* pe anul 2018 elaborat de Direcția control intern managerial și relații interinstituționale din cadrul Secretariatului General al Guvernului). Cu toate acestea, verificările efectuate de către auditorii Curții de Conturi relevă suficiente aspecte ce necesită îmbunătățiri pentru a avea, din sistemul de control intern managerial, un instrument util în atingerea obiectivelor”³.

Revenind la implementarea și dezvoltarea sistemului de control intern managerial în structurile din organica MAPN, constatăm totuși, din aceleași rapoarte publice ale Curții de conturi, că Ministerul Apărării Naționale se află printre ministerele care au implementat cel mai corect sistemul de control intern managerial.

Pentru fiecare standard au fost stabilite direcții de implementare, astfel încât acestea să poată fi implementate corespunzător.

Direcțiile de acțiune se regăsesc, public, în ordinele ministrului apărării naționale, publicate în Monitorul Oficial. De asemenea, pentru fiecare standard au fost stabilite o serie de cerințe.

Principalele cerințe, stabilite pentru fiecare standard, sunt:

Standardul 1 – Etica și integritatea

- Numirea unui consilier de etică atât pentru funcționarii publici și salariații civili, cât și pentru cadrele militare și efectuarea de ședințe de consiliere etică, la solicitare, începând cu anul 2016⁴;

- Identificarea și gestionarea funcțiilor sensibile;

- Stabilirea de comisii privind bunurile primite cu titlu gratuit – 2019;

- Identificarea și gestionarea riscurilor de corupție în cadrul unor grupuri de lucru – 2019.

Standardul 2 – Atribuții, funcții, sarcini

- Identificarea funcțiilor sensibile și a funcțiilor cheie raportate la riscuri și la misiuni;

- Întocmirea, la toate structurile, a Regulamentului de organizare și de funcționare și a Regulamentului de ordine interioară⁵.

Standardul 3 – Competența, performanța

• Stabilirea unor indicatori de performanță atât individuali, cât și la nivel de structură și monitorizarea acestora.

Standardul 4 – Structura organizatorică

• Structurile au devenit mai flexibile, odată cu noile misiuni.

Standardul 5 – Obiective

• Stabilirea unor obiective din ce în ce mai aplicate în documentele de planificare;
• Stabilirea de obiective pentru fiecare angajat.

Standardul 6 – Planificarea

• Inserarea ipotezelor și a premiselor care stau la baza stabilirii obiectivelor în planurile cu principalele activități și alte documente de planificare;

• Elaborarea unor planuri de perspectivă pentru 2-3 de ani și planuri multianuale;
• Elaborarea unor masterplanuri.

Standardul 7 – Monitorizarea performanțelor

• Monitorizarea se realizează prin indicatori de performanță stabiliți.

Standardul 8 – Managementul riscului

• Se identifică și se gestionează riscurile prin măsuri concrete stabilite și strategii utilizate;
• Riscurile sunt monitorizate prin planuri adecvate.

Standardul 9 – Proceduri

• Procedurile sunt concrete și s-a stabilit un format unitar în cadrul MAPN.

Standardul 10 – Supravegherea

• Se realizează permanent supravegherea activităților prin controale, pe baza indicatorilor de performanță.

Standardul 11 – Continuitatea activității

• Există planuri pentru situațiile care ar putea crea discontinuități în activitatea curentă.

Standardul 12 – Informarea și comunicarea

• S-au realizat progrese în implementarea unor fluxuri informaționale cu suportul rețelelor informatice;

• Comunicarea internă este realizată prin buletine informative, ședințe de coordonare etc.;

• Comunicarea externă s-a extins pe rețelele sociale⁶ și se desfășoară profesionist și transparent, respectând legislația în vigoare.

Standardul 13 – Gestionarea documentelor

• Gestionarea documentelor s-a dezvoltat permanent prin implementarea de proceduri specifice.

Standardul 14 – Raportarea contabilă și financiară

• Organizarea pe baza ordonatorilor de credite permite gestionarea resurselor descentralizat, focalizată pe obiectivele entităților, responsabilizând comandanții, care sunt obligați să își asume responsabilitatea managerială.

Standardul 15 – Evaluarea sistemului de control intern managerial

• Anual se realizează evaluarea sistemului de control intern managerial, inclusiv în cadrul autoevaluării anuale a structurii.

Standardul 16 – Audit intern

• Structura de audit intern a dezvoltat permanent sistemul de control intern managerial prin evaluări periodice⁷.

Aceste cerințe fac parte din dezvoltarea permanentă a sistemului de control managerial pentru ca acesta să fie un instrument util de management.

Conducerea ministerului trebuie să se asigure că deficiențele de control intern sunt identificate la timp și remediate, deoarece controlul intern managerial este privit ca o funcție managerială, conform principiilor de bună practică, și nu este recomandat să existe vulnerabilități ale sistemului care ar potența eventualele amenințări.

Managementul funcțional trebuie să fie un obiectiv al oricărei structuri care dorește să se dezvolte și să performeze.

Concluzii

În prezent, în cadrul Ministerului Apărării Naționale, sunt stabilite norme de aplicare pentru toate standardele enunțate anterior și se execută activități specifice pentru a se menține și a se dezvolta aceste standarde, dar, ca în orice domeniu, există loc și de îmbunătățiri.

Important este să se mențină și să se dezvolte un sistem coerent al controlului intern managerial, ținându-se cont de cerințele minimale ale standardelor de control intern managerial. Eficiența și progresul oricărei organizații depind de o bună gestionare a resurselor. O planificare pe termen mediu și lung în acest domeniu este primordială. Este important să se găsească resurse și să fie luate decizii corecte, bazate pe studii de specialitate, pentru a putea genera un control intern managerial care să conducă la succesul organizației.

Principalele aspecte de luat în calcul privind controlul intern managerial, potrivit legislației, ar fi: realizarea unui cadru organizațional propice implementării sistemului de control intern managerial, stabilirea unui flux informațional eficient și eficace, un bun management al riscurilor și proceduri clare și utile, adaptate structurii.

O importanță aparte trebuie acordată Standardului 8 – Managementul riscului, acesta fiind un element-cheie al sistemului de control intern managerial. Managementul riscului implică o serie de activități complexe, deoarece riscurile se regăsesc în diverse domenii și categorii: securitate, scenarii de război, financiar, mediu, IT, reputațional, sănătate în muncă etc. Totodată, procesul de gestionare a riscurilor se derulează într-un context complicat, dinamic, supus permanentei transformări, cu numeroși factori externi care pot influența activitatea decizională.

Pentru o bună gestionare a acestora, indiferent de domeniu, ar fi utilă digitalizarea procesului de management al riscurilor prin dezvoltarea unei/unor aplicații informatice la nivelul ministerului.

NOTE:

1 <http://www.curteadeconturi.ro/Publicatii/Raportul%20public%20pe%20anul%202018.pdf>, accesat la 01.02.2020.

2 https://www.gov.ro/fisiere/programe_fisiere/e-administration.pdf, accesat la 31.01.2020.

3 <http://www.curteadeconturi.ro/Publicatii/Raportul%20public%20pe%20anul%202018.pdf>

4 *Norme metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 84, din 30.06.2016.

5 *Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare.*

6 <https://www.facebook.com/mapn.ro/>

7 *Ordinul nr. M.100/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 456, din 6 iunie 2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, republicată nr. 654, București, 28 iulie 2006,.

*** *Legea nr. 234/2010 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 119/1999, privind controlul intern și controlul financiar preventiv*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 831, din 13 decembrie 2010.

*** *Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 814, din 18 noiembrie 2003.

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.649/2011, privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 946/2005, pentru aprobarea Codului controlului intern, cuprinzând standardele de management/control intern la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 140, din 24 februarie 2011.

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.423/2012, privind modificarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 946/2005, pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial, cuprinzând standardele de control intern la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control managerial*, publicat în Monitorul Oficial al României, la 26 noiembrie 2012.

*** *Ordinul Secretarului General al Guvernului, nr. 400/12/06/2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 444, din 22 iunie 2015, cu modificările și completările ulterioare.

*** *Ordinul nr. 200/2016 privind modificarea și completarea Ordinului secretarului general al Guvernului, nr. 400/2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice*, publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 275, din 12 aprilie 2016.

*** *Ordinul nr. 201/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice privind coordonarea, îndrumarea metodologică și supravegherea stadiului implementării și dezvoltării sistemului de control intern managerial la entitățile publice*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 276, din 12 aprilie 2016.

*** *Ordinul Secretarului General al Guvernului, nr. 600/20/04/2018 pentru aprobarea Codului controlului intern managerial al entităților publice, publicat în Monitorul Oficial al României, Nr. 387, din 7 mai 2018.*

*** *Ordinul nr. M.100/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale, publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 456, din 6 iunie 2019.*

*** *Norme metodologice privind elaborarea și dezvoltarea sistemului de control managerial în Ministerul Apărării Naționale, aprobate cu ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 75, din 12.07.2012.*

*** *Norme metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării*

Naționale, aprobate cu Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 84, din 30.06.2016.

*** *Norme metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale, aprobate cu Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 100, din 13.05.2019.*

https://www.gov.ro/fisiere/programe_fisiere/e-administration.pdf

<http://www.curteadeconturi.ro/Publicatii/Raportul%20public%20pe%20anul%202018.pdf>

<https://www.facebook.com/mapn.ro/>

https://www.researchgate.net/publication/228344449_The_Paradoxes_of_Military_Risk_Assessment_Will_the_Enterprise_Risk_Assessment_Model_Composite_Risk_Management_and_Associated_Techniques_Provide_the

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN
Redactor: Irina TUDORACHE
Corectori: Mariana ROȘCA
 Carmen-Luminița IACOBESCU
Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN
Coperta: Andreea GÎRTONEA

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 98 de pagini.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel. 319.48.80/0215; 0453

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Publicație științifică indexată în bazele de date internaționale CEEOL, Google Scholar și Index Copernicus.

Șoseaua Panduri, nr. 68–72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel.: 021-319.59.69; 021-319.48.80/0215; 0453

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
(Editură cu prestigiu recunoscut de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare)

ISSN 1584 - 1928

